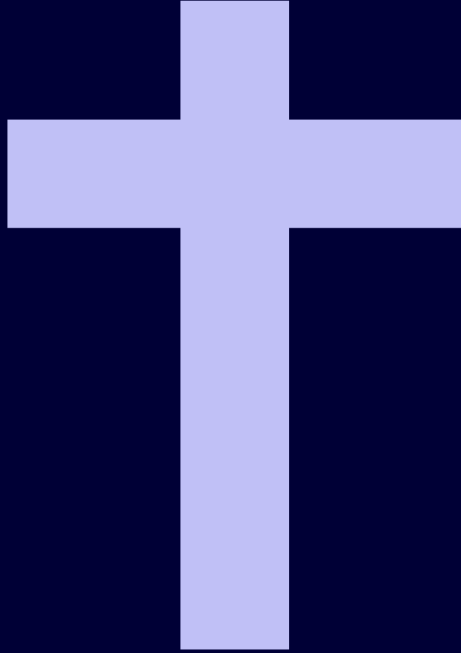

Fulfulde Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

Contents

Matta	1
Marku	41
Lukka	66
Yuhanna	106
Golle Nulaaḅe	137
Romankooḅe	175
1 Korintunkooḅe	192
2 Korintunkooḅe	208
Galaatiyankooḅe	219
Efeesunkooḅe	225
Filipiyankooḅe	231
Koloosiyankooḅe	235
1 Tesaloniyaninkooḅe	239
2 Tesaloniyaninkooḅe	243
1 Timote	245
2 Timote	250
Tiitu	253
Filemon	255
Ibraninkooḅe	256
Yaakuuba	269
1 Piyeer	273
2 Piyeer	278
1 Yuhanna	281
2 Yuhanna	285
3 Yuhanna	286
Yahuuda	287
Bangingol	289

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraaḅe Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraaḅe Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.

Isiyaaka rimi Yaakuuba.

Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaḅe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.

Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.

Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekeya.

¹⁰ Hesekeya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaḅe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooḅe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuuji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooḅe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooḅe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata.

*Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)*

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaḅḅanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaḅḅando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaḅḅal ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu 6aḅjude Mariyama, sabo binngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O riman biḅḅo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimḅe makko e hakkeeji muḅḅen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan, rima biḅḅo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O 6aḅj Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14.

muudum faa rimi biiddo gorko. Yuusufi inndiri biiddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngarnoo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoo6e di-maado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yim6e Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta been fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yim6e am, Israa'iilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal been e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi. Be paamini mo.

⁸ Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii

uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede mi-iri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njeccoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal been ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndoggaa njahaa Misira. Keddoda toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii 6iyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaa6e Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duudfi:

Rahiina‡ ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunoo6e warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro

* **2:6** Mika 5.1. † **2:15** Hoseya 11.1. ‡ **2:18** Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. § **2:18** Yeremiya 31.15.

wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaabe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatujo.»

3

No Yaayaa waajorii
(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootalgal batisima banga. Imo goyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina bornii kaddungal canyiraangal leebi geeloodi, ina habbii kabborgol nguru. Nyaamdu makko wo babatti e njuumndi ladde. ⁵ Yimbe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ Ibe kaalta hakkeji maabe, de Yaayaa ina loota be lootalgal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heewbe na ngara faa lootee lootalgal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon biibe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol.

⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraaabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo biibe Ibrahiima!

¹⁰ Joonin, jammere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa biibe lobbuwe, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam buri kam baawde. Mi fo-taay fay bortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaba. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

* **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee. * **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:6** Jabuura 91.11-12. ‡ **4:7** Fillitagol Tawreeta 6.16.

No Iisaa lootiraa lootalgal batisima
(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootalgal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hibbinirde ko dartii fuu.

Ndeen o jabi. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo.

² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum njabe e juude mubben taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja muɓɓen, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili (Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali dow laawol jahoowol maayo manngo, caggal Urdun,

ley leydi Galili, joonnde yimɓe ɓe nganaa Alhudiya'en,

¹⁶ yimɓe wonɓe e nimre nji'ii annoora mawdo. Wuurɓe e ley leydi niɓɓundi nimre maayde,

annoora yannanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo ɓadake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeeɓe (Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaɓe dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. Iɓe padda filiiji maɓɓe ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngooɓe liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i ɓe:

—Njokkee kam, mi wadan on filotooɓe yimɓe.

²⁰ Wakkati oon ɓe njoppi filiiji maɓɓe diin, ɓe njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaɓe dido wɓɓe, Yaakuuba e Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede. Kam'en e baaba muɓɓen Jebede ina ngonni ley laana, ina

moyyintina filiiji muɓɓen. O noddi dum'en. ²² Wakkati oon pay, ɓe njoppi laana kaan, ɓe njoppi baabiɓe du, ɓe njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimɓe (Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi maɓɓe baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimɓe na ngadda nyawɓe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Wɓɓe wo wondube e ginnaaji, wɓɓe jom'en dabidabiije, wɓɓe du wo jom'en balli-mbaatudii. O danni dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo ɓe yuurube Galili e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 – 6 – 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeeni dow waamnde, joodii. Taalibaabe muudum ɓeen battitii dum. ² O fuddi waajaade ɓe, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditinɓe yonkiiji muɓɓen ina lokkiɗi, sabo kamɓe njeyi laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniɓe, sabo Laamdo waaltinan ɓerde muɓɓen.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniɓe, sabo kamɓe ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotooɓe fonnditaare hono no yolube e domdube pilortoo neema,

sabo ɓe kaaran, ɓe domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotooɓe, sabo Laamdo yurmoto ɓe.

⁸ Barke woodanii laabuɓe ɓerde, sabo ɓe nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddooɓe jam, sabo ɓe noddirte ɓiɓɓe Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraabe saabe fonnditaare, sabo kamɓe njeyi laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yimɓe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu

saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaabe artiibe on been torrira.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yimbe njaaaba dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngal-luure nyibaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hubbataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yimbe, faa nji'a golleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaabe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hiibina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddi, fay tobbel maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wobbe faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wobbe ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraaabe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiibiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti,

²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a habii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wur-tataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorke ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³ —On nanii katin, maamiraaabe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§ ³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵ Taa kunorodon leydi, sabo wo njaaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. ³⁶ Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa bawlinde fay leebol mayre gootol. ³⁷ Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

³⁸—On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»*

³⁹ Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰ Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. ⁴¹ Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. ⁴² Si goddo naarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³—On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴ Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. ⁴⁵ Worrude hono noon hollata wo on biibe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonbe, noon du o fudinirta nge dow moyyube. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. ⁴⁶ Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keboton? Fay nanngoobe lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraa be moodon tan njowtoton, dume senndi on e woobe? Fay heeferbe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hiibe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hiibiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹—Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimbe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on kebataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimbe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimbe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata.

⁴ Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

⁵—Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kambe, iibe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de be ngada du'aare yalla yimbe fuu ina nji'a be. Goonga kaalanammi on, be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de naarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no yimbe be andaa Laamdo been ngadata ni. Iibe miili Laamdo jaabanto be si be kebbinii haala.

⁸ Taa nyemmbitee be, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeji amin,
hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeji ni.

¹³ Taa accu min njarrabee,

ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamiina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe on hakkeji, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiibe on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeji moodon.

Haala suumayeere

¹⁶—Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: be balinto, yalla yimbe fuu ina anndita be suumiibe. Goonga kaalanammi on: be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso

* 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkoo be 24.20.

* 6:13 Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

maa, ¹⁸ taa paamina yimbe a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'owo ko ngaduda e suuraare oon, yobete.

*Haala jawdi dow kammu
(Lukka 12.33-34)*

¹⁹ —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuybe kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuybe kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

*Haala annoora e nimre
(Lukka 11.34-36)*

²² —Gite ngoni lampaal banndu. Si gite maa ina mboofi, banndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboofaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

*Haala filaade laamu Laamdo
(Lukka 16.13, 12.22-31)*

²⁴ —Fay gooto waawaa gollande joomi-raabe dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa kaabbu-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du kaabbu on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri koltal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon buri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko haabi dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na kaabi on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira

noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon kaabbu faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddii duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango haaba on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

*Haala feloore
(Lukka 6.37-38, 41-42)*

¹ —Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wobbe, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njecoto, di nata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaaban de.

*No Laamdo hokkirta naariido dum
(Lukka 11.9-13)*

⁷ —Naaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo naariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si naarake dum buuru? ¹⁰ Naa naaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mboniron ni fuu, odon anndi no kokkirton biibe mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka naariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum

pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³ —Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurn-dam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitooɓe dum du wo seeda.

Haala lekki e ɓiɓɓe muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵ —Tinnee e annabaaɓe fewreeɓe. Si ɓe ngarii to moodon fu, iɓe nga'i hono baali, de si goonga, wo ɓe cuuli jolbuɗi. ¹⁶ Golle maɓɓe annditirton ɓe hono no lekki annditirtee ɓiɓɓe muudum ni. Cabiiɓe ɓorataake e ngi'eehi, yibbe du ɓorataake e nyakkaɓere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo ɓiɓɓe lobbuɓe rimata, de lekki mbonki kaa, wo ɓiɓɓe bonɓe rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude ɓiɓɓe bonɓe, woodi du lekki mbonki waawataa rimude ɓiɓɓe lobbuɓe. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe soppete, fadɗee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaaɓe fewreeɓe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹ —Wanaa wi'ooɓe kam «Joomam, Joomam» ɓeen fuu naatata e laamu Laamɗo. Ammaa wo wadooɓe muuyɗe Baaba am gondo dow kammuuli oon, ɓeen ngoni naatooɓe. ²² Nyannde darngal, heewɓe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeeɗii keewɗi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi ɓe: «Abada mi anndaano on. Mbodɗee kam, onon wadooɓe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

²⁴ —Ndelle, nedɗo fuu kettindiido haalaaji am ɗi de jokki ɗi, nanndan e jom hakkillo nyiɓuɗo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni mawɗi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa nedɗo fuu kettindiido haalaaji

am ɗi de jokkaay ɗi, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyiɓuɗo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni mawɗi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji ɗiin ndeen, jama'aaɓe deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake ɓe no jom baawɗe ni, wanaa hono janninooɓe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewɗo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaɓa.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, daɗu.

Wakkati oon pay, gorko oon daɗi cep-pam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe
(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, ɗaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan.

⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaaɗo, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii godɗo wara, waran. Si mi wi'ii maccuɗo am wada huunde, wadān.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo d̄um ndeen, d̄um haaynii d̄um sanne, wi'i jokku፡፡ d̄um been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mid̄o haalana on, heew፡፡ ፡፡ yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, ፡፡ nyaamda ley laamu Laam፡፡ ¹² Ammaa haanno፡፡ naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e ፡፡ neryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal d̄um, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dad̄i.

No Iisaa selliniri nyaw፡፡ heew፡፡
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dad̄i e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yim፡፡ heew፡፡ ፡፡ ፡፡ ginnaaji ngoni e mu፡፡ ፡፡. Konngol makko tan o riiwri d̄i, o danni nyaw፡፡ been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo d̄um tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden,
o ronndake nyawuuji meeden.»*

No yim፡፡ mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii d̄um ndeen, yamiri ፡፡ peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaa፡፡ been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maay፡፡ uwa maay፡፡ mu፡፡ ፡፡.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaa፡፡ muudum njokki d̄um. ²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaa፡፡ been battii mo, pindini mo, i፡፡ mbi'a:

—Joomii amin, dannu min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii ፡፡, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdu፡፡ hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo deen e semmbe. Dum fuu d̄um deyyinii siw! ²⁷ Dum haaynii taalibaa፡፡ been! I፡፡ mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina downtanoo d̄um?

No Iisaa selliniri wor፡፡ dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yim፡፡ Gadara. Doon wor፡፡ dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. I፡፡ nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool.

²⁹ Be keddi i፡፡ nduka i፡፡ mbi'a:

—Bii Laam፡፡, d̄ume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati padaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin ፡፡arii mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naa-towa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i d̄i:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Duroo፡፡ been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi d̄um fuu e kabaaru wonduno፡፡ e ginnaaji been du.

³⁴ Wakkati oon, yim፡፡ ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde ፡፡ nji'unoo mo ndeen, ፡፡ nyaagii mo o yalta leydi ma፡፡ ፡፡.

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimbe ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal ma66e ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, sellin bernde maa. Hakkeeki maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoobe Tawreeta yogaa6e miilii e ko'e mu66en: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon? ⁵ Dume 6uri hoyude? Yalla wi'ude hakkeeki makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aa6e deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki 6ii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngete. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngoobe lampo heew6e e luttu6e wo66e ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaa6e makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngoobe lampo e luttu6e wo66e?

¹² Iisaa nani dum, wi'i 6e:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

* 9:13 Hoseya 6.6.

Sabo mi waraay faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaa6e Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaa6e maa been kaa cumataako?

¹⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e bangal ina mbaawi sunaade si banudo ina wondi e mu66en naa? Ammaa nyalaade ngaran de banudo oon ittete hakkunde ma66e. E balde deen, 6e cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiiddi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaa6e muudum. ²⁰ E ley yaadu ma66e, debbo gooto mo yiyyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e bernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin bernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli won6e to maaydo toon e yim6e heew6e woyoo6e. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimbe been njalnorii mo. ²⁵ Nde be njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumbe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumbe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumbe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite ma66e, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdons noon.

³⁰ Wakkati oon fu, be mbumti. O gongini be, o wi'i be:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa be njehe be caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaabe been ndilannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumdini. ³³ O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonbe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimbe be nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluujee e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimbe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampu6e, billiibe hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaabe makko been:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido (Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano ma66e wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba 6ii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba 6ii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli be sappo e dido, wi'i be:

—Taa njehee to yimbe be nganaa Alhu-udiyankoo6e. Katin du taa naatee gallu-uje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiibe hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo badake!» ⁸ Ndannon nyaw6e, ummintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buudi ley jiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on nja66aaka naa on kettindanaaka fu, njalton to ma66e, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluujee didi de Laamdo halkii saabe heewgol luttii majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluujе Sodomа e Gomoorа bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶—Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷Tinnodon e yimbe been, sabo be njaaran on to carorde, be piyan on dorri ley cuudi maβbe baajordi. ¹⁸On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankooβe saabe am, faa laatanodon kam seedeβe yeeso muβben e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Biβbe ummanto saaraabe muβben, ngada faa be mbaree. ²²Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Mido haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

²⁴Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵Ina heya ko taalibbo laato hono moodibbom, maccudo du laato hono joomum. Si be inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay be inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

Haala kulol Laamdo

(Lukka 12.2-7)

²⁶—Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko βangintaake. ²⁷Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸Taa kulee waroobe βanndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude βanndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba

moodon oon. ³⁰Woodi onon, fay leeβi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon buri pooli keewdi tedude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe

(Lukka 12.8-9)

³²Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴—Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵Mi warii faa mi senna biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo βaβaado e esum debbo. ³⁶Koreji neddo laatoto waybe dum. ³⁷Korsindo inna mum naa bammum faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹Piliido heβtude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰—Jabbiido on fuu jabake kam, jabbiido kam fuu jabake Nuldo kam oon du. ⁴¹Jabbiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heβan mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jabbiido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heβan mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴²Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaaβe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaaajo am fu, waasataa heβude mbarjaari muudum.

11

¹Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaabe muudum sappo e dido ndeen, dilli doon,

† 10:38 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

yehi jannginoyde e waajowaade ley gallu-
uje piiliide doon deen.

*No Yaayaa nuliri taalibaabe muudum to
Iisaa*
(Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani
ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaabe
makko been to muudum. ³ Be njehi 6e
lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon,
naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko
nandon e ko njiidon: ⁵ wumbe ina mbumta,
bonnguu6e ina njaha e koyde mu6ben,
seppin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita,
maay6e ina ummintinee, talkaa6e du
ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke
woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaabe Yaayaa been ndillannoo
ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon
haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa
ndaarowon dume? Yalla hu6o ko henndu
dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon
faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa?
Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji
kaanankoo6e tawetee. ⁹ Ndelle, dume
ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga!
Mido haalana on, imo 6uri annabaajo.
¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru
muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am
moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu
rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal
batisima† oon. Tawi le, burdo famdu6e
ley laamu Laamdo oon na 6uri mo ted-
dude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal
batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo
ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na
tiidi. Nyanngu6e du na kabda e maggu.‡

¹³ Tawreeta Muusaa e annabaabe fuu cap-
pake laamu nguun faa yottii jamaanu
Yaayaa. ¹⁴ Si odon nja6a haala ma66e,
Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol

muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu
nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yim6e
jamaanu o? I6e nanndi e sukaa6e joodiibe
e taliyaaje luumo, na nodda yigiraabe
mu6ben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumoto6o,
yarataa doro, de yim6e na mbi'a wo
gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii
ina nyaama, ina yara, de yim6e na mbi'a:
«Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude
e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo
e luttube wobbe!» Ammaa ko hakkillo
Laamdo gollata duum ina holla wo ngo
goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Lukka 10.13-15)

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure
de o 6uri wadu6e kaayeeffiji e ley mu6ben
deen, sabo won6e ley gure deen tuubaay. O
wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin!
Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo
si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin
ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete
won6e toon been tuubiino law. Tawete 6e
6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno
ley ndoondi faa 6e kolla 6e tuubii. ²² Saabe
dum, mido wi'a on: nyannde darngal,
jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon
ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum,
ada miiloo a toownete faa yaha kammu
naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e.
Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada
diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro
ngoon heddotono faa joonin. ²⁴ Saabe
dum, mido wi'a on: nyannde darngal,
jukkungo moodon buran ngo Sodoma
ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yim6e faa ke6a powtiri
(Lukka 10.21-22)

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii
ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yim6e na ka6a dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

jom'en anndal, de ɓanginandaa de cukaloy.
²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo ɗum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biɗɗo oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si wanaa Biɗɗo, e mo Biɗɗo oon muuyi ɓanginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiiɓe donje tedduɗe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi ɗowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom ɓernde leeyunde, yonkiiji moodon keɓan powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on ɗuum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende (Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaaɓe makko njolbi, de na itta cammeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en ɓeen nji'unoo ɗum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaaɓe maa ɓeen ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda waɗi nde yolbunoo, kam e yaadiraaɓe muuɗum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraaɓe makko, de ɓe nyaami buru cakkaado. Woodi, ɓe ngalaano laawol nyaamude ɗum, almaami'en tan njeyi nyaamude ɗum. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Iɓe lutta yamiroore nyannde ndeen, de ɗum felataa ɓe. ⁶ Mido wi'a on: ko ɓuri suudu dewal mawndu ina ɗo. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamɗo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laaɓuɓe ɓe. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu maɓɓe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonɓe doon ɓeen ina piloo ko pelira Iisaa, de ɓe yami ɗum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Oɗon anndi neddo ina ɓuri mbaalu ɗo woddi! Ndelle, ina daganii waɗande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal ɗuum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en ɓeen njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamɗo suborii golloowo muuɗum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, dilli nokku oon, de yimɓe heewɓe njokki mo. O danni nyawɓe ley muɓɓen fuu, ¹⁶ o sappani ɗum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum waɗi faa ko annabi Esaaya haalnoo ɗuum tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cuɓiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela ɓernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o gooyanan lenyi laawol fonnditaare.

¹⁹ O waɗataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

²⁰ O helataa fay yommbal oonyiingal,

o nyifataa fay lampal ngal fooyre muuɗum famɗi

faa ɗo o hokki fonnditaare jaalagol.

²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke muɓɓen dow makko.»*

No Iisaa riwraata ginnaaji e Baawde Laamɗo

(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumɗini waddaa to Iisaa, de danni ɗum

faa na haala, na yi'a. ²³ Dum haaynii jama'aaje deen fuu, de keddiina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i be:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. ²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? ²⁷ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngalmaa e goonga! ²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

³⁰ Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. ³¹ Saabe duum, mido wi'a on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeeji mu66en e mbonkaaji mu66en fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. ³² Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

*No lekki annditirtee 6i66e muudum
(Lukka 6.43-45)*

³³ —Si lekki na woodi fu, 6i66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, 6i66e muudum mboodaa. Sabo lekki fuu, wo 6i66e mum annditirtee. ³⁴ Onon 6i66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on:

nyannde darngal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

*No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)*

³⁸ Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

*Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)*

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu njootta, de ndu hebataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yim6e jamaanu bondo o laatortoo.

*Minyiraabe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)*

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraabe muudum wor6e njottii. Be ndarii yaasin, i6e njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraaɓe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraaɓe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaɓe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaɓe am. ⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Banndol haala aawoowo (Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo.

² Jama'aaje keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimɓe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O banndani ɓe banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cubi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe puɗata. Kebbe deen mawni, filli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimɓe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaaɓe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimɓe banndi?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kamɓe kaa, ɓe kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana ɓe

banndi, sabo iɓe ndaara, de ɓe nji'ataa, iɓe kettindoo du, de ɓe nanataa, ɓe paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maɓɓe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaɓa, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimɓe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi maɓɓe,

ɓe muɓɓii gite maɓɓe,

taa gite maɓɓe nji'a,

taa noppi maɓɓe nana,

taa hakkillooji maɓɓe paama,

taa ɓe tuuba, de mi danna ɓe.»†

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaaɓe heewɓe e fonnditiibe heewɓe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de ɓe nanaay.

No Iisaa firtiri banndol aawoowo (Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jaɓɓoroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngoni nanoobe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, ɓe ndiman ɓiɓɓe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala huɗo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:

* **13:12** Paamalɗo ina yaada e goondinal omtowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du bangi. ²⁷ Maccube been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii be, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccube been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii be, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayooobe been doofa ko tafon, be ngada ko kabbe faa ko wulee. Si be ngadii dum fuu, be taya alkama oon. Ndeen be kawrundura dum ley beembal am.»

*Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)*

³¹ Iisaa haalani be banndol gonngol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel 6uri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel buran ledde sardine fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiba cuudi mubben e licce makki.

*Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)*

³³ O banndani be banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e banndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan be banndi,
mi haalanan be kulle cuudaade gilla
adunaaru joyyinaaka.»[†]

No Iisaa fiirtiri banndol hudo bonko

[†] 13:35 Jabuura 78.2.

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe been, naati ley suudu. Taalibaabe muudum been battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii be, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo bibbe laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo bibbe bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayooobe been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laa-tortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinooobe wobbe e wadoobe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padda dum'en e yiite jahannama. Toon boiji e neryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba mubben. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnawi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil padfaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii ibe cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laa-tortoo. Maleyka'en ngaran cennda bonbe e moyyube. ⁵⁰ Be padda bonbe been e ley yiite jahannama. Toon boiji e neryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidfe

⁵¹ Iisaa yami be, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i 6e:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkoobe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu ma66e waa-jordu. Dum haaynii yim6e hettindotoo6e been sanne, keddiina mbi'a:

—Faa toy o he6i hakkillo ngo? Noy o he6iri baawde wadude kaayeeffiji di?

⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni 6ii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni in-niiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaaku-uba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa?

⁵⁶ Wanaa enen e minyiraa6e makko rew6e koddi? Ndelle, toy o he6i dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii 6e salaade mo. Caggal duum, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeffiji keewdi sabo 6e ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee.

² O wi'i golloo6e makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nan-geee, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo am-maa suusaano yim6e been, sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, 6ii Hirudiya debbo wami yeeso noddaa6e been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o njaarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti 6ernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaa6e been, yamiri surbaajo oon hokkee ko njaarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaa6e Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal duum, 6e njehi, 6e kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yim6e nannoo dum fu, njalti e galluujee deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyaw6e won6e ley mu66en. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yim6e been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaa6e been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrun-duri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada

hono worbe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewbe e sukaaabe.

*No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde
(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)*

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaaabe been naata laana kaan, ardo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan wodfowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaaabe been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde be nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesijii ma66e tayi, be mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i be:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdufo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum be dido fuu, be naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.

³³ Ndeen taalibaaabe wonbe ley laana kaan been kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

*No Iisaa selliniri nyawbe ley leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)*

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, be njottii leydi Genesaret. ³⁵ Worbe nokku oon anditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol

makko. Yimbe been ngaddani mo nyawbe mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyawbe been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

*Haala al'aada maamiraaabe
(Marku 7.1-13)*

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaaabe maa been ina lotta al'aadaaji maamiraaabe meeden diin? Sabo be lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi' katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»‡

⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe teddinde saaraabe mu66en katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mu66en, ammaa berde mu66en ina mboddi kam.

⁹ Ko be ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di be njannginta diin

wo jamirooje yimbe tan.»§

*Haala ko tuuninta neddo
(Marku 7.14-23)*

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddii jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12.

‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

¹² Wakkati oon, taalibaaɓe been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee ɓe. Wo ɓe wumɓe dowooɓe wumɓe! Si bumɗo dowii bumɗo fu, ɓe dɗo fuu ɓe caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin?

¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bonɗi e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa (Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sannel!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaaɓe makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaaɓe, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom muɓɓen saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, biyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon.

³⁰ Yimɓe heewɓe ngari to makko, ngaddi bonnguuɓe e wumɓe e woyɓe e muumɓe, kam e nyawɓe wobɓe heewɓe. Be battini dum'en yeeso makko, de o danni ɓe. ³¹ Dum haaynii yimɓe been sanne nde nji'unoo muumɓe ina kaala, woyɓe ndadi, bonnguuɓe ina njaha e koyɗe muɓɓen, wumɓe ina nji'a. Yimɓe been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo (Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaaɓe muudum been, wi'i dum'en:

—Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hantden woni balɗe tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. Mi yidaa yoppude ɓe ndilla tawee ɓe nyaamaay, sabo hasii yolbere liɓowan ɓe dow laawol.

³³ Taalibaaɓe makko been mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaamen jamaa hono o?

³⁴ O yami ɓe, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi ɗe, o hokki taalibaaɓe been kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamuɓe been wo worɓe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimɓe been, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ɱaarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be ɱaarii dum holla ɓe

maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii 6e, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina ni66i, on mbi'an yuwoonde to6an. O6on mbaawi senndude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bon6o, tuun6o filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi 6e 6oon, o dilli.

*Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Marku 8.14-21)*

⁵ Nde taalibaa6e been peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggitii yoo6aade buuru. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaa6e been ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Dume wadi de o6on kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon fam6ube hoolaare! ⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buruuje joy de peccanmi wor6e ujunaaje njoyo 6een, e kandeeje de kebbin6on kedde 6een? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruje jeddi de peccanmi wor6e ujunaaje nayo 6een, e kandeeje de kebbin6on kedde 6een? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaa6e been paami o wi'aay 6e ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa 6e ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta duum.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)*

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaa6e makko 6een, o wi'i:

—Moy yim6e mbi'ata Bii Ned6o oon woni?

¹⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaa6e been.

¹⁵ O wi'i 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laam6o buur6o oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon bii Yuunusa. Sabo wanaa bii-Aadama anndini ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyi6ammi kawrital am goon6in6e ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laam6o: huunde fuu ko kadu6aa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6u6aa dow leydi, ja6ete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaa6e muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaa6e muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tata6erde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laam6o reene Joomam! Dum hew-tataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Wod6am aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laam6o, wo to yim6e di yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

—Muuy6o jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuy6o dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursu6o ki saabe am fu, he6tan ki. ²⁶ Dume he6ude adunaaru ndu fuu nafata ned6o, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko ned6o waawi

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

hokkitirde faa danna yonki muudum naa?
²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii (Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylittii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:

—Umme, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maayɓe.

¹⁰ Caggal duum, taalibaaɓe ɓeen yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de ɓe anditaay dum, ɓe ngollii dum ko ɓe muuyi

fuu. Hono noon ɓe torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru (Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde ɓe ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma ɓattitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma ɓiyam gorko! O dabidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkati-iji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam.

¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaaɓe maada de ɓe kungii dannude mo.

¹⁷ Iisaa ɓattitii, wi'i:

—Hey yimɓe jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaaɓe ɓeen toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kungii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kungataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i ɓe:

—Bii Neddo wattete e juude yimɓe. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tataɓerde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaaɓe ɓeen sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina ɓeyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

²⁴ Nde Iisaa e taalibaaɓe mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngooɓe lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dūm:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun dūm, fadde muudum heɓude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankooɓe adunaaru been, moy ɓe ndoonyata? Moy ɓe njomnotoo lampo? Biɓɓe laamu naa weerɓe?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weerɓe.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, ɓiɓɓe laamu been wo rimɓe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yimɓe been. Yahu to maayo toon, paddaa jammuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dūm. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi kiɓɓinoowu lampo meeden. Ittaa dūm, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burɗo teddude ley laamu Laamɗo (Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaaɓe been battitii Iisaa, yami dūm, mbi'i:

—Moy ɓuri teddude ley laamu Laamɗo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso maɓɓe, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamɗo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burɗo teddude ley laamu Laamɗo. ⁵ Neddo fuu jaɓbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jaɓɓii.

Haala ko luttinta yimɓe (Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko ɓuri moyyande joomum hayre teddunde haɓɓee e daande mum, yoolee ley to ɓuri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimɓe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dūm, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam ndu-umiidam ɓuri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓudo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dɔkko, ɓuri moyyande ma diina paddadaa e yiite jahannama a kiɓɓudo.

Bannɗol haala mbaalu lallungu (Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonɓe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dūm. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppan capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjangu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa ɓura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraay fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde saki-raaɓe (Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dūm toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimɓe dido, hono no Binndi diin mbi-iri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimɓe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dūm kawrital goondinɓe ngaal. Si o salake jabande kawrital goondinɓe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kaduɗon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabuɗon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko njaarotoo

* **18:11** E dereeji ɓooydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lalluɓe waddi Bii Neddo oon.

Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko njaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde muβben doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si bannadam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude golloobe muudum nyamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaaβe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e golli-doowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o jabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloobe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotoobe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laabi.

Iisaa beydi, wi'i:

* 19:5 Fuddoode 2.24.

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal (Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimbe heewbe njokki mo. O danni toon nyawbe muβben.

³ Farisa'en wobbe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, be dido fuu be laato neddo gooto.»* ⁶ Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii be, o wi'i:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewbe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banjii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaaβe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum buri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jabude haala ka, sanaa be Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliliiji kadooji worbe banjude ina ngoodi. Sabo wobbe ndimaama wo waatoraaβe. Wobbe wo soortaaβe. Wobbe du, kam'en kadi ko'e muβben banjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

*No Iisaa barkiniri cukaloy
(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)*

¹³ Caggal dūum, wōb6e ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anooy koy. Ammaa taalibaa6e 6een ndukani yim6e 6een. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa ka6ee koy, sabo wo nanndu6e e makkoy 6een njeji laamu Laam6o.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

*Haala jokolle jom jawdi
(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)*

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dūum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wafude faa mi he6a nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laam6o tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje 6eye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wuju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidira gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mid6o haybi dūum fuu. Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hi6bude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaa6e. Ndeen a he6an mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum 6een:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laam6o ina tiidi! ²⁴ Mid6o haalana on du: ngeelooba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laam6o.

²⁵ Nde taalibaa6e 6een nannoo haala kaan ndeen, dūum haaynii dūum'en sanne. I6e mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari 6e, o wi'i:

—Yim6e mbaawanaa dūum, ammaa walaa fuu ko Laam6o waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min ke6oyta?

²⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Ned6o oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokku6e kam 6ee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Ned6o fuu joppudo suudu mum, naa sakiraa6e mum wor6e e rew6e, naa inna mum, naa bammum, naa sukaa6e mum, naa gese mum saabe am fu, he6an ko 6uri dūum kile hemre, katin du he6an nguurndam nduumiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heew6e laatoto gadaa6e. Gadaa6e heew6e du laatoto ardiibe.

20

Bannol haala gollo6e ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laam6o nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya gollo6e ngolla ngesa muudum cabiije. ² O he6i gollo6e, o rewri e mu6ben njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari 6e ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wōb6e ley luumo 6e ngalaa golle. ⁴ O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yo6an on ko haani yo6eede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal dūum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wōb6e ina keddi to luumo toon. O wi'i dūum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i 6e: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu gollo6e 6een de njobaa dūum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede 6een, de cakitorodaa artiibe 6een.» ⁹ Waddaa6e laasara 6een ngari, mono e mu6ben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artino6e 6een du ngari, cikki njobete ko 6uri dūum. Ammaa

kam'en du, mono e muɓɓen fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde ɓe njobanoo dum ndeen, iɓe njurnurta jom ngesa oon. ¹² Iɓe mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de ɓe pondaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto maɓɓe, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, jaɓu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaaɓe sappo e dido been ina yeeɗa, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini ɓe feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna ɓiɓɓe Jebede ɓattini sukaaɓe muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o ɗaaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa ɓiɓɓe am worɓe dido ɓe njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko ɗaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i ɓe:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo ɓe Baaba am moyyinani been njeji.

²⁴ Nde taalibaaɓe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, ɓernani sakiraabe dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i ɓe:

—Odon anndi laamiiɓe leyɗe adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawɓe been du ina kolla yimɓe been baawɗe. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduɗo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccuɗo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa selliniri wumɓe dido

(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaaɓe muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewɗo jokki dum. ³⁰ Wumɓe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de ɓe puɗɗi yeewnaade, iɓe mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani ɓe, wi'i ɓe ndeyyinoo. Ammaa ɓe beydi yeewnaade iɓe mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi ɓe, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii ɓe, meemi gite maɓɓe. Wakkati oon pay, ɓe mbumti. Ndeen ɓe njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaaɓe muudum ɓadii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaɓe dido, ² wi'i ɓe:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina

ka66ii. Ka66iton dī, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa dī, de nultiran dī law.

⁴ Dum wadī faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yim6e ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon, ina leeyinkinii, ina waddii mola,

6ii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e been njehi ngadōwi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko 6uri heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodoobe e soottoobe won6e ley toon fuu. O libi taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadīrdū du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngada ndu «suudīrdū yanoobe!»‡

¹⁴ Wum6e e bonnguube ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni dum'en. ¹⁵ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta been nji'ii kulle

kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadī faa kunndude sukaa6e famar6e e musinoobe ina njette»?§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon.

²⁰ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadī de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko 6uri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²² Si odon ngoondini, ko njaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gol-lude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan

* 21:5 Jakariyaa 9.9. † 21:9 Jabuura 118.25-26. ‡ 21:13 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § 21:16 Jabuura 8.3.

on kokkudo kam laawol mi golla ko ngol-lammi duum. ²⁵ Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yimbe?

Ndeen heddi iɓe ndawrida hakkunde maɓɓe, iɓe mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

²⁶ Ammaa si en mbi'ii to yimbe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimbe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷ Be njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii ɓe, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraaɓe diɗo

²⁸ Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo ɓiɓɓe worɓe diɗo. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» ²⁹ Biɗɗo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. ³⁰ Baabiiwo oon battitii diɗaɓo oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. ³¹ Moy e maɓɓe wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, ɓe mbi'i:
—Arandeejo oon.
Ndeen, Iisaa wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: nanngoobe lampo e rewɓe woykuruube been artoyto on naatude e laamu Laamdo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngoobe lampo e rewɓe woykuruube been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remooɓe bonɓe (Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiitini nga hoggo, wasi luggere ɓoosirde cabijam. O nyiɓi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o

halfini nga remooɓe, de o wadi jahaan-gal. ³⁴ Faa ɓoreede cabiije yottii, de o neli gollooɓe makko to remooɓe been toon, ɓe ngaddanowa mo ngedu makko e ɓiɓɓe cabiije deen. ³⁵ Ammaa remooɓe been nanngi gollooɓe makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa oon neli e maɓɓe gollooɓe ɓurɓe arandeeɓe been heewude. Remooɓe been ngadi ɓe no ngadunoo arandeeɓe been noon. ³⁷ De saktii o neli ɓiyiiko gorko to maɓɓe, o wi'i: «Be njaagoto ɓiyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remooɓe been nji'unoo ɓiyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde muɓɓen «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, ɓe nanngi mo, ɓe paddi mo to gada ngesa toon, ɓe mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remooɓe been?

⁴¹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—O halkiran bonɓe been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remooɓe woɓɓe hokkoobe mo ngedu makko e ɓiɓɓe magga wakkati nga ɓoraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i ɓe:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiɓoobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yimbe wadoobe ko haani e maggu. ⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooreeɓe almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru muɓɓen o banndi. ⁴⁶ Iɓe piloo no ɓe nanngira mo, ammaa ɓe kulii yimbe, sabo yimbe been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal (Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa banndani ɓe katin, wi'i ɓe:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke ɓanjoowo ɓiyum

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

gorko, wadani dum neema bangal. ³ O neli maccuɓe makko noddowa yimɓe bangal ngaal, ammaa noddaaɓe been calii warude. ⁴ O neli katin maccuɓe woɓɓe, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaaɓe been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, ɓe nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaaɓe been kiisaaki mo, naati haajuuji muɓɓen: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiibe been nanngi maccuɓe been, torri ɓe, mbari ɓe. ⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi waruɓe nulaaɓe been, mbuli wuro muɓɓen. ⁸ Caggal duum, o wi'i maccuɓe makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaaɓe been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰ Maccuɓe been njehi dow laabi diin, noddi yimɓe ɓe kawri toon fuu gilla e bonɓe faa e moyyube faa galle jom bangal oon heewi yimɓe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaaɓe been ndeen, o haynii gorko mo ɓornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a ɓornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i gollooɓe been: «Kaɓɓee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

—Noddaaɓe ina keewi ammaa suɓaaɓe ina pamdi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nann-gira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taalibaaɓe maɓɓe e jokkuɓe Hirudus to Iisaa. Nulaaɓe been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goon-gante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimɓe. ¹⁷ Ndelle, haalan min

dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji maɓɓe bondi diin. O wi'i ɓe:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuudu njobetengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu.

²⁰ O yami ɓe, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kaaananke Roma.

O wi'i ɓe:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²² Nde ɓe nannoo jaabu oon fu, dum haaynii ɓe. Be celi mo, ɓe ndilli.

Haala ummital maayɓe

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³ E ley nyalooma oon, woɓɓe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddooɓe ummital. ²⁴ Be yami mo, ɓe mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa heɓana dum beyngu.»* ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraaɓe worɓe njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi hebaay biddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶ Kam du maayi hebaay biddo. Tataɓo oon du jokki, faa ɓe njeddo fuu ɓe maayi. ²⁷ Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du maayi. ²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe fuu ɓe ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—On woofuɓe, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du.

³⁰ Sabo si maayɓe ummitake, worɓe ɓanjataa, rewɓe ɓanjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonɓe dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maayɓe, yalla on njanngaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuurɓe, wanaa Laamdo maayɓe.‡

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagol 3.6. ‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maɓɓe duum, holli iɓe mbuuri.

³³ Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

*Haala yamiroore burnde fuu manngu
(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)*

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, 6e kawriti. ³⁵ Gooto ma66e jannnginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu. § ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore dida6erde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

*Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)*

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'ii:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa way6e ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri jannnginoobe Tawreeta e Farisa'en

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaa6e muudum been, wi'i:

² —Jannnginoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani jabande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo 6e ngadataa ko 6e mbaajotoo duum.

⁴ Be kab6an donje teddude, 6e mbakkina yim6e, ammaa 6e njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en.

⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de i6e kab6a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo. ⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si 6e noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi.

⁷ I6e njidi jowteede jowtaali tedduudi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon kaa, taa njabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon.

¹⁰ Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon. ¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon jannnginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yim6e dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴ †]

¹⁵ Bone woodanii on, onon jannnginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebii dum fu,

§ 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkoo6e 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1. * 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooree6e diina fonndu6e ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo. † 23:14 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannnginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rew6e 6e goriraabe mu66en maayi, odon njuutina du'aawuuji moodon faa nanndinkinodon e lobbu6e. Saabe majjum, on ke6an jukkungo 6urngo fuu bonde.

odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wumbe dowooobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo bolum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁷ Majju6e, wumbe! Dume 6uri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun? ¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo bolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁹ Wumbe! Dume 6uri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen? ²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. ²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. ²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko 6uri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ²⁴ Onon wumbe dowooobe yimbe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciiwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

²⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mu6ben woodi, tawee ley mu6ben ina heewi yi'e maay6e e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jii6e gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaa6e, odon nardina caabeeje fonnditiibe wo66e.

³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraa6e amin, min ndu-fidataano e ma66e yiyam annabaa6e.»

³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on 6i66e warannoobe annabaa6e been. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraa6e moodon pu66unoo! ³³ Onon bolle, 6i66e poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahannama. ³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaa6e e jom'en hakkillo e jannginoobe. On mbaran wo66e ma66e, tonton wo66e ma66e, piyon wo66e ma66e dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa 6ii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Lukka 13.34-35)

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaa6e, ada warda nulaa6e to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee mum ni. De on njabaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru (Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaa6e muudum 6attitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i 6e:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaaɓe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimɓe heewɓe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimɓe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewɓe pergoto njoppa goondinal muɓɓen, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaaɓe fewreeɓe heewɓe ɓangan, kiila heewɓe. ¹² Bonandaaji keewan faa njinngu yimɓe heewɓe buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)*

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran torra ley balde deen! ²⁰ Naaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen ndaɓɓindinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo rabbindinii de saabe suɓaaɓe muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasiihu'en fewreeɓe e annabaaɓe fewreeɓe ɓangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeffiji faa majjina fay suɓaaɓe been, si na laatoo. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimɓe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si ɓe mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaɓe kawritata.

²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange niɓɓan, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon ɓangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, horɗoore e sobbiire, kawrundura suɓaaɓe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu ɓadake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon ɓadake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay.

³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶—Ammaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatoroo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatoroo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Gooto mubben hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undooobe tawete dow unirde. Gooto mubben hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata leyjemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵—Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloobe muudum faa hokka dum'en nyaamdu mubben e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraaabe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde

munaafiki'en. Toon bojji e njeryundurde nyiye gonni.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaabe sappo hooyube fitillaaji mubben de njehi faa njaabbowoo banudo.*

² Njoyo maabe ngalaa hakkillo, njoyo maabe du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mubben. ⁵ Nde banudo oon jenngunoo waraay ndeen, be fuu be noni, be daanii.

⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan banudo oon! Njaltee! Njaabbowee mo!» ⁷ Ndeen surbaabe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mubben. ⁸ Surbaabe be ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.»

⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoobe, coodowon!»

¹⁰ Ko be njehi faa be coodowa nebbam duum, banudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa.

¹¹ Faa booyi seeda, surbaabe heddiibe be cegilaaki been ngarti, keddi ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii be, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa saktii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴—Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccuube mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto maabe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tataabo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom

* 25:1 E al'aada Alhuudiyankooobe banudo ina yaada e yigiraaabe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa booyi caggal majjum, joomii be oon warti, noddi be, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. ²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» ²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. ²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinorimi si mi wartii. ²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon. ²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete. ³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹ —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o sennda be hono no duroowo senndirta baali e be'i ni: ³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo

makko nano. ³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon be Baaba am barkini, njabee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on njaabake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min njaabii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto be wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, be njaaboto mo kambe du, be mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto be, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude bee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, be njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been keba nguurndam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa be muudum been:

²—Odon anndi balde didi keddani en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³E wakkati oon, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas. ⁴Be fuu 6e ndawridi faa 6e nanngira Iisaa hiila, 6e mbara dum. ⁵Ammaa 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yim6e muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa
(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo. ⁷Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸Nde taalibaa6e been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaa6e.

¹⁰Iisaa faamii ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹²O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooree6e almaami'en, ¹⁵wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen 6e njo6i mo buudi cardi capande tati. ¹⁶Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtni Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dambugal muudum. † **26:30** Al'aada Alhuudiyankoo6e woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

No Iisaa wafiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum
(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkoo6e 11.23-25)

¹⁷Nyalaande go'a6erde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaa6e been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸O jaabii 6e, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaa6e muudum.»

¹⁹Taalibaa6e been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaa6e sappo e dido been faa 6e kiirto.

²¹Nde 6e kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²²Be cunii sanne, heddii i6e yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum.

²⁵Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaa6e muudum been, wi'i:

—Nja6ee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki 6e, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸Dum woni yiyam am tabintinooram amaana Laamdo. Dam rufete saabe heew6e faa hakkeji mu6ben njaafee. ²⁹Mido haalana on: mi yarataa

cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰ Caggal 6e njimii Jabuura, † 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum
(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de caggal baali ngaal sanki-too.» †

Iisaa beydi, wi'i:

³² —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodde do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e 6i66e Jebede dido been, bernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippii yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawii i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa?

⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo

hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawii 6e daantake, sabo doyingol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tata6erde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O mucciidum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamretee6o kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko buri konuuji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu de-wal mawndu nduun, mido janngina, de on

† 26:31 Jakariyaa 13.7.

nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaaɓe diin tabita.

Ndeen, taalibaaɓe been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nannuɓe Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawɗo oon. Tawi janninginoobe Tawreeta e mawɓe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawɗo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe been faa o yi'a no dum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooreeɓe almaami'en e jeyaaɓe e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de ɓe keɓaay. Fay ko heewɓe ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawɗo warude mo fuu walaa. Sakitii, worɓe diido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi liɓude suudu dewal Laamɗo, de o nyiɓtoo ndu ley balɗe tati.

⁶² Almaami Mawɗo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimɓe ɓe ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawɗo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamɗo buurɗo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamɗo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawɗe oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawɗo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamɗo! Walaa fuu ko kaajaraden seedeeɓe katin! On narii noppi moodon ko o mbonkii Laamɗo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, ɓe tutti e yeeso makko, ɓe culkii mo. Woɓɓe maɓɓe ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e horɓe wonɓe doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinkoo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimɓe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo godɗo yi'i mo, wi'i wonɓe doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa ɓooyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto maɓɓe, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. ⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattuɗi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol been fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. ² Be kaɓɓi mo, ɓe njaari mo, ɓe ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaabe 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi boggol, waritowii. ⁶ Hooreeɓe almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de ɓe kooyi ceede deen, ɓe coodi ngesa mahoowo loode, ɓe ngadi nga caabeeje weerɓe. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintini-raa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati, coggu mo yimɓe Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ ɓe coodi dum ngesa mahoowo loode, hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoobe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko ɓe cedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede.

¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami ɓe, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de ɓe kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du,

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9. kaananke ɓornotoo.

wakkati o jooɗinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Cela gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, de wara Iisaa.

²¹ Goforneer oon yamtindii ɓe:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami ɓe, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami ɓe, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De ɓe beydi yeewnaade semmbe, iɓe mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yimɓe been, o wi'i ɓe:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

—Yiiyam makko ina yowii dow amin, minen e ɓiɓɓe amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani ɓe Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley huɓeere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be ɓorti mo kaddule makko, ɓe ɓorni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, ɓe canyi taarde gi'e, ɓe kippi e hoore makko, ɓe ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen ɓe kofii yeeso makko, iɓe njalnoro mo, iɓe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoobe!

³⁰ Be tutti dow makko, ɓe kooyi loosol ngool iɓe piya mo hoore. ³¹ Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya kaan, ɓe

† **27:28** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka

6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe 6een ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.

³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yim6e faltotoobe doon 6een ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol 6een fuu ina njalnoro mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wo66e, de o waawaa dan-nude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaa6e dakkol makko 6een du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati ki-iral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— *Eli, Eli, lama sabaktani?* (Dum na fir-ta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii

de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wo66e darii6e toon 6een nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddiibe 6een mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heew6e iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasiibe doomu6e Iisaa 6een e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngonni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna bi66e Jebede ina ngonni hakkunde ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii dum banndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi banndu nduun, o fiili dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli.

⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa
⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowte-teende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yimbe oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaa6e makko ngara mbujja 6anndu makko mbi'a yimbe been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan 6uran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroo6e. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki ommboode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaroo6e.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoobe been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maay6e ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rew6e been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyodon, njahon, kumpitowon taalibaa6e makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoomi faa mi haalana on.

⁸ Rew6e dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaa6e makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be battitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaa6e am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoobe saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rew6e been ndillannoo ndeen, wo66e e sordaasiibe ndaaroo6e saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooree6e almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooree6e almaami'en been kawriti e maw6e yimbe. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaa6e makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankoo6e faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum
(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

¹⁶ Taalibaa6e sappo e ngo'o been njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinoo dum'en ndeen. ¹⁷ Nde 6e nji'unoo mo ndeen, 6e kujidani mo, ammaa wo66e ma66e cikkitirii. ¹⁸ O battitii, o wi'i 6e:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimbe fuu, ngadon dum'en taalibaa6e am, lootiron 6e lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon 6e 6e njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a: Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko.»†

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O bangii ley ladde, imo gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeji muβben njaafee.

⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. Ibe kaalta hakkeji maβbe, de Yaayaa ina loota be lootagal batisima ley gooruwol Urdun.

⁶ Yaayaa ina bornii kaddule gadiiraade leebi geeloodi, ina haββii kaββorgol nguru, ina wuuri baββatti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi haββita βoggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo

(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun.

¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan cey-ortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo

woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe
(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo badake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padfa filiiji muβben ley maayo ngoon. Wo be nanngooβe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i be:

—Njokkee kam, mi wadan on filotooβe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon be njoppi filiiji maβbe diin, be njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba βii Jebede e minyum Yuhanna ley laana muβben ina moyyintina filiiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddii be. Be njoppi baabiiβe Jebede, kam e gollooβe muudum ley laana kaan, be njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, be njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade.

²² Tawaaβe doon been kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginooβe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddiina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesaal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi downtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

*No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)*

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jon-taado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyawbe e wondube e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyawbe heewbe, nyawbe nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riiwa ginnaaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluuje si yimbe

paamanii dum. O heddi ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)*

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddi imo waajoo be konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De be kungii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle be yeeni dow suudu nduun, be njuli dow do fotata e Iisaa, de be njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal ma66e ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binnigel am, hakkeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde mu66en: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeji sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji ma66e, wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeji muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haaynii be, be keddi i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)*

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en.

¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi gii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nann-goobe lampo heewbe e luttube wobbe na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaafe makko. Sabo yimbe heewbe ina njokki Iisaa. ¹⁶Jannginooobe Tawreeta jeyaafe e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimbe been, mbi'i taalibaafe makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoobe lampo e luttube wobbe?

¹⁷Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i be:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttube ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

¹⁸Taalibaafe Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimbe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaafe Yaayaa e taalibaafe Farisa'en ina cuumoo, de be maa been cuumataako?

¹⁹O jaabii be, o wi'i:

—Yalla warbe bangal ina mbaawi suumaade tawa banudo oon ina wondi e mubben naa? Mbaawaa. Sini banudo oon ina wondi e maaffe, be cuumataako.

²⁰Ammaa balde ngaran de banudo oon itetee e hakkunde maaffe. E balde deen be cuumotoo. ²¹Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²²Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiidfi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

²³Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaafe muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool. ²⁴Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaafe maa be ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraafe muudum naa? ²⁶O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraafe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

²⁷Iisaa wi'i be katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waango. ²Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, ibe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³Iisaa wi'i mo junngo waango oon:

—Umma, dara hakkunde maaffe!

⁴Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dan-nude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki. ⁵Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde maaffe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷Caggal duum, Iisaa e taalibaafe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸Yimbe heewbe, yuube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹Iisaa wi'i taalibaafe muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰Saabe ko o dannata heewbe duum wadi de nyawbe been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹Wakkati

mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana 6e sanne taa 6e kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaabe sappo e dido (Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddi 6e muuyi, de 6e ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido 6e o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, 6i66e Jebede 6e o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba 6ii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaabe makko 6e kunngii hebude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraa6e makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hoorejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banndani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley

suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeji mu66en fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum (Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon filii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodiibe ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo (Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngonon katin. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngonon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yim6e

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaaɓe sappo e dido been e yimbe filiibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i ɓe:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De wonbe yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de: «ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaba tawa paamataa, faa taa ɓe tuuba de ɓe njaafee.»*

*No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)*

¹³ O wi'i ɓe:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle?

¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nanbe konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e maɓbe duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nanbe ngol, de njaɓɓorii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e maɓbe, wakkati seeda tan ngol wonata e maɓbe. Nde billaare naa torra hewti ɓe saabe konngol ngool fu, ɓe njoppa ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanbe ngol, ¹⁹ ammaa kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan ɓe, ɓilla ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoobe konngol ngool de njaɓa ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

*Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)*

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i ɓe:

—Yalla won fuu kuɓɓoowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadira suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i ɓe katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton woɓɓe, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu

Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daano jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel

(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbanndirten ngu?

³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam ɓuri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel ɓura ledde sardije fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi muɓben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko ɓe mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani ɓe si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaaɓe makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, ɓe tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, ɓe ndunni. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, ɓe mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

* 4:12 Esaaya 6.9-10. † 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal ɓernde joomum faa jaba goonga.

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw.

⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddii i6e mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji (Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal duum, be njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa habbude mo, sabo fay callali kabataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Caggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin naarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jabani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Caggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi.

¹⁴ Duroobe been ndoggi kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji mum. Yimbe been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde be ngarnoo to Iisaa ndeen,

be nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina bornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi be.

¹⁶ Yiinoo6e dum been kaalani be ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen be puddi nyaagaade Iisaa dillana be leydi ma66e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa be ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii be.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree6e suudu waajordu bi'etedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroobe heew6e faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina billi ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereje fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dandani ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wo66e yuuru6e to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma66e, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yim6e ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i 6e:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini 6e fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaa6e makko tato 6e o wondi, 6e naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

— *Talita kuumii!* (Dum na firta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e didi. Dum haayni yim6e been sanne. ⁴³ Iisaa tindini 6e sanne taa 6e paamina dum fay gooto. O wi'i 6e kokka suka oon ko nyaamete.

6

No Nasaraatunkoo6e calorii jabande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaa6e muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yotinoon ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nan6e waaju makko been, dum haayni dum'en, heddi in mbi'a:

—Toy o he6i dum? Noy o he6iri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde

kaayeeffiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, bii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraabe makko rew6e koddi naa?

Dum saabanii 6e salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaa6e muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa he6aay wadude doon fay kaayeeffigooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyaw6e seeda, danni dum'en. ⁶ De ko 6e ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido been

(*Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6*)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaa6e sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki 6e baawde riiwude ginnaaji, ⁸ o wi'i 6e taa 6e njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa 6e kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e leynjiibaaji ma66e. ⁹ O yamiri 6e 6e bornoo pade, de taa 6e kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i 6e katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddo6on doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yim6e nja66aaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pid6on sollaare ma66e wonnde e koyde mon faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

¹² Be njehi, 6e mbaajii yim6e been tuuba, ¹³ 6e ndiiwi ginnaaji keewdi, 6e ngatti nebbam dow ko'e nyaw6e heew6e 6e cellini dum'en.

No Yaayaa maayri

(*Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9*)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Wo66e ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji. ¹⁵ Wo66e ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaabe arandee6e been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

* **6:14** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngēe, haḅḅee, uddee ley kasu. O wadii ḁum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o ḅanjunoo oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de heḅaay laawol, ²⁰ sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo ḁum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jiiḅoto, woodi du imo yidi hettindanaade ḁum.

²¹ Ammaa, Hirudiya heḅi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruube muudum e hooreeḅe sordaasiibe ḅeen e inndee-anndee'en Galili ḅeen fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii ḁum, o wi'i o hokkan ḁum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii ḁum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii ḁuum e saabe noddaabe ḅeen, o yidaa yaltude e konngol makko ngool. ²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo ḅeen, o yamiri ḁum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaaḅe Yaayaa ḅeen nannoo ḁum ndeen, ngari kooyi ḅanndu makko nduun, ngattowi ḁum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worḅe ujunaaje njoyo e rewḅe e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰ Nulaaḅe ḅeen ngarti to Iisaa, kaalani ḁum ko ngadi ḁuum e ko mbaajii ḁuum fuu.

³¹ O wi'i ḅe:

—En njaha nokkuure ferwunde, keḅon fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon ḁuum wo saabe yaha-warta yimḅe na heewi ḁoon, faa kanko e taalibaaḅe makko ḅeen, ḅe kunngii heḅude fay no ḅe nyaamira. ³² Be njehi ḅe naatowi laana, ḅe peyyiti, ḅe toowti kamḅe tan e nokku perwudo. ³³ Yimḅe heewḅe nji'ii iḅe njaha, annditi to ḅe ponndii. Heewḅe yuuri e gure deen fuu, kenyanii to ḅe ponndii toon, arti ḅe yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewḁo. O yurmii ḅe sanne, sabo iḅe nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddii imo waajoo ḅe kulle keewḁe. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaaḅe ḅeen battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde ḅolde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje badiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee ḅe ko ḅe nyaama!

Ndeen ḅe yami mo, ḅe mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa ḅe buuru ko ḅe nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i ḅe:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde ḅe njahunoo ḅe kumpitowii ndeen, ḅe mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaaḅe ḅeen njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamḁo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaaḅe makko peccana yimḅe ḅeen. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu ḅe nyaami faa ḅe kaari. ⁴³ Taalibaaḅe ḅeen kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamuḅe

buuru oon been, fay worbe tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

*No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)*

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaaɓe muudum naata laana kaan, ardoɗo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi. ⁴⁸ O sooyinii taalibaaɓe been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo ɓe hawrooɓe e henndu. Nde ɓadinoo weetude ndeen, o wari to maɓɓe imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade ɓe. ⁴⁹ Kaa nde ɓe njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, ɓe cikki wo dum mbeelu, ɓe keddii iɓe mbaayda, ⁵⁰ sabo ɓe fuu, nde ɓe njiinoo mo ndeen, nesiiji maɓɓe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i ɓe:

—Cellinee ɓerde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti ɓe, de henndu nduun darii. Dum haayinii ɓe sanne.

⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo ɓe wumɓe ɓerde.

*No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret
(Matta 14.34-36)*

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, ɓe njottii leydi Genesaret, ɓe ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati ɓe njalti e laana kaan ndeen, yimɓe been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyawɓe muɓɓen e dow dadɗooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimɓe been ngaddan nyawɓe muɓɓen e taliyaaje, ina njaaroo mo o acca ɓe meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

† **6:48** Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam. * **7:2** lootugol juude ngol haɓɓaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkooɓe 20.9.

7

*Haala al'aada maamiraabe
(Matta 15.1-9)*

¹ Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta woɓɓe yuurube Urusaliima piilii Iisaa.

² Be nji'i taalibaaɓe makko woɓɓe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal maɓɓe worri ni.*

³ Sabo Farisa'en e Alhuudiyankooɓe fuu nyaamataa si lootaay juude muɓɓen faa laaba, al'aada maamiraabe maɓɓe oon ɓe njokki. ⁴ Si ɓe ngartii luumo, ɓe nyaamataa si ɓe lootaaki. Iɓe njogii al'aadaaji godɗi keewɗi di ɓe njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaaɓe maa ɓeen ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude muɓɓen,
ammaa ɓerde muɓɓen ina mbodɗii kam.

⁷ Bolum ɓe ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di ɓe njannginta diin wo jamirooje yimɓe tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamɗo, de odon njokka al'aadaaji yimɓe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamɗo faa laaba, faa keɓon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i:

«Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§

¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamɗo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimɓe wallude baabiraabe muɓɓen naa inniraaɓe muɓɓen katin.

¹³ Hono noon tosirton konngol Laamɗo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

*Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)*

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee:
¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaɓe muudum been yami dum maanaa bannadol ngol. ¹⁸ O wi'i ɓe:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e ɓernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laaɓi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley ɓernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e ɓernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terɗe cementiniidi e muuyɗe bonɗe e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonɗe deen fuu e ɓernde yuurata, de tuunina neddo.

*No debbo mo wanaa Alhuudiyanke
goonɗiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)*

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo ɓinngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyɗe makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaaɓe ɓeen kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaɓe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabiɗaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e ɓiya oon.

³⁰ O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

*No Iisaa selliniri gorko paho mo haala
muudum laaɓaa*

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laaɓaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum.

³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko.

³⁴ Caggal duum, o tiggiti kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—*Efata!* (Dum na firta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkitii, demngal muudum yoppaa, heddi ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimɓe been taa ɓe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaɗube, imo muumdintina muumɓe.

8

*No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo
e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 15.32-39)*

¹ Ley balɗe deen, jamaa keewɗo hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama, Iisaa noddii taalibaaɓe muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balɗe tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. ³ Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaamaay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol. Sabo woɓɓe maɓɓe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaaɓe makko ɓeen njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo heɓata ko nyaamnata yimɓe ɓe ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:

—Noy foti buuruuje ɗe njogidon?

* **7:16** E dereeji ɓooyɗi, goddi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaaɓe makko been peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ Iɓe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaaɓe muudum been pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Iɓe ngada worɓe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi ɓe, ¹⁰ naatidi e taalibaaɓe muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

*No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)*

¹¹ Farisa'en been ngari, puɗɗi yeddundurde e Iisaa. Be ɗaarii mo o holla ɓe maande yuuroore dow kammu faa ɓe ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yimɓe jamaanu hantden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on keɓataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e maɓɓe, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

*Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)*

¹⁴ Taalibaaɓe been njeggiti yooɓaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan ɓe njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini ɓe, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaaɓe been ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko ɓe kaalata duum, wi'i ɓe:

—Ko wadi de oɗon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wumɓe ɓerɗe? ¹⁸ Oɗon njogii gite, de on nji'ataa naa? Oɗon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worɓe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami ɓe katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worɓe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i ɓe:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimɓe ngaddani Iisaa bumdo, ɓe nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimɓe, de iɓe nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)*

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami ɓe:

—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaaɓe been.

²⁹ O yami ɓe, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani ɓe sanne taa ɓe kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde ɓe:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannnginoobe Tawreeta caloto

mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani be dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaaɓe muudum, ndaari be, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaaɓe makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jukkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirido kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniiɓe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i be katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa ɓangani be, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii be, kambe taalibaaɓe been. ⁷ Ruulde wari suddi be. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaaɓe been yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko be njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri be taa be kaalana fay gooto ko be nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maayɓe ndeen. ¹⁰ Be njaɓi konngol ngol, de be keddi iɓe yamundura hakkunde maɓɓe dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maayɓe.

¹¹ Caggal duum, be yami mo, be mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii be:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de be ngolli dum ko be muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde be ngartunoo to taalibaaɓe heddi-noobe been fu, be nji'i jamaa keewdo ina filii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e muɓɓen. ¹⁵ Wakkati yimbe been nji'unoo Iisaa fu, dum haaynii be. Be ndoggi be njaɓɓowii mo. ¹⁶ O yami be, o wi'i:

—Dume njeddundurton e maɓɓe?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liɓan mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina ngu-ufo, imo neryundura nyiye makko, o yooraa kolonj. Mi nyaagake taalibaaɓe maa been ndiwa ndu, de be kunngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yimbe been:

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

—Hey onon yimbe jamaanu hanndeejo be ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddo-toomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, liibi dum, heddii suka oon ina talloo e leydi, hunduko muudum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liiba mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinooru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii.

²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaafe muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, be ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaafe makko been. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yimbe. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaafe been paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude
(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde be njip-pinoo suudu weerdude maabe fu, o yami taalibaafe makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyini, sabo ko be njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde maabe. ³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaafe sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddiibe been heedata, laatoo golloowo maabe be fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso maabe, o mumbilii ngel, o wi'i be:

³⁷ —Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi. Katin du jabbiido kam fuu, wanaa miin tan jabbi, jabake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon.

⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yimbe Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yimbe
(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde habbee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurdam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama

yiite nge nyifataa tawee a kiɓɓudo. [44 *] 45 Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo ɓuri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓudo. [46 †] 47 Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko ɓuri moyyande ma diina paddeɗaa e jahannama a kiɓɓudo. 48 Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.» † 49 Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. 50 Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)

1 Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. 2 Farisa'en woɓbe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

3 O jaabii ɓe:

—Dume Muusaa yamiri on?

4 Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fuu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

5 Iisaa wi'i ɓe:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde.

6 Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii ɓe, wadii ɓe gorko e debbo. 7 Dum wadi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, 8 ɓe dido fuu ɓe laatoo neddo gooto.» † Nii woni ɓe nganaa dido katin, ɓe ɓanndu wooturu. 9 Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

10 Nde ɓe kootunoo ndeen, taalibaaɓe makko been yami mo haala majjum. 11 O wi'i ɓe:

—Si neddo seerii deekum de ɓaɓi goddo fuu, jeenii. 12 Hono noon du, si debbo

seedii e gorum, de gorko goddo ɓaɓi dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

13 Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaaɓe been ndukani dum'en. 14 Nde o yiinoo dum ndeen, o ɓerni, o wi'i taalibaaɓe been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. 15 Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

16 Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

17 Nde Iisaa nanngunoo laawol fuu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?

18 Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. 19 Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bammaa.» †

20 Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

21 Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokka kam.

22 Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, ɓalinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne. 23 Iisaa yeewi gerejeji fuu de wi'i taalibaaɓe mum been:

* 9:44 E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † 9:46 E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † 9:48 Esaaya 66.24. * 10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1. † 10:8 Fuddoode 1.27, 2.24. † 10:19 Wurtagol 20.12-16.

—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamɗo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaaɓe been sanne. O ɓeydi katin, o wi'i ɓe:

—Sukaabe am, naatude e laamu Laamɗo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.

²⁶ Dum ɓeydi haaynaade taalibaaɓe been, keddii ina yamundura hakkunde muɓɓen ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari ɓe, o wi'i:

—Yimɓe mbaawanaa dum, ammaa Laamɗo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraaɓe muudum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heɓan ko ɓuri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heɓan cuudi e sakiraaɓe worɓe e sakiraaɓe rewɓe e inniraaɓe e sukaaɓe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heɓan nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto gadaaɓe, gadaaɓe been du laatoto ardiiɓe.

Haala Iisaa tataɓa dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² Iɓe ngoni e laawol faa ɓe njaha Urusaliima. Iisaa na ardii ɓe, tawi taalibaaɓe been ina mbembii, jokkuɓe dum'en been du kulii. O noddi taalibaaɓe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i ɓe:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de ɓe ngatta mo e juude yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa (Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal dum, Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaa-gaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i ɓe:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii ɓe, o wi'i:

—On anndaa ko njarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i ɓe:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keɓan lootagal batisima ngal looteteemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo ɓe Laamɗo moyyinani been njeyi.

⁴¹ Nde taalibaaɓe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, ɓernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawɓe been du ina kolla yimɓe been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduɗo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa wumtiniri Bartime (Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaaɓe muudum e jamaa keewɗo, ɓe tawi bumɗo bi'eteedo Bartime ɓii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yimbe heewbe ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, be noddii bumdo oon, be mbi'i dum:

—Sellin bernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40,
Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e muudum dido, ² wi'i be:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, be tawi mola ngaan ina ha66ii yaasin dakkol dammbugal, be ka66iti nga.

⁵ Yoga e darinoobe doon been yami be:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon ka66ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo be noon. Been njoppi be. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, be njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii. ⁸ Yimbe heewbe mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardii6e mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!*

¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu nga-roowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowii suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

No Iisaa hudiri yibbi

(Matta 21.18-19)

¹² Jaango majjum, caggal be ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki 6i66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe.

¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama 6i66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko been nani dum.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48,
Yuhanna 2.13-22)

¹⁵ Nde be njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodoobe e soottoobe wonbe ley toon. O li6i taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii be:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoobe.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, be njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal

(Matta 21.20-22)

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e paltoroo to yibbi kiin toon, be nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

* **11:9** Jabuura 118.25-26. † **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11.

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudfunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley bernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on kebii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

³² Yalla en mbi'an to yim6e naa?

I6e kula yim6e been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo.

³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani 6e, wi'i: —Neddo gomma wadi ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere 6oosirde, o nyifi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. ² Nde 6oreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngaddana mo ngedu makko e bi66e cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ⁴ O neli e ma66e golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tata6o, de 6e mbari dum. Wob6e heew6e nuliraama hono noon: 6e piyi wob6e, 6e mbari wob6e. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, 6iyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e ma66e, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ⁷ Ammaa remoo6e been mbi'unduri hakkunde mu66en: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biddo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wob6e. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa? «Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooree6e Alhuudiyankoo6e pilii no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii banndol ngol wo kam6e sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooree6e been neli e makko Farisa'en wob6e e daraniibe Hirudus faa ke6a tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yim6e, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa

§ 11:26 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon. * 12:11 Jabuura 118.22-23.

dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maʼbbe. O wi'i 6e:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami 6e:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii 6e, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii 6e sanne.

Haala ummital maay6e

(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

¹⁸ Saduki'en woʼbbe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banii debbo, maayii tawii hebaay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu.† ²⁰ Wadii rimdaabe njeddo. Arandeejo oon bani debbo de maayi, hebaay biddo. ²¹ Didabo oon dewli debbo oon, kam du maayi hebaay biddo. Tata6o oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu baniri mo, kebaay biddo. Caggal maʼbbe 6e fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maʼbbe laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofube, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maay6e ummitake fu, wor6e banjataa, rew6e banjataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maay6e ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore hubboore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?‡ ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.§ On mbooffii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe

(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi maʼbbe, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye buri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* ³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirde Laamdo e berndem fuu e hakiillom fuu e semmbem fuu, e yidirde gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakki-lantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda

(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoo6e Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»‡

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta

(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

† 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagol 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maʼbbe duum, holli i6e mbuuri. * 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkoo6e 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, ³⁹ foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraaabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuuji maabe faa be nanndinkinoo e lobbuube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mubben.

*Haala sadaka debbo talkaajo
(Lukka 21.1-4)*

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraaabe jawdi heewbe ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddi taalibaaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum buri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wu-urda duum fuu.

13

*Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)*

¹ Nde o wurtonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no njardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu

nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii be wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeki badiidi, si on kaalanaama wold-eeji boddufi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njatawore beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yimbe njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreebe e kaanankooobe saabe am, faa laatanodon kam seedeebe yeeso maabe. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde be njaarii on faa be kokkitira on, taa mbemmedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keban ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiwo du hokkitiran biyum. Biibe ummanto saaraabe mubben, ngada faa be mbaree. ¹³ Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)*

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooobe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

ley balde deen torra wadān mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaaḅe makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewreeḅe e annabaabe fewreeḅe bangowan, ngada maandeeji e kaayeeffiji faa majjina fay subaaḅe been, si na laatoo. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴ —Ammā e ley balde deen, caggal torra oon, naange niḅḅan, lewru selan yaynude, ²⁵ koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto. † ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddō oon yi'ete ina wara e duule, § ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, horḅoore e soḅḅiire, kawrundura subaaḅe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannadol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, oḅon anndi ndunngu ḅadake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon ḅadake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonḅe dow kammu, wanaa Bidḅo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccuḅe mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle,

kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa oḅon ḅaanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimḅe fuu: kakkilon!

14

No mawḅe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde ḅidi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreḅe almaami'en e jannginoḅe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keḅa mbara dum. ² De ḅe mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimḅe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteḅo cepindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laaḅudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam ḅaam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoḅe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muḅḅen:

—Dume saabii de nebbam ḅaam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko ḅuri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaaḅe!

Heddii iḅe pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de oḅon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaaḅe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu oḅon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam ḅam dow ḅanndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

† 13:25 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § 13:26 Daniyiila 7.13.

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaḅe sappo e dīdo ḅeen, yehi to hooreeḅe almaami'en faa watta Iisaa e juude muḅḅen. ¹¹ Nde ḅe nannoo ḅum ndeen, ḅe ceyii, ḅe aadii ḅe njoḅan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa waḅiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaḅe muudum
(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde ḅe kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaḅe Iisaa yami ḅum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaaḅe makko dīdo, o wi'i ḅum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon ḅum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaḅe mum ḅeen hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaaḅe dīdo ḅeen njehi, naatowi ngalluure ndeen, ḅe tawri hono no o wi'iri ḅe noon. Toon ḅe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dīdo ḅeen. ¹⁸ Wakkati ḅe njoodīnoo iḅe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatanii ḅe kaḅḅu-ko'u, ḅe puḅḅi yamirde mo gooto gooto, iḅe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dīdo ḅe, cuuwidindō e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi dīin ni. Ammaa bone woodanii jambotoḅo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ḅuri woodde e muudum!

²² Nde ḅe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamḅo, heltii, hokki ḅe, wi'i:

—Njaḅee, ḅum wo ḅanndu am.

²³ Caggal ḅuum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamḅo, o hokki ḅe, ḅe fuu ḅe njari.

²⁴ O wi'i ḅe:

—Dum wo yiyyam am, tabintinoojam amaana Laamḅo, ndufeteedam saabe heewḅe. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroymi kesam e ley laamu Laamḅo.

²⁶ Caggal ḅe njimii Jabuura,† ḅe njalti, ḅe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ḅum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i ḅe:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina windaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali dīin cankitoo.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si ḅe fuu ḅe njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile dīdi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaaḅe ḅeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamḅo ley Geccemane

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaaḅe muudum ḅeen:

—Njoodee ḅo, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuḅḅi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i ḅe:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee ḅo, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo daḅa e wakkati naawḅo oon si na laato. ³⁶ O wi'i:

* 14:18 Jabuura 41.10. † 14:26 Al'aada Alhuudiyankooḅe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi iibe daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni.

⁴⁰ O warti, o tawi be daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. Be kunngii andude ko be njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataberde, o wi'i be:

—Faa joonin on daani, odon nootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴² Umme njeheh! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12*)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en, e janninoobe Tawreeta, e mawbe. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino be filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O muccii dum. ⁴⁶ Ndeen be tuggi juude ma66e dow Iisaa, be nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i be:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo bornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

No mawbe diina carorii Iisaa

(*Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooreebe almaami'en e mawbe e janninoobe Tawreeta fuu ina kawriti.

⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaabe e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de be kebaay.

⁵⁶ Heewbe ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu66en ina luttunduri. ⁵⁷ Wo66e ma66e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi liban suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyiba suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje ma66e deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotoodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, bii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon, S ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedeebe katin. ⁶⁴ On narii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu be mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo66e ma66e puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e horbe Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatu-ujjo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†

⁶⁹ Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani dariibe doon been, wi'i:

—Oo wo gooto ma66e!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa 6ooyti seeda, dariibe doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto ma66e, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi dida6erde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e waalde Saahii6e ndeen fuu, tawti maw6e du, 6e fuu 6e ndawridi. Be ka66i Iisaa, 6e njaari dum, 6e ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooree6e almaami'en been ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko 6e peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde
(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e wo66e faa 6e mbari neddo. Wakkati oon, i6e uddaa e kasu saabe ko 6e ngadi duum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana 6e ko woownoo wadande 6e duum. ⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooree6e almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooree6e been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, dum burani 6e yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i 6e:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoo6e oon?

¹³ Be yeewnii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami 6e:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude 6erde jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddii6e been fuu. ¹⁷ Be borni mo saaya mbodeeha,* 6e canyi taarde gi'e 6e kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e.

¹⁹ I6e piira hoore makko loosol, i6e tutta mo, i6e ndikkinoo, i6e cujidana mo. ²⁰ Nde

† 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo

6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya mbodeeha kaan, 6e 6orni mo kad-dule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hooe»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadude faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kad-dule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu he6ata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hooe makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoo6e dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [28 ‡] ²⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hooe maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoroo mo. Kam6e e jannginoo6e Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hooe makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati

kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati ki-iral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wo66e darii6e toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaaasiibe darinoo6o yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wo66e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wo66e heew6e du ina ngoni doon, yaaduno6e e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende badake naatude. ⁴³ Gooto teddu6o e waaldeere Saahiibe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii gangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddi mawdo sordaaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre.

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.» § 15:34 Jabuura 22.2.

Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa.

² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rewbe been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ Ibe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde be bantunoo gite maabe ndeen, be nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati be naatunoo e saabeere ndeen, be nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina bornii saaya ndaneeha, de be kuli. ⁶ O wi'i be:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatu-ujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaaabe makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rewbe been njalti saabeere ndeen, ndoggi. Ibe ndiwna kulol, ibe mbemmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no be poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aberde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o banga e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunooobe e Iisaa been, tawi ibe cunii ibe mboya. ¹¹ Ammaa ko be nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, be ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o banga e dido maabe e tagaadi ngonndi, ibe nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kambe du, be ngarti be kumpiti heddiibe been, de been ngoondinaay be.

¹⁴ Sakitii, o banga e taalibaaabe sappo e ngo'o been wakkati mo be nyaamata. O feliri be rafi goondinal maabe e yoorde berde maabe, sabo be ngoondinaay yiibe mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i be:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o.

¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete.

¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondinbe been: be ndiiwrn ginnaaji saabe am, be kaalan demle kese, ¹⁸ be nanngiran bolle e juude maabe. Fay si be njari poson, fay huunde wadataa be. Be njowan juude maabe e nyawbe de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e maabe, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kambe kaa, be njehi ibe mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e maabe, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus teddufo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njannginadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e ma66e. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wafude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto teddufo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o

yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran biibe Israa'ila heewbe to Laamdo Joomiraado mubben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraa6e to biibe mubben, faa o wartira salii6e du e hakkil-looji dartii6e, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duufi.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haaynii dum'en ko o 6ooyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma66e. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma66e muummumre, o heddi o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega6urdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha66ani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan

reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laatoto tedduɗo, o noddirte Bii Laamɗo Toowɗo. Laamɗo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:
—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:
—Ruuhu Ceniido jippoto e maada, baawde Laamɗo Toowɗo cuddete. Saabe duum, biddo mo ndimataa oon inndirte Ceniido, Bii Laamɗo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'enuo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaɗurdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamɗo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:
—Inani kam, miin kordɗo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni. Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewɓe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:
—Yonki am ina mana Joomiraado!
⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamɗo Kisinoowo kam,
⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordɗo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow hu-looɓe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko,
o sankitii mawninkiniibe e anniyaaji muɓben.

⁵² O saamdinii kaanankooɓe e laamuujii muɓben,
o toownii leeyube.

⁵³ O haarnirii yolbuɓe kulle lobbe,
o yoppii jom'en jawdi juude ɓole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimɓe Israa'iila, maccuɓe makko been,
sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maami-raabe meeden,
yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiibe makko e saki-raabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ɓe ngari taadude ngel.* Iɓe njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yimɓe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi ɓiyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haaynii ɓe. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum haɓɓitaa, ina haala, ina yetta Laamɗo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiibe makko been fuu. Katin du yimɓe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruujii diin. ⁶⁶ Nanɓe dum been fuu ndesi dum e ley berde muɓben, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

6e nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila, sabo warii walli yimbe muudum, rimdini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwdo e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunndude annabaabe makko seniibe gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiibe men, e juude waybe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadani-noo maamiraabe men ndeen, o miccitate amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maammen Ibrahiima,

o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude waybe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dar-taare yeeso makko haddi nguurn-dam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaajo Laamdo Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimbe makko laawol kisin-dam ley ko o yaafotoo hakkeji mubben.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yaynana wonbe ley nimre e kulol maayde,

de rewna koyde men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Augustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu. ² Kangal woni limgal arandeyal,

kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. ³ Yimbe fuu njehi win-dowaade, mono fuu e wuro muudum. ⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon win-dowaade, kanko e Mariyama kabanaado makko, deedudo. ⁶ E ley gonol maabe toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo be kebaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroobe ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli mubben jemma.

⁹ Maleyka Joomiraado bangani be, darja Joomiraado delkoowo filii be. Kulol manngol nanngi be. ¹⁰ De maleyka oon wi'i be:

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantoodo yimbe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndi-manaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewbe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yimbe be o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en been ceedunoo e maabe, de yeenti dow kammu ndeen, duroobe been ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, be njehi, be tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. ¹⁷ Nde be nji-inoo ngel ndeen, be kaalti ko maleyka oon haalani be dow maggel duum. ¹⁸ Nanbe haala duroobe been fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum. ²⁰ Duroobe been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko be nani e ko be nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo be noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laabugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: 6i66e buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. ²⁸ Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

²⁹ —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam, ³⁰ sabo mi yiirii gite am kisindam maada

³¹ dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

³² Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

³³ Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. ³⁴ Simeyon barkini 6e, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. ³⁵ Hono nii o 6anginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

³⁶ Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o 6ii Fanuwel, jeyaado

e suudu Aser. O naywii sanne. O 6anjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, ³⁷ de maayi. O heddii o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. ³⁸ E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii6e garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

³⁹ Nde 6e njottinoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, 6e njeccii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰ Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹ Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol†.

⁴² Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon. ⁴³ Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa 6iyiibe oon heddake Urusaliima, tawi 6e paamaay.

⁴⁴ Be cikii imo wondi e yaadiraa6e ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yimbe ma66e e anndaabe ma66e. ⁴⁵ Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima flowaade mo. ⁴⁶ Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷ Hettindaniibe mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsii mi wona ley suudu Baaba am naa?

* 2:21 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du. † 2:23 Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16. ‡ 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

⁵⁰ Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o downtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e 6ernde muudum.

⁵² Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina 6eydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, 6ii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooree6e almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeeki mu66en njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu leeyinee,
laabi oonyiidi fuu ndartinee,
laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷ Yim6e heew6e ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yim6e been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeji wafude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wafa noon.

¹² Nanngoo6e lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeji wafude?

¹³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamira6on nanngon duum.

¹⁴ Sordaasii6e du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeji wafude?

O wi'i 6e:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kennyitorodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yim6e fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e 6ernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon.

¹⁶ Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e ha66itinde 6oggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yim6e kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo 6anji Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima *(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)*

²¹ Do yim6e fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan cey-ortoomi.

* **3:3** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

*Haala lenyol Iisaa
(Matta 1.1-17)*

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimbe, Iisaa wo bii Yuusufi. Yuusufi du wo bii Eli, ²⁴ Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannay, Yannay bii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi bii Matatiya, Matatiya bii Amos, Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggay, ²⁶ Naggay bii Maata, Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semey, Semey bii Yosek, Yosek bii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda bii Yohanan, Yohanan bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Seyaltiyel, Seyaltiyel bii Neri, ²⁸ Neri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kasam, Kasam bii Elmadam, Elmadam bii Eri, ²⁹ Eri bii Iisaa†, Iisaa bii Eliyeser, Eliyeser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, ³¹ Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, ³² Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, ³³ Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyuu, Reyuu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, ³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem, Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, ³⁷ Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, ³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

4

*No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)*

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay

huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:
—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyimi. ⁷ Si a sujidani kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu de wal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be njaabete e juude maabe, taa koyn gal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

*No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)*

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baa-jordi, yimbe fuu ina teddina mo.

*No yimbe Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)*

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowte-teende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am,

† **3:29** E ibraninkoore wo «Yoosuwa» * **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:8** Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ **4:11** Jabuura 91.11-12. § **4:12** Fillitagol Tawreeta 6.16.

sabo o subake kam faa mi faamina talkaaɓe Kabaaru Lobbo.

O nului kam faa mi gooyana nanngaaɓe yoofoode muɓɓen,

wumbe du wumtineede muɓɓen,
torraaɓe du yoppeede muɓɓen,

¹⁹ faa mi gooyana hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Wonbe toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude ɓe:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu iɓe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

²³ O wi'i ɓe:

—Sikke fuu walaa on kaalanammi kam bandol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum.

²⁵ Goonga kaalanammi on, rewbe ɓe goriraabe muɓɓen maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu.

²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto maɓɓe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppinbe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto maɓɓe dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimbe wonbe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do huɓeere maɓɓe ndeen nyiɓaa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde maɓɓe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru
(Marku 1.21-28)

* 4:19 Esaaya 61.1-2.

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimbe nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonndaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu liɓi neddo oon hakkunde yimbe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii ɓe, iɓe yamundura hakkunde maɓɓe:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jabɓii ɓe.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyawbe siyiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow maɓɓe ɓe fuu gooto gooto, o danni ɓe. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimbe heewbe idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo
(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, iɓe tefa taa o seeda e maɓɓe fey. ⁴³ Ammaa o wi'i ɓe:

—Ina tilsu mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo e galluuje godɗe. Sabo wo ɗuum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordɗi ley leydi Yahuudiya.

5

*No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)*

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina ɓillundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamɗo. ² O yi'i laanaaji ɗiɗi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngooɓe liyyi ɓeen mburtake ley majji, ina lonna filiiji muɓɓen. ³ O naati ngoota laanaaji ɗiin, ka Simon kaan. O ɗaarii ɗum dirbina ka, ka naata ndiyam seɗa. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje ɗeen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paɗɗee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min keɓaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji ɗi.

⁶ Nde ɓe paɗɗunoo ɗi ndeen, ɓe nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji maɓɓe ina ceekoo. ⁷ Be noddii wondiibe maɓɓe wonɓe ley laana ngokka, ngara mballa ɓe. ɓeen ngari, ɓe kebbini laanaaji ɗiɗi ɗiin fuu faa ɗi nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo ɗum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, wodɗam, sabo wo mi nedɗo luttuɗo.

⁹ O wi'ii ɗum sabo kanko e wondiibe makko ɓeen fuu, ɓe kaaynaama saabe keewal liyyi ɗi ɓe nanngi ɗiin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede wondube e Simon ɓeen du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimɓe.

¹¹ Nde ɓe njottinnoo laanaaji maɓɓe leydi ndeen, ɓe njoppi ɗum fuu, ɓe njokki Iisaa.

*No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)*

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari.

Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na ɗaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaɓa.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, daɗu!

Wakkati oon ceppam ɗam yuwi e makko.

¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana ɗum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.

¹⁵ De fay ko Iisaa haɗi mo haalude ɗuum, kabaaru muudum ɓeydii sankitaade. Jama'aaje keewɗe ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndanee e nyawuuji muɓɓen. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

*No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)*

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Muusaa, yuuruɓe gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawɗe Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyawɓe. ¹⁸ Wakkati oon, wɓɓe ngaddi gorko mo ɓanndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude ɗum faa pukkina ɗum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde ɓe kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, ɓe yeenji dow suudu nduun, ɓe njuli ndu, de ɓe njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yimɓe ɓeen yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal maɓɓe ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeji maa njaafaama.

²¹ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ɓeen ina miiloo hakkunde muɓɓen ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmuɗi? Moy waawi yaafaade hakkeji si wanaa Laamɗo?» ²² Iisaa faami miilooji maɓɓe, de jaabii ɓe, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e ɓerde moodon? ²³ Dume ɓuri hoyude? Wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Nedɗo ina jogii baawɗe e adunaaru ndu yaafaade hakkeji...

Ndeen o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yimbe fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo. Be kuli sanne, be mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayeeffiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

²⁷ Caggal duum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngooobe lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngooobe lampo heewbe e yimbe wobbe ina nyaamda e ma6be. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaa6be makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngooobe lampo e luttube wobbe?

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttube noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaa6be Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaa6be Farisa'en been du ngadata. Ammaa 6e maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i 6e:

—Yalla odon mbaawi suuminde war6e bangal, tawa banudo oon ina wondi e mu6ben naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde banudo oon ittete hakunde ma6be. E balde deen 6e cuumoto.

³⁶ O banndani 6e banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa,

sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam 6uri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6be makko ina itta cammeeji alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wobbe mbi'i 6e:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla on njanggaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i 6e katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Ibe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji ma6be. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimbe!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimbe been tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

*No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido
(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)*

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddii taalibaaabe makko been, o subii sappo e dido hakkunde mubben, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kambe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba bii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda bii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

*No Iisaa waajorii yimbe heewbe, danni nyawbe
(Matta 4.23-25)*

¹⁷ O jippodii e maabe, o darii e nokkure yaajunde, kanko e taalibaaabe makko heewbe. Jamaa keewdo yuuro nokkuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa be kettindanoo mo, woodi du be ndanee e nyawuujii maabe. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

*Haala barkinaabe e be mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)*

²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaaabe makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaabe,
sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbuube joonin,

sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyooobe joonin,
sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on,
ndiiwii on,
njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo,
sabo mbarjaari mawndi ina woodani on
dow kammu.

Hono noon maamiraaabe maabe
ngadannoo annabaaabe.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraaabe jawdi,

sabo on keeii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haarbe joonin,

sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jalooobe joonin,
sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii
on,

sabo hono noon maamiraaabe maabe
ngadannoo annabaaabe fewreebe.

*Haala yidugol waybe
(Matta 5.38-48, 7.12)*

²⁷ —Ammaa onon hettindaniibe kam
been, mido wi'a on: njidee waybe
on, ngadanon wanyube on moyyere.

²⁸ Mbarkinee hudooobe on, ndu'anodon
torroobe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma,
hokku dum feenya gere goddo oon du. Si
goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa
hadu dum forgo maa du. ³⁰ Njaariido ma fuu,
kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa
yamtu dum. ³¹ Ngadane wobbbe ko njiddon
be ngadana on.

³² Si yidube on tan njidoton, barke oye
keboton? Fay luttube ina njidi yidube
dum'en. ³³ Si wadanoobe on moyyere tan
ngadanton moyyere, barke oye keboton?
Fay luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si
be miilidon hemrude tan nyamloton,
barke oye keboton? Fay luttube ina nyam-
loo luttube hono mubben, faa njobee nya-
maande mubben. ³⁵ Onon le, njidee waybe
on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee
on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on
keban mbarjaari mawndi, on laatoto biibe
Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana
bonnoobe moyyere, ina wadana bonbe du.
³⁶ Laatee yurmotoobe, hono no Baaba
moodon yurmortoo noon.

*Haala hiitaade wobbe
(Matta 7.1-5)*

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njuk-
kee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete.

³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimm-
baangal de dibbaa faa yolii, ina rufa,
saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal
ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani be banndol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo
naa? Si dum wadii, wanaa be dido fuu, be
caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo buraa
moodibbom, de taalibbo kibbudu laatoto
hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a
kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a

taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiidde maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

*Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)*

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum annditirtee. Yibbe 6orataake e ngi'eehi, cabiije du 6orataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bon6o du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley 6ernde duum, hunnduko wurtinta.

*Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)*

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tobi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyinirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

*No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)*

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli maw6e Alhuudiyankoobe to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be

ngari to makko, ibe njaaroo mo sanne sanne, ibe mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e 6adii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yim6e muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum, de hucciti e yim6e jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaa6e been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri 6ii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaa6e makko e yim6e heew6e ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum 6anjaaka katin. Yim6e wuro ngoon heew6e ina njaada e inniiwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

—Taa woy!

¹⁴ Iisaa battitii, meemi leggal kooyirgal maay6e ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yim6e been fuu, ibe teddina Laamdo, ibe mbi'a:

—Annabaajo mawdo 6angii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yim6e muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

*No Yaayaa lootoowo lootagal batisima
nuliri to Iisaa
(Matta 11.2-19)*

18 Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi dido muɓɓen, 19 nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa ɓe ndooman goddo. 20 Worɓe dido ɓeen ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

21 Wakkati oon pay, tawi o dannii yimɓe heewɓe e nyawuuji di kawtaa sii, o riwii ginnaaji bondi, o wumtinii wumɓe heewɓe. 22 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumɓe ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha e koyde muɓɓen, seppinɓe ina cellinee, faaduɓe ina paadita, maayɓe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. 23 Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

24 Nde nulaaɓe ɓeen kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? 25 Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, ɓornotooɓe kaddule lobbe de mbuura nguurdam lobbam ɓeen, ley cuudi kaanankooɓe tawetee. 26 Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo ɓuri annabaajo. 27 Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

28 Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay ɓurdo Yaayaa. Tawi le, ɓurdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na ɓuri mo teddude. 29 Yimɓe hettindaniibe mo ɓeen fuu, fay nanngooɓe lampo ɓeen, njabii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum. 30 Ammaa Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta njoppii

muuyo Laamdo ko ɓe njabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

31 Ndelle, dume nanndinammi yimɓe jamaanu o? Beye o nanndi? 32 Iɓe nanndi e sukaaɓe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

33 Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yarataa doru du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. 34 De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooɓe lampo e luttube woɓɓe.» 35 Ammaa jaɓuɓe hakkillo Laamdo ɓeen fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

36 Gooto e Farisa'en ɓeen noddi mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. 37 Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. 38 O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo muccoo de, imo joora nebbam daam dow majje. 39 Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley ɓernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.» 40 Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

41 Iisaa wi'i:

—Nyamlotodo gomma ina rewannoo yimɓe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy.

42 Kaa nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoba mo ndeen, o yaafanii ɓe dido fuu. Ndelle, moy e maɓɓe ɓuri yidude mo?

* 7:27 Malakiya 3.1. † 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow cobɓuli nani de nyaama.

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o se-laay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o jorii nebbam uurdam dow koyde am.

⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puddi yamundurde hakkunde mubben: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewbe jokkuba Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaafe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewbe dannaabe e nyawuujii mubben, e be ginnaaji bondi du ndiiwaa e mubben. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewbe wobbe heewbe. Be fuu be mballirii Iisaa e taalibaafe mum jawdi ma6be.

Banndol dow aawoowo (Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon fiilino mo ndeen, o banndani be banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi

ngondi saami e laawol, yaa6aa, de pooli ngari, cu6i ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen filli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o banti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹ Taalibaafe makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i be:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa

«ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa firtiri banndol aawoowo (Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanoo6e ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde mubben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoo6e ngol, nja66oroo ngol seyo, de be ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan be ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, be njoppan. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoo6e konngol ngool, ammaa ley mawnugol mubben ndeen ka66u-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru billan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroo6e konngol ngool berde belde laabude. Ley tinnitaare be tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal (Marku 4.21-25)

¹⁶ —Fay gooto hu66ataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, bilan ngal faa ngal yaynana naatoobe. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee

* 8:10 Esaaya 6.9.

no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paa-mal† dow laamu Laamdo, beydante. Am-maa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

*Minyiraaŋe Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)*

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraaŋe muudum ngari to muudum, de 6e mbaawaay battaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraaŋe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraaŋe am wo nanoobe haala Laamdo, de downtanoo ka been.

*No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)*

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaaŋe muudum naati laana. O wi'i 6e:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko 6e peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be battitii, i6e pindina mo i6e mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii 6e, i6e mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

*No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)*

²⁶ Gada duum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili.

²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko 6ooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o hal6i, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo hab6irenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde.

³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Midu wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko.

³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin njarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been njiinoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yim6e ngalluure ndeen e seraaji muudum.

³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina 6ornii kaddule, hakkil-lom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinoobe dum been kaalani yim6e no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yim6e leydi Gerasa fuu njarii Iisaa dillana dum'en leydi mu6ben, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, njarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Am-maa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yim6e maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no dan-niri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yim6e fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'etedo Jayrus, hooreejo suudu waa-jordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, njarii mo o wara suudu mum.

⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki.

† 8:18 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal 6ernde joomum faa ja6a goonga.

Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngondaa, ibe billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dandani ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mubben mettorgal. O wi'i be:

—Taa mboyyee sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen be njalnorii mo, sabo ibe anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri be kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haaynii saaraabe suka oon. O gongini be taa be kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido

(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli be be ngooyna kabaaru laamu Laamdo, be ndanna nyawbe. ³ O wi'i be:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njaabbaaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidon sollaare maabe wonnde e koyde mon, faa laatanoo be seedee e dow bonanda maabe.

⁶ Be ndilli, ibe ngada wuro e wuro, ibe mbaajoo Kabaaru Lobbo, ibe ndanna nyawbe wonbe ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus

(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakillo mum jiiiii. Sabo wobe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wobe ina mbi'a annabi Iliyaasa banga, wobe katin ina mbi'a gooto e annabaabe arandeebe been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

¹⁰ Nulaabe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko be ngadi duum fuu. O yaadi e maabe wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e maabe. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii be, imo haalana be kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley maabe haajaabe danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje badiide, faa keba to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde bolde.

¹³ Ammaa o wi'i be:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yimbe 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimbe been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo baka rewbe e sukaa6e ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu.

¹⁶ O hooyi buuruje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e janninoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i 6e fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en senii6e. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do 6e maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, i6e kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daanii6e doyingol teddungol. Kaa 6e pinii, 6e nji'i darja makko, 6e nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalanoo dum ndeen, ruulde wari, suddi 6e. Nde ruulde ndeen suddunoo 6e fu, taalibaa6e been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaa6e been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, 6e kaalanaay fay gooto ko 6e nji'i duum.

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde 6e njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkitii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam 6iyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunduko makko wurtina nguufo. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaa6e maa 6een ndiwa ndu, de 6e kunnngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bon6o mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o 6o!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun li6i 6um e leydi, heddii ina diwnina 6um. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti 6um baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yim6e 6een fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaa6e makko 6een:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wattete e juude yim6e.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii 6e, faa 6e kunnngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaa6e 6een ina njeddun-dura moy 6uri teddude hakkunde mu6ben.

⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilotoo ley berde ma6be. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu jabbiido cukalel ngel e innde am, wo miin jabbi. Jabbiido kam du, jab6ake Nuldo kam. Sabo burdo

famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina ri-wra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu 6adino fu, siini yahan Urusali-ima, ⁵² nuli nulaa6e ardoo dum. Nulaa6e 6een naati ley wuro Samariyankoobe wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon jabbaaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma6be, feli 6e.

⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yim6e mbiiri njokkan Iisaa

(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma6be ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maay6e uwa maay6e mu6ben. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yim6e am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

10

No Iisaa nuliri taalibaaḅe capandē njeddō e dīdō

¹ Caggal dūum, Iisaa subii katin capandē njeddō e dīdō, nuldi ḅe dīdō dīdō, ḅe ardoo dūm e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i ḅe:

—Gese ḅenndude ina keewi, ammaa tayooḅe keewaa. Ndelle, ḅaaree Jom tayri nulda tayooḅe ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga midō nula on hono wo on ḅiḅḅe baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa paḅe. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wondu e galle o!» ⁶ Si neddō jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dūm. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko ḅe kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on njaḅḅaama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyawḅe wonḅe doon, mbi'on yimḅe wuro ḅeen: «laamu Laamdō ḅadake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on njaḅḅaaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pidḅanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyḅe amin. Ammaa anndee: laamu Laamdō ḅadake.» ¹² Midō haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon ḅuran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonḅe toon ḅeen tuubiino law. Tawete ḅe ḅornakeno tekke bootooji, ḅe njoodakeno ley ndoondi, faa ḅe kolla ḅe tuubii. ¹⁴ Saabe dūum, nyannde darngal, jukkungo moodon ḅuran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maayḅe.

¹⁶ O haalani taalibaaḅe makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldō kam oon du.

¹⁷ Capandē njeddō e dīdō ḅeen ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin dōwtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i ḅe:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere.

¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawḅe yaaḅude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawḅe ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes.

²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dōwtanii on dūum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu dūum.

Haala seyo Iisaa

(Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle ḅe jom'en hakkillo e jom'en anndal, ḅe ḅanginandaa ḅe cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dūum weli maa. ²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Bidḅō si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Bidḅō, e mo Bidḅō oon muuyi ḅanginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaaḅe ḅeen, haalani dūm'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton dūum! ²⁴ Sabo midō wi'a on, annabaaḅe heewḅe e kaanankooḅe heewḅe na njidunoo yi'ude ko nji'oton dūum, ḅe ḅe nji'aay. Iḅe njidunoo nanude ko nanoton dūum, ḅe ḅe nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi waḅude faa mi heḅa nguurndam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdō, Joomiraado maa e ḅernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe

maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidíraa gondo maa no njidírdáa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wađu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoobe. Be 6orti mo, 6e piyi mo faa 6e mbayri mo imo 6adii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ 6attii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weer6e njippotoo, o hinnii dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardidi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko 6uri dum, nde ngartumi fu, mi yobeete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato 6een laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal ma66e ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jip-pini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum.

⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yop-pidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jiiba hakkillo maa.

⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaabe muudum no du'ortee

(Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaabe makko 6een wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaabe muudum noon.

² O wi'i 6e:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo,

innde maa laatoo seniinde,

laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeji amin,

sabo minen du miden njaafoo

wadoobe min hakkeji fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaa6e am du min pukake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay hu-unde»? ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: njaaree, on ke6an. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo njaariido fuu he6an. Piliido fuu yiitan. Calmindu fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo biyum njaarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa njaaroo dum boccoonde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton bi66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Njaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen.

¹⁵ De wo66e ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wo66e ɲaarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Midu wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle ma66e jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido kabitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum kabitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mu66en deen, fecca jawdi muudum ndiin e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru

(Matta 12.43-45)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu ɲoota, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedu6o ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka been, kam'en 6uri hebude barke!

No yim6e pilorii maande

(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yim6e jamaanu o been wo yim6e bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenko6e maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yim6e jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hor6oore ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de liba dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yim6e Niniwe du ummodoto e yim6e jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mu66en, liba dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Bannol annoora banndu

(Matta 5.15, 6.22-23)

³³—Fay gooto hu66ataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal 6ilete, faa ngal yaynana naato6e. ³⁴ Gite maa ngonni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon ni66a. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e janngino6e Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wottodoo

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan, cuudi maggu fuu bo66oto.

e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuŕe! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddii duum fuu laatanto on ko laabi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow muŕben, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginooŕe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginooŕe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaabe ŕe maamiraabe mon mbarnoo ŕeen. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maŕbe deen ina mbeli on. Sabo kambe, ŕe mbarii annabaabe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje muŕben! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldan ŕe annabaabe e nulaabe, ŕe mbara yoga, ŕe torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaabe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginooŕe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal andal.

Onon e ko'e mon on naataay, de yidube naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginooŕe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. Iŕe yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddii iŕe tuufa mo faa ŕe keŕa e hunduko makko ko ŕe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaaŕundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaabe mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko ŕangintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraabe am: taa kulee warooŕe ŕanndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahanama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko ŕuri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laabi. Ndelle, taa kulee, sabo odon ŕuri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe (Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafaataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreeŕe naa laamiibe taa mbemmedon ko njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jomjawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii d̄um, o wi'i:

— Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

— Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O banndani 6e banndol, o wi'i:

— Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi li6an beembe am deen, mi nyi6a godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.»

²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdu6o hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo (Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaabe makko been:

— Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamoton. Taa balli mon du ka66a on ko'e e ko 6ornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, 6anndu du ina buri koltal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon buri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon ka66i ko'e mon e dow ko heddii duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudu wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdu6e hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko yaretee, taa dum ha66a on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen

fuu, wo yim6e adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddii duum.

Haala jawdi dow kammu (Matta 6.19-21)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo 6adataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom mu66en (Matta 24.45-51)

³⁵ —Ka66ee ka66ordi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yim6e segilaniibe jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare 6angal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube 6e jom mu66en tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yim6e fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloobe mum faa hokka 6e ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon 6ooyii wartaay, de fuddi

* **12:15** Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

ina fiya maccuɓe e horɓe, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde ɓe ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo annduɗo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete ɓoggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete ɓoggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko ɓuri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe

(Matta 10.34-36)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadda yiite e leydi ndi. Mido heppi nge huɓɓa law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yimɓe njoyo wonduɓe ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e ɓiyum gorko, ɓiddo gorko du habdan e bammum, inna habdan e ɓiyum debbo, ɓiddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee ɓiyum, dee ɓiddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakatiiji

(Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde toban. Laatorto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu horɗoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatorto noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du

udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wobbe ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkooɓe wobbe. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyam mabbe e yiyam sadakaaji mabbe. ² Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Yalla odon miiloo kamɓe ɓuri luttude diina e Galilinkooɓe heddiɓe ɓeen fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de ɓe torrira noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yimɓe sappo e njetto ɓe suudu Silowam toowndu nduun saami dow muɓɓen faa maayi ɓeen. Yalla odon miiloo kamɓe ɓuri yimɓe Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari ɓorude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade ɓiɓɓe yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semmbe leydi ndi?»

⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki rima do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa danni goddo

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina habbita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wo taan Ibrahiima, mo Seydaani habbiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi habbiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardije muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyibi cuudi mubben e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.

²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i be:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calma, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon!» ²⁶ Ndeen, on pudan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.»

²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to

njeyadon. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaaabe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wobbe ardoto, ardiibe wobbe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wobbe ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i be:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataberde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fabbi-jaango, sabo annabaaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde biibe maa hono no cofal hawrundurta coppo muudum ley bippee muudum ni. De on njaabaay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e jannginooabe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De be keddii ibe ndeyyini. Iisaa tuggi nyawdo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i be:

—Moy e moodon biyum naa ngaari mum saamata ley bunndu de hunngoo wurtinde

† 13:35 Jabuura 118.26.

dum law law, fay si dum nyalaande fowteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o bann-dani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama bangal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddaama bangal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraaabe naa bann-diraaabe naa sakiraaabe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguuabe e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare (Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo maabe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido njaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido njaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.»

* **14:27** Ndaaree Lukka 9.23.

²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berna, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wumbe e bonnguuabe.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa (Matta 10.37-38)

²⁵ Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maabe, o wi'i be:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaabe muudum e minyiraaabe mum e mawniraaabe mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worbe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido worbe ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde maabe. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu (Matta 18.12-14)

¹ Nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe fuu ina ɓadii mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jaɓɓoo luttuɓe, ina nyaamda e muɓɓen!

³ Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa? ⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraaɓe makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Midɔ haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo ɓuri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o huɓɓan lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraaɓe makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Midɔ haalana on: hono noon maleyka'en Laamɔ ceyortoo, si luttuɔ gooto tuubii.

Banndol dow biɗɗo majjuɗo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo ɓiɓɓe worɓe diɗo. ¹² Minyiiwo oon wi'i bam-mum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde maɓɓe. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mbodɗundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowii e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji

muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, muccii mo. ²¹ Bidɗo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccuɓe muudum: «Karee, ngaddowee saaya ɓurka fuu woodde ɓornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo ɓiyam o, o maaynooɗo de o ummitii, o majjunooɗo de o yiitaa.» Nii ɓe puɗɗiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biɗɗo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa ɓadii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewɗi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraaɓe am. ³⁰ De ɓiya nyaamruɗo jawdi maa e rewɓe fijooɓe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynooɗo de o ummitii, o majjunooɗo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo caruɗo

¹ Iisaa wi'i taalibaabe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howru-
ujo muudum jawdi. O haalanaa howru-
ujo oon ina bonna jawdi makko. ² O
noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada
duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa
duum, sabo a waawaa halfineede katin.»
³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum:
«Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam
e golle. Mi walaa semmbe remude, mido
semta njaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi
no ngadammi, faa yimbe njaabitoo kam e
ley cuudi mubben si mi bortaama golle.»
⁵ Jonle o noddi be joomiiko rewata nya-
maale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo
oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon
wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndewe-
teemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu
talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbin-
ndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin:
«Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i
mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon:
«Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa
bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howru-
ujo onyiido oon mani dum saabe yoyre
muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri
yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde
mubben. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e
mon yigiraaabe, piloree be jawdi adunaaru
faa nde ndi hantii fu, njaabitedon ley ngu-
urndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko
mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laam-
nataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on
kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi,
moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin?
¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi
njananndi, moy hokkata on ko njeydun
duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa
gollande joomiraaabe dido. Sabo wanyan
gooto, de yida keddiido oon, maa du nan-
gunduran e gooto, de yawa keddiido oon.
On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu
nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina ket-
tindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i
be:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon
yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi

berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum,
ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaaabe ina ngoodunoo
faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e
Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina
banginee. Mono fuu ina durwa naatude
ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol
kammu e leydi buri hoyude diina ittude
tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de banji
goddo, jeenii. Katin du neddo fuu banjudo
debbo ceeraado, jeenii.

Bannadol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma
jom jawdi bornotoodo kaddule bodeeje
daatude, buurdudo nyannde fuu e
weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma
keewdo buuye, bi'etedo Laajaru, ina
fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo
muuynoo nyaamude kedde jom jawdi
oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta
buuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi,
maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima.
Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa.
²³ Ley nokkuure maaybe imo torroo, o
banti gite makko, o haccii Ibrahiima to
woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum.
²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima,
yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore
honndu muudum ley ndiyam, de wara
feewnana kam demngal am. Sabo mi
torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa
Ibrahiima wi'i: «Binngel am, miccita
a hebii kulle lobbe e ley nguurndam
maada, Laajaru kaa wo bone tan hebii.
Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan
torrodaa. ²⁶ Ko buri dum du fuu, luggere
mawnde woni hakkunde amin e moodon.
Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha
to moodon, naa yuurude to moodon ngara
to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi
oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage,
nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo
mido woodi sakiraaabe worbe njoyo, faa o
gongina be taa be ngara e nokku torra o.»
²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Ibe njogii
haala Muusaa e haalaaji annabaaabe, accu
be kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa
noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo
yuurii hakkunde maaybe yehi to maabe fu,

6e tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si 6e kettindanaaki Muusaa e annabaa6e, fay si goddo ummitii e maay6e, 6e ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede (Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yim6e faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde ha66ee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum 6uri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dwtanaade

⁵ Nulaa6e been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanon on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanaam nyaamdu, ha66a kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccu6e tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppin6e sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppin6e sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo 6e ndeen, o wi'i 6e:

—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en been.

E ley yaadu ma66e nduun 6e cellinaama. ¹⁵ Gooto ma66e, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo (Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii 6e, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e. ²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yim6e jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yim6e ina nyaama, ina njara, ina 6anja, ina 6anje, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yim6e ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyi6a. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki 6e fuu. ³⁰ Hono noon nyannde 6angugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

ko woni ley wuro. ³² Miccitee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimbe dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undoobe, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaaɓe been njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i ɓe:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa bannDani ɓe banndol faa hollita ɓe ina tilsi ɓe keddodoo e du'aare, taa ɓe njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jaɓaay faa ɓooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bonɗo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaaɓe muudum wullitotoobe dum jemma e nyalooma been fuu faa ɓe keɓa sariya maɓɓe naa? O jaabataako ɓe law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto ɓe law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goonɗinbe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa bannDani yimbe jogoriiɓe ko'e muɓɓen wo dartiibe de njawi woɓɓe, haalani ɓe banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worbe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo.

¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley ɓernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimbe woɓɓe laatiibe wuyɓe e bonɓe e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko keɓumi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina guɓɓoo ɓerndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddoobe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaaɓe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimbe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jaɓiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooreeɓe Alhuudiyankooɓe yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam ndu-umiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bam-maa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddani ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

† 17:36 E dereeji ɓooydi, goddi ngalaa aaya 36. * 18:20 Wurtagol 20.12-16.

—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamɗo ina tiidɗi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.

²⁶ Hettindaniibe mo ɓeen mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimɓe mbaawaa ɗuum, Laamɗo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii ɗuum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa saki-raaɓe muudum, naa saaraaɓe mum, naa sukaaɓe mum saabe laamu Laamɗo, ³⁰ heɓan ɗum kile keewde e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, heɓan nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddi taalibaaɓe muudum sappo e ɗiɗo ɓeen, wi'i ɗum'en:

—Inani eɗen njaha Urusaliima. Ko annabaaɓe mbinndunoo e dow Bii Nedɗo ɗuum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, ɓe njalnoro mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow makko, ³³ ɓe piya mo dorri, ɓe mbara mo. De nyannde tataɓerde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaɓe ɓeen paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii ɓe, ɓe annditaay ko o haali ɗuum.

No Iisaa wumtiniri bumɗo

(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa ɓattinoo Yeriko ndeen, tawi bumɗo ina joodii ɗakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami ɗum wo ɗume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiiɓe ɓeen ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri ɓe ngadda mo to muudum. Nde o ɓattinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki ɗum, imo teddina Laamɗo. Nde yimɓe ɓeen nji'unoo ɗum ndeen, njetti Laamɗo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngooɓe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daɓɓo. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenj lekki hono yibbi ɗo Iisaa rewata ɗoon faa o yi'a ɗum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo.

⁷ Yiiɓe ɗum ɓeen fuu ina njurnurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaaɓe. Si won mo teetumi huunde, mi yoɓan ɗum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima!

¹⁰ Sabo Bii Nedɗo warii filaade majjuɓe faa hisina ɗum'en.

Banndol dow tino buudi

(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimɓe ɓeen kettindii ɗuum, Iisaa ɓeydi haala, banndani ɓe banndol gonngol, sabo o ɓattake Urusaliima. Katin du yimɓe miilii laamu Laamɗo ɓangan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi mbodɗundi faa hokkee laamu, de gada ɗuum warta. ¹³ O noddi maccuɓe makko sappo, o hokki mono e maɓɓe fuu mbuudu kanje, o wi'i ɗum'en: «Ngolliree ɗum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimɓe leydi ndiin njiddaa mo, ɓe ummini nulaaɓe gada makko, ɓe

mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e maɓɓe fuu heɓi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Didaɓo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaɓi maa jaati carortomaami, aan maccudo bonɗo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jaɓida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaaɓe doon been: «Teete mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De wayɓe kam ɓe njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee ɓe do, mbaron ɓe yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaaɓe makko dido, ³⁰ o wi'i ɓe:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto wadɗaaki abada ina haɓɓii. Kabbiton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kaɓɓita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaaɓe been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley haɓɓitingol maɓɓe mola nga, jeyɓe mola nga been mbi'i:

—Dume kaɓɓitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, ɓe njowi saayaaji maɓɓe dow mola nga, ɓe mbaddini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, ɓe mbeerti saayaaji maɓɓe dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaaɓe heewɓe been fuu ina keewi seyo, puɗɗi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayefiiji di ɓe nji'unoo diin fuu. ³⁸ Iɓe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaaɓe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, haɗu taalibaaɓe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Mido haalana on, si kamɓe ɓe, ɓe ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de wayɓe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, ɓille gereje fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e ɓiɓɓe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wal-lude ma.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotooɓe. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooɓe.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawɓe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa ɓe kunngake

* 19:46 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11.

heɓude laawol sabo yimɓe been ina ngatani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(*Matta 21.23-27, Marku 11.27-33*)

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimɓe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawɓe yimɓe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamɗo yuuri naa to yimɓe?

⁵ Be paamiri hakkunde maɓɓe, ɓe mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamɗo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimɓe, yimɓe ɓe fuu limnan en kaaye, sabo ɓe fuu ɓe tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii ɓe njaaborii ɓe mbi'i ɓe paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i ɓe:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remooɓe bonɓe
(*Matta 21.33-46, Marku 12.1-12*)

⁹ Iisaa fuddi banndande yimɓe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remooɓe, de wadi jahaangal, ɓooyi wartaay. ¹⁰ Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remooɓe been toon faa jaɓa ngedu makko ɓiɓɓe cabiije deen. Ndeen remooɓe been piyi nulaado oon, njeccini dum juude ɓole. ¹¹ O nuli to maɓɓe golloowo godɗo. Be piyi oon du, ɓe kuyfini dum, ɓe njeccini dum juude ɓole. ¹² O nuli katin golloowo tataɓo. Be mbarmini dum, ɓe ndiiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan ɓiyam gorko mo korsinmi, hasii

ɓe njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remooɓe been nji'unoo ɓidɗo oon ndeen, iɓe mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, ɓe mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata ɓe? ¹⁶ O waran, o halka remooɓe been, o halfina ngesa ngaan woɓɓe.

Nde yimɓe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari ɓe, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyiɓooɓe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸ Caamuɗo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo

(*Matta 22.15-22, Marku 12.13-17*)

¹⁹ Jannginoobe Tawreeta e hooreeɓe almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pili no ɓe nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa ɓe kulii yimɓe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horooɓe nanndinkiniiɓe e lobbuɓe, yalla ina keɓira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a ɓurdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamɗo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawɗo oon lampo naa dagaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila maɓɓe ka, o wi'i ɓe:

²⁴ —Kollee kam mbuudu cardii! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i ɓe:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimɓe duum. Jaabu makko oon haaynii ɓe, ɓe ndeyyinii.

Haala ummitagol maayɓe

(*Matta 22.23-33, Marku 12.18-27*)

* **20:17** Jabuura 118.22

²⁷ Woɓɓe e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, ɓe mbi'i:

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo ɓanji debbo, maayii, heɓaay biɗɗo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa heɓana maaydo oon ɓeyngu.

²⁹ Ina woodunoo rimdaabe njeddo. Arandeejo oon ɓanji debbo, maayi, heɓaay biɗɗo.

³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi,

³¹ tataɓo oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu ɓanjiri mo, keɓaay biɗɗo, maayi.

³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maɓɓe laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe njeddo fuu ɓe ɓanjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Yimɓe jamaanu o ina ɓanja, ina ɓanje.

³⁵ Ammaa fotuɓe heɓude ummitagol e ngurndam garoojam been, ɓanjataa, ɓanjataake,

³⁶ sabo ɓe mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo ɓe ɓiɓɓe Laamdo, sabo ɓe ummintinaabe e maayde.

³⁷ Woodi ko maayɓe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore huɓɓoore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maayɓe, wo o Laamdo wuurɓe. Sabo to makko yimɓe fuu wo wuurɓe.

³⁹ Woɓɓe e jannginoobe Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum ɓe cuusaay yamude mo yamde godde katin.

*Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)*

⁴¹ Iisaa wi'i ɓe:

—Noy ɓe mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa wayɓe ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

*No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)*

⁴⁵ E ley ko yimɓe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaaɓe makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoobe Tawreeta yiduɓe yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduɗi ley luumooji, foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ Iɓe nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, de ɓe njuutina du'aawuuji maɓɓe faa ɓe nanndinkinoo e lobbuɓe. Kamɓe, jukkungo naawngo burata jippineede dow muɓɓen.

21

*Haala sadaka burdo woodude
(Marku 12.41-44)*

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji muɓɓen e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, ɓuri ko ɓe fuu ɓe ngatti. ⁴ Sabo ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay huunde tan ɓe ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

*Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)*

⁵ Ina woodi woɓɓe ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu ɗardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, ɓe mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen ɓadake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heewe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon ɓadake.» Taa njokkee ɓe.

⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereji,

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko ɓooyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a 6e:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yimbe nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraa6e mon e sakiraa6e mon e koreeji mon e yigiraa6e mon njamboto on, mbara wo66e moodon. ¹⁷ Yimbe fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre 6adake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaa6e ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngae, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no fodoraa.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muudum. ²⁶ Yimbe pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu,

sabo fay baawde kammu deen ndimboto. ²⁷ Wakkati oon, yimbe been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, 6anton ko'e moodon, sabo Laamdo 6adake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu.

³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndungu 6adake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo 6adake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e ka66u-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimbe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa ke6on dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yimbe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooree6e ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabbilla ndiin 6adake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooree6e almaami'en e janniginoobe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga i6e kula yimbe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooree6e almaami'en e doomo6e suudu dewal

* **21:35** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

mawndu no o wattirta Iisaa e juude muɓben. ⁵ Be ceyii, ɓe ndewri ɓe kokkan mo ceede. ⁶ O jaɓi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum
(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseedede. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en: —Njehee cegilaneen en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i ɓe:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaabe mum ɓeen iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, ɓe tawi hono no o wi'iri ɓe noon, ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e diɗo ɓeen. ¹⁵ O wi'i ɓe:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamɗo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamɗo, o wi'i:

—Njaɓee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamɗo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o heltii, o hokki ɓe, o wi'i:

—Dum wo ɓanndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde ɓe tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki ɓe, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiraado yiyam am ndufeteedam saabe

moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal. ²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen ɓe puɗɗi yamundurde hakkunde maɓɓe moy e maɓɓe waɗata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde maɓɓe du e dow moy ɓuri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i ɓe:

—Kaanankooɓe leyde ina ndawrana jaalaabe muɓben. Jom'en doole dow yimɓe ɓeen du ina njidi noddireede wallooɓe. ²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy ɓuri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon ɓuri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodiibe e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e diɗi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake hebude on faa seɗa on hono no alkama seɗirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoyɗaa to am, cembindinaa sakiraabe maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i ɓe katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dangga e mbasu e paɗe, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti.

³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bon6e.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun

(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaa6e makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu 6angi e makko, semmbini mo.

⁴⁴ Ley mettorgal bernde makko o beydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono to66e yiyam ina simta e leydi.

⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaa6e makko been, o tawi i6e daanii saabe mettorgal berde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido been, ardi 6e de battitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa been nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o dannii dum. ⁵² Iisaa haalani war6e faa nannga dum been, hooree6e almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hubbaa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde booytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njeyadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum.

Ndeen Piyeer miccitii haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

⁶³ Yim6e nanngube Iisaa been ina njal-noroo dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No mawbe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64,
Yuhanna 18.19-24)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yimbe Saahii6e been kawriti, been ngoni mawbe lenyol ma66e e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on njaabataa.

⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako.

⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5,
Yuhanna 18.28-38)

¹ Caggal duum, yimbe Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon. ² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyanko6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yimbe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkoojo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa

ndeen, berndem weli sanne, sabo 6ooyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiibe muudum, 6orni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraabe, arande 6e wanyundurnoobe.

No Iisaa hiitoraa
(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15,
Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddi hooree6e almaami'en e mawbe Alhuudiyanko6e been e yimbe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yimbe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana 6e kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu 6e ndukidi daande wootere, 6e mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e ma66e dida6erde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa 6e keddi i6e nduka, i6e mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaan-gal!

²² Pilaatu wi'i 6e tata6erde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e beydi feekaade peekaali mawdi, i6e mbi'a o tontee. Peekaali ma66e diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki 6e laawol faa ko 6e naarii duum laato. ²⁵ O yoofani 6e mo 6e naarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde ma66e.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(*Matta 27.32-44, Marku 15.21-32,*
Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde 6e njaarannoo mo ndeen, 6e nangi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yimbe heewbe na njokki dum. Rewbe du ina ngoni ley ma6be, ina mboya ina piira berde mu6ben mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rewbe been, wi'i dum'en:

—Rewbe Urusaliima, taa mboyyee kam, ammaa mboyyee ko'e moodon e bi6be mon!
²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimbe mbi'ata: «Barke woodanii rewbe rimarbe e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.»
³⁰ Ndeen, yimbe mbi'an baamle caama dow mu6ben, mbi'a tile udda dum'en.
³¹ Sabo si 6e ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimbe dido bonbe. Been du wo wareteebe. ³³ Nde 6e njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonbe dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e anndaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yimbe ndarii doon ina ndaara. Hooree6e been du ndarii ina njalnoro mo, ina mbi'a:

—O hisinii wo6be, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cu6aado Laamdo.

³⁶ Sordaasiibe been du njalnorii mo. Be 6attii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bonbe dido tontidaa6e e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kinaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko

ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngar-toydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41,*
Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni6bi, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango mango, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley jungo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki.

⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya berde ma6be. ⁴⁹ Ammaa anndu6e mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rewbe jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma6be.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47,*
Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahiibe ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido. ⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahiibe been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo hedii bangugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o naarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o fiili dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende badake fuddude.

⁵⁵ Rewbe wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii
(*Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'a berde e jeddiire,* rewbe been ponndii to saabeere toon, be kooyii nebbele uurde de be moyyinnoo deen. ² Be tawi hayre ndeen talitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde be naatunoo ndeen, be tawaay banndu Iisaa, joomii be. ⁴ E ley no hakkilooji ma66e mbemmborii noon, inan worbe dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina bornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi be, be leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon worbe been mbi'i be:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maaybe? ⁶ O walaa do, o ummitake. Micitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo wattee e juude luttube, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata berde.»

⁸ Ndeen be miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, be njeccii, be kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mu66en fuu. ¹⁰ Rewbe been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rewbe wondube e mu66en. Be kaalani dum nulaabe been. ¹¹ Nulaabe been ndaardi haala ma66e kaan hono njiibiika, njabaay goondinde be. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurnoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmbii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus
(*Marku 16.12-13*)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ Ibe pilodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do be kokkundurta hakkilooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti be, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa be anndita mo. ¹⁷ O wi'i be:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

* **24:1** Dum woni nyannde alan.

Be ndarii, berde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerbe Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i be:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimbe fuu. ²⁰ De hooreebe almaami'en e mawbe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tatabo ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wobbe du ngadii min kaayee fi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de be tawaay banndu makko toon. Be ngarti, be mbi'i maleyka'en banganii be, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wobbe amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbi-iri noon, de be nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Hey onon famdube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini be ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde be battinoo wuro ngo be ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade.

²⁹ Ammaa be nyaagii mo, be mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e. ³⁰ Nde be njoodinoo ibe nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki be. ³¹ Ndeen gite ma66e peertii, be annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e. ³² Ndeen ibe mbi'undura hakkunde ma66e:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, be ummii be njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o

been, ina kawriti e yaadiraaɓe muɓben.

³⁴ Been mbi'i ɓe:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o ɓanganii Simon.

³⁵ Diɗo been du kaalani ɓe ko wadi e laawol muɓben, e no ɓe annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa ɓangirani taalibaabe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde ɓe kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:

—Jam wonda e moodon!

³⁷ Nesijji maɓɓe tayi, ɓe kuli, ɓe miilii ko ɓe nji'ata duum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i ɓe:

—Dume kulɗon? Ko wadi oɗon cikkitira ley ɓerde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli ɓe newe juude makko e koyde makko. ⁴¹ E ley ko ɓe kunngii goondinde saabe seyo maɓɓe e kaayeeɗi, o wi'i ɓe:

—Oɗon ngoodi do ko nyaameteɗe naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O jaɓi nde, o nyaami yeeso maɓɓe.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓɓe faa ɓe paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i ɓe:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maayɓe nyannde tataɓerde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotooɓe kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldan on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawde gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaabe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari ɓe faa dakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini ɓe. ⁵¹ Wakkati mo o

barkini ɓe oon, o seedi e maɓɓe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal duum, ɓe njeccodii Urusaliima e seyo mango. ⁵³ Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatanii yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been njaabaaki mo. ¹² Ammaa jabbiibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade biibe Laamdo. ¹³ Wo be rimiraabe ko wanaa e yiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa be rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiwo. Ley darja makko oon Baabiwo ganginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe

Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankooobe Urusaliima neli Lewinkooobe* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade be, o haalani be faa laabi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, be mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelube min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoode ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuruube to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootagal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii be, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay haabbitinde boggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa. † **1:23** Esaaya 40.3. ‡ **1:25** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» ³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o bangana Israa'iilankooɓe.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suborii taalibaaɓe muudum arandeeɓe

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaaɓe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaaɓe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i iɓe njokki dum, wi'i ɓe:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i ɓe:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen ɓe ngari, ɓe nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddii e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nanɓe haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon ɓii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum windaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo ɓii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy annduɗaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaa ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko ɓuri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley ɓangal

¹ Balde didi caggal duum, ɓangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaaɓe muudum du noddaama ngara kawra e ɓangal ngaal. ³ Nde cabijam maɓɓe timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en?* Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i gollooɓe been:

* **2:4** E geresankooɓe haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum.

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa Alhuudiyankooɓe lootoroo saabe diina. ⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i ɓe:

—Joonin kaa, nyedee dam njaaranee hooreejo ɓangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloobe nyedube ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddi ɓanɗo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

—Yimɓe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimɓe njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko been ngoondini mo. ¹² Caggal dum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46*)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotooɓe ga'i e baali e buugaali e weccoobe ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi ɓoggi, o wadi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe. O sankiti ceede weccoobe been, o hippii taabaaje maɓɓe. ¹⁶ O wi'i soottooɓe buugaali been:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaaɓe makko been miccitii ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓu-ko'u.»‡

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadufadaa duum?

¹⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an mido nyiɓtoo ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyiɓiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muudum been miccitii ko haalnoo dum. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffiji di o wadi diin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muudum, sabo imo anndi ɓe fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. ² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoo wo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko ɓii-Aadama rimata duum wo ɓii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum

† **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Is-
raa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin. ¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³ Fay gooto yeeŋaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimbe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimbe cubii nimre dow annoora sabo golleeji muuben wo bondi. ²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaaŋe muudum leydi Yahuudiya. O booytidi e maŋŋe toon, imo loota yimbe lootalgal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yimbe lootalgal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam.

²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaaŋe Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laaŋal. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, be mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yimbe lootalgal batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii be, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸ Onon e ko'e mon, on seedeŋe am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo baŋaado, kam woni baŋudo. Dammbodyido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande baŋudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hiŋŋiri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yimbe kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko oon, laabini Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddi e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yimbe lootalgal batisima, ina heba taalibaaŋe faa ŋuri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaaŋe muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo ŋiyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon ŋunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal

ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange.
⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaaɓe makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu.

⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyankooɓe wo harmundurɓe.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamɗo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy keɓataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada ɓuri maama amin Yaakuuba kokkudo min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e ɓiɓɓe makko e daabaaji makko fuu, e mayru ɓe njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Nedɗo fuu jardo ndiyam dam domɗan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domɗataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domɗa katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriiwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriiwo duum. ¹⁸ A ɓananooma worɓe njoyo. Mo ngondudaa joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laaɓanii kam a annabaajo.

²⁰ Maamiraaɓe amin ndewii Laamɗo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, oɗon mbi'a to Urusaliima tan Laamɗo haani reweede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyankooɓe, oɗon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewirooɓe Laamɗo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamɗo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cuɓaado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewe ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaaɓe makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimɓe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, ɓe ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaɓe been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ɓe, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaaɓe been ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaameete naa?

³⁴ Iisaa wi'i ɓe:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nulɗo kam oon e yottinde golle muudum.

³⁵ Onon, oɗon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa mido wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu ɓenndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heɓan mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta banndol bi'oowol: «Godɗo ina aawa, godɗo ina taya.»

³⁸ Mi nului on tayowon ngesa nga on tampanaay. Wobbe tampi, de odon mbeltii e tampiri mubben.

³⁹ Samariyankooɓe heewɓe ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooɓe been njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e mubben. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimbe heewɓe ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ɓii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooɓe njaɓborii mo juude didi, sabo kambe du ɓe njehiino iidi Urusaliima, ɓe nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo ɓiyum sellaa ley Kafarnahum. ⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum ɓiyum ɓadiido maayde. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayeeɓii fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla ɓiyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, ɓiya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, gollooɓe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami ɓe wakkati oye suka o sam-tanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o ɓadagol sallifana keenjan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ɓe ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande didaɓerde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujjo

¹ Caggal duum, iidi Alhuudiyankooɓe ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkooɓe. Dande joy ina piilii nde. ³ Nyawɓe heewɓe ina pukki ley dande deen: wumɓe e bonnguube e ɓe ɓalli mubben fuu mbaati. [^{4*}] ⁵ Gorko nyawruɗo duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o ɓooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowte-teende. ¹⁰ Saabe majjubm hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndodaa daddo maa.

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal

* **5:4** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 4: Iɓe ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawɗo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko 6uri dum bonde hebe.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreebe Alhuudiyankoo6e been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶ Ndeen hooreebe Alhuudiyankoo6e pudfi torrude Iisaa sabo wadfi dum nyalaande fowteteende. ¹⁷ Iisaa wi'i 6e:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreebe Alhuudiyankoo6e beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum gollleeji burfi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maay6e de hokka dum'en nguurndam ni, noon Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³ faa yim6e fuu teddinira Biddo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabiiwo nuldo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldo kam oon hebii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yotake jaati, wakkati mo maay6e nanata daande Bii Laamdo oon. Nan6e been mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiiwo oon wurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maay6e won6e ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Gollu6e gollleeji lobbi

ummitanoo nguurndam, gollu6e gollleeji bondi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nuldo kam oon pilotoomi.

Haala seedantoo6e Iisaa

³¹—Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi goddo ceedantoo6e kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yim6e to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku gii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal ku66oowal, jaynoowal. On nja6ii weltaade e annoora makko faa 6ooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku burngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji di Baabiiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiiwo nuldo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilii on ke6an e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on nja6aay warude to am faa ke6on nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yim6e. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamdo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on nja66aaki kam. Kaa si goddo wardii saabe hoore muudum fu, on nja66oto dum. ⁴⁴ Odon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamdo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ina jokki mo sabo be nji'ii kaayeefiiji di o wadunoo nde o sellinnoo nyawbe been ndeen. ³ Iisaa yeenji dow waamnde, joododii toon e taalibaaɓe muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. ⁵ Iisaa ɓanti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata ɓee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buuru buudi cardi keme didi heyataa be faa mono e maɓɓe fuu heɓa seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹—Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yimbe heewbe hono be?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee be njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaaɓe muudum been. Been du kokki joodiiɓe been. Noon o wadi liyyi diin du. Yimbe fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde be kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruje joy de nyaamnoobe been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi. ¹⁴ Nde yimbe been njiinoo maande haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo capanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi iɓe cegilii nanngirde dum doole faa be ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenji dow waamnde kam tan.

*No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)*

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaaɓe Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa be peyyita, be njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay be. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempyye ummii. ¹⁹ Tawi be ndorbake laana kaan faa be kebi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, be kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina ɓattii be, de be kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i be:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen be muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do be ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoodo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaaɓe muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaaɓe been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yimbe buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaaɓe muudum fuu ngalaa doon ndeen, be naati laanaaji diin, be ponndii Kafarnahum faa be pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde be tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, be mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaɗa do?

²⁶ Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaardon gollande dey, nyaamdu hed-dotoondu wuurnooru yimbe nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen be yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla gollleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii be:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa?

³¹ Maamiraaɓe amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii ɓe nyaamdu yuurundu dow kammu faa ɓe nyaama.»*

³² Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamɗo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yimɓe adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i ɓe:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyɗe am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyɗe Nulɗo kam oon. ³⁹ Inan muuyɗe Nulɗo kam oon: taa fay gooto ɓe o hokki kam ɓeen majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyɗe Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heɓan nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa ɓii Yuusufi mo anduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i ɓe:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nulɗo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaaɓe: «Be fuu, Laamɗo anndinan ɓe.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am.

⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, heɓii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraaɓe moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay ɓe maayɗe. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yimɓe adunaaru keɓa nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankooɓe puɗɗi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yiyam am heɓii nguurndam nduumiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nulɗo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraaɓe moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰ Nde taalibaaɓe makko ɓeen nannoo dum ndeen, heewɓe muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley ɓernde muudum taalibaaɓe mum ɓeen ina njormoo dum, de wi'i ɓe:

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24. † 6:45 Esaaya 54.13.

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'ii Bii Neddo yeentii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde bii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon be ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode be ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heewbe e taalibaaabe makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam ndu-umiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido be, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda bii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraabe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooreebe Alhuudiyankooobe ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankooobe mbi'eteendi Hukumuuji badake. ³ Minyiraabe Iisaa worbe mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaaabe maa been nji'a golleeji di ngollataa diin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla golleeji diin, banganan yimbe fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraabe makko been du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i be:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yimbe

adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa ibe mbanyi kam, sabo mido seedii golleeji ma66e di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani be dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraabe Iisaa been njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o bangaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooreebe Alhuudiyankooobe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yimbe heewbe ina njeddura dow haala makko. Wo66e ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Wo66e du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yimbe.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo ibe kula hooreebe Alhuudiyankooobe.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu.

¹⁵ Dum haayni Alhuudiyankooobe sanne, be mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Bindi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata.

¹⁷ Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan.

¹⁸ Baajortodo haalaaji yuudi e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum.

¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yimbe been njaabii mo:

—Aan, a kaajaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraabe meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende.

²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowte-teende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo ki66udo nyalaande fowte-teende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimbe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wo66e ley yimbe Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo 6e pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yimbe fuu de 6e mbi'ataa mo fay huunde. Yalla maw6e been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pilii nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heew6e ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaaroobe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yimbe been cifoto e dow Iisaa duum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomoobe suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankoo6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yimbe meeden ferdu6e ley yimbe Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurn-dam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdu6o wara to am, yara.

³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley 6ernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?

⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko.

⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomoobe suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoobe been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomoobe been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyankoo6e maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yimbe 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. ³ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rew6e kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e ke6a ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. ⁷ Be keddii i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu he6an annoora nguurn-dam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi. ¹⁵ Onon, no njiirudon yim6e noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. ¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo kam oon ina wondi e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yim6e dido wo goonga. ¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin nde waa-jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, am-maa on maaydan e hakkeeki moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankoo6e mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoytoodo naa?

²³ Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeядon. Miin le, wo dow njeяaami. Onon, e adunaaru njeядon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeeki mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeeki mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yim6e adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

* **8:11** Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeki burdi fuu 6ooyude.

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaaji di ndeen, heewe ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooɓe goondinɓe dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaaɓe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimɗan?

³⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biɗɗo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biɗɗo rimdinii on, on laatoto rimɓe laabuɓe tal. ³⁷ Midɗo anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i ɓe:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalandɗo on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i ɓe:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo

goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimɓe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantodo kam ngal. Oon woni carotodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaabe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada buri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaabe du maayii. Dume cikkuɗaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo bolum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Midɗo anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii ɓe:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, ɓe kooyi kaaye faa ɓe limna dum. Ammaa o uddii ley yimɓe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam. ² Taalibaaɓe makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraaɓe makko?

³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraaɓe makko du. Ammaa ɗum wadii faa baawɗe Laamɗo ɓanga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nulɗo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo ɗum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumɗo oon. ⁷ O wi'i ɗum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nu-laado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiibe makko, kamɓe e yi'annoobe mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinooɗo ina garbina oon naa?

⁹ Woɓɓe maɓɓe mbi'i:

—Dum kanko!

Woɓɓe du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen ɓe njaari bumnooɗo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?

O wi'i ɓe:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en woɓɓe mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamɗo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Woɓɓe mbi'i:

—Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono ɗi?

Ndelle ɓe luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en been yami bumnooɗo oon katin:

—Aan le, ɗume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma ɗuum?

O jaabii ɓe, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e ɗuum fuu hooreeɓe Alhuudiyankooɓe been njaabaay wo o bumnooɗo de o wumtinaa faa ɓe noddi saaraaɓe makko. ¹⁹ Be yami ɗum'en:

—Oodo wo ɓiddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraaɓe been njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o ɓii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawɗo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraaɓe makko mbi'ii noon sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Sabo dey, tawi hooreeɓe been ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraaɓe makko been mbi'i: «O mawɗo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnooɗo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamɗo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnooɗo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii ɓe:

—Mi haalaniino on ɗum, de on njaabaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade ɗum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaaɓe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de ɓe mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaaɓe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamɗo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtini kam. Onon, oɗon mbi'a on anndaa to o yuurata!

³¹ Eɗen anndi Laamɗo jaabantaako luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kulɗo mo, gadoowo muuyɗe makko. ³² Abada nanaaka buntindo dimdaaɗo e mbumndam. ³³ Si wanaa to Laamɗo gorko oon yuuri, o waawataa waɗude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeeji ndimeɗaa! De aɗa waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berɗe

³⁵ Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, aɗa goondini Bii Nedɗo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaalɗoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumɓe nji'a, yi'oobe du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoobe doon ɓeen, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumɓe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin oɗon nji'a duum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: nedɗo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatirɗo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muuɗum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o

ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muuɗum.

⁶ Iisaa banndani ɓe banndol ngol, de ɓe paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i ɓe katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali. ⁸ Artiiɓe kam warude ɓeen fuu wo wuyɓe, wo yanooɓe, ammaa baali diin kettindanaaki ɓe. ⁹ Miin woni dammbugal. Nedɗo fuu naatirɗo kam, hisan, naatan, yaltan, heban durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yimɓe keɓa nguurndam, ɓe mbuura nguurndam kibɓudam dam fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muuɗum saabe baali muuɗum. ¹² Adaɗo durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppan di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaɗo durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteɗo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawɗe hokkitirde ki. Mido jogii baawɗe wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin ɓeydi waddundurde Alhuudiyankoobe. ²⁰ Heewɓe maɓɓe ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanɗaɗo. Ko wadi de oɗon kettindanoo mo?

²¹ De woɓɓe du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumɗo naa?

No Alhuudiyankooḅe calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnu-gol suudu dewal mawndu wadii Urusali-ima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankooḅe piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittantaa min wemmbere? Haalan min faa laaba, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Midō anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Midō hokka di nguurdam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon buri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankooḅe kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankooḅe been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?*

³⁵ Laamdo noddirii 6e haaldi been laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pili nanngude mo katin de o hisi e juude maḅbe.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o booyti toon.

⁴¹ Yimḅe heewḅe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yimḅe heewḅe ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaḅe muudum rewḅe Mariyama e Marta.

² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko.

³ Banndiraaḅe makko rewḅe been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaḅe muudum rewḅe, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaaḅe makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaaḅe been njaabii mo, mbi'i:

—Moodibbo, booyaa fey ko Alhuudiyankooḅe pili wardude ma kaaye toon, de a fornfoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaaɓe been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kamɓe ɓe miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laaɓinani ɓe:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funereejo oon wi'i taalibaaɓe woɓɓe ɓeen:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e ngu-urndam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima ɓuraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerde muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddi ley suudu toon na joodii. ²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko njaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde um-mital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni ngu-urndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi nod-dowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum

fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddi do Marta jakkitinoo mo doon. ³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhu-udiyankooɓe wondube e muudum been ina mboya ndeen, ɓernde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooɓe been mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Woɓɓe maɓɓe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi timoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimbe filiibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa ɓe ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ɓe:

—Kaɓbitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewɓe e Alhuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama ɓeen nji'i ko Iisaa waɗi ɗuum, de ngoondini ɗum. ⁴⁶ Ammaa wobɓe maɓɓe njehi to Farisa'en, kaaltani ɗum'en ko Iisaa waɗi ɗuum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreeɓe almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayeeffiji keewɗi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maɓɓe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawɗo e hitaande ndeen, wi'i ɓe:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimɓe fuu ɓuri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali ɗuum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawɗo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo ɓiɓɓe Laamɗo sanki-tiibe ɓeen fuu faa o hawrundura ɗum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, ɓe ndawridi faa ɓe mbara mo.

⁵⁴ Dum waɗi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooɓe. O yuwi ɗo o wonnoo ɗoon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaaɓe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. Heewɓe e yimɓe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muɓɓen gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ Iɓe piloo Iisaa. Iɓe keddii ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe kaalda, iɓe mbi'a:

—Oɗon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreeɓe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngée.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya ɗo Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa ɗoon. ² Be ndefani mo nyaamdu ɗoon. Marta gollani ɓe, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa ɓeen. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laaɓudam, uurdam, tiidudam coggu, joori ɗam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam ɗaam. ⁴ Gooto e taalibaaɓe Iisaa ɓeen, ɗum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko waɗi de nebbam ɗam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaaɓe?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaaɓe, ammaa saabe wo o gujjo waɗi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dangga jawdi maɓɓe, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii ɗam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooreeɓe almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan ɓe njahani toon, wo faa ɓe nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hooreeɓe almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhuudiyankooɓe heewɓe na cela jokkude ɓe ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

¹² Jaango majjum, jamaa keewɗo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo ga-roowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, ɓe njakkitowii mo. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a:

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † 12:13 Jabuura 118.25-26.

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon![†] Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'ila!

¹⁴ Iisaa hebi molel araawa, waddii ngel.

Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yimbe ngalluure Siyona! Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»[‡]

¹⁶ Wakkati oon taalibaaɓe makko been paa-maayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, ɓe miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yimbe been ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yimbe kabaaru oon. ¹⁸ Duum wadi de yimbe heewɓe njehi njakkitowii mo sabo ɓe nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuruɓe leydi Geres tawaabe hakkunde warɓe Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. ²¹ Be battitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, ɓe mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njotinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heɓan nguurndam nduumiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin ɓernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nan-noo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Woɓɓe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i ɓe:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo ɓiɓɓe annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii ɓe.

³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso maɓɓe diin fuu, wadaay de ɓe ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita: «Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy ɓanginanaa baawde Joomiraado?»[§]

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite maɓɓe, yoornii ɓerde maɓɓe,

taa gite maɓɓe nji'a,

taa ɓerde maɓɓe paama,

taa ɓe tuuba, de o danna ɓe.»^{*}

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreeɓe Alhuudiyankooɓe heewɓe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de ɓe kuli hollude ɓe ngoondinii taa ɓe mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana ɓe, dum ɓurani ɓe Laamdo mana ɓe.

[†] 12:15 Jakariyaa 9.9. [§] 12:38 Esaaya 53.1. ^{*} 12:40 Esaaya 6.10.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jiido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddoo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka ngurndam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yecoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi be kaddi njinngu fuu. ² Wakkati mo be kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o bortii saaya makko, o hooyi gudel, o filii e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o filii ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laabu6e, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laabu6e.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, bornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa?

¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo buraa joomum teddude, nulaado du buraa nuldo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi be cubiimi been, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»* ¹⁹ Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jabake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jabake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, bernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaabe been yeewunduri. Be pamaay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaabe been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala

* 13:18 Jabuura 41.10.

moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda bii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jabunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum.

²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maabe duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaabe. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhudiyanoo: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidfunduree! Hono no njidfirmi on ni, onon du njidfunduron noon. ³⁵ Wo noon yimbe fuu anndirta wo on taalibaaabe am, ko njidfunduron duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum (Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaaabe muudum been:

—Taa umminee hakkilooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyananowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyananowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa 6ooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe gollleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan gollleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am.

¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko njaaridon

† 13:32 Fuddoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko jaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldun Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jukkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nullo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow inde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkilooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo buri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi

haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam.

³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Lical am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabuube saabe waaju mo mbaajimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no lical cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, rima faa heewa. On mbaawaa wafude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no lical tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de kubba. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on keban. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaaabe am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hiibungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraaabe muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraaabe am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccube katin sabo maccudo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraaabe, sabo ko narrumi Baaba am

duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon biibe, de biibe moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidfunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaa6e muudum fuu

¹⁸—Si yimbe adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on. Ammaa on nganaa adunankoo6e. Mi subake on mi senndii on e yimbe adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰ Miccilee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo buraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si 6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajiimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeegi ma66e. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii golleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e keddi i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammi on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedanto kam sabo odon ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹—Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido

yeccoo to Nuldo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni 6uri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldan on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yimbe adunaaru dow hakkeegi mu66en e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeegi, sabo 6e ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o he6i e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶—Si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaa6e makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si 6ooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii i6e njidi lamndaade dum, de wi'i 6e:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si 6ooytii seeda on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» ²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimbe adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, bernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi biɗɗo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keɓan, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaɓa. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamɗo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamɗo yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaabe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laaɓi, walaa fuu ko kippuɗaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamɗo.

³¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa keɓon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keɓan torra, ammaa cemmbinee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka ɓe kokkudaa mo ɓeen fuu ngurndam nduumiidam. ³ Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamɗo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nulɗaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yimɓe ɓe kokkudaa kam e adunaaru ndu ɓeen, mi ɓanginanii dum'en innde maa. Aan jeyi ɓe, a hokkii kam ɓe, iɓe njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, ɓe anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii ɓe haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, ɓe keɓii tannyoral wo to maada yuurumi, ɓe ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe maɓɓe. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe ɓe kokkudaa kam ɓeen, sabo aan jeyi ɓe. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, ɓe njeyɗaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe maɓɓe. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kamɓe kaa, ɓe keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir ɓe baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa ɓe laattoo gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e maɓɓe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii ɓe baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e maɓɓe. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley maɓɓe. ¹⁴ Mi yottinanii ɓe haala maa. Adunaaru ndu wanyii ɓe, sabo ɓe njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa ɓe e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa ɓe e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa ɓe e

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirɗaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi ɓe e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe maɓɓe, faa kamɓe du ɓe laatoo seniraaɓe goonga.

²⁰ Wanaa saabe maɓɓe tan nyaagan-tomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinirɓe kam e waajuuji maɓɓe been. ²¹ Mido nyaage faa ɓe fuu ɓe laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirɗaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kamɓe du ɓe ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii ɓe teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa ɓe laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e maɓɓe, aan du e am. Dum wo faa ɓe laatodoo gooto kiɓɓudo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi ɓe hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi ɓe kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa ɓe nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii ɓe ko ngonɗaa, mi ɓeydan anndinde ɓe, faa njinngu ngu njidɗaa kam nguun wona e maɓɓe, miin du mi wona e maɓɓe.

18

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaaɓe muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaaɓe muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e gollooɓe yuuruɓe to hooreeɓe almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, iɓe njogii fitillaaji e jaynorde e kaɓitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii ɓe, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i ɓe:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e maɓɓe. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, ɓe njaatiri gada ɓe caami e leydi. ⁷ Iisaa yami ɓe katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i ɓe:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee ɓee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e ɓe kokkudaa kam been.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawdo muɓɓen e gollanooɓe hooreeɓe Alhuudiyankooɓe nanngi Iisaa, kaɓɓi dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawranoo hooreeɓe Alhuudiyankooɓe dabare, tindini ɓe, wi'i: ko ɓuri woodde e yimɓe lenyol ngol, neddo gooto maayana ɓe.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaaɓe goddo njokki Iisaa. Taalibaaɓe oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hebi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaaɓe anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaaɓe gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

¹⁸ Tawi gollooƕe e doomooƕe ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaa6e muudum e waaju mum.

²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi ƕanginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindanii6e kam been. Kam6e kaa, i6e anndi ko mbaajiimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoo6e been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaa6e makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gotoo e golloo6e Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo been naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude

nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngad-dataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo66e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadudaa de lenyol maa e hooree6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloo6e am kabanno taa mi naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi he6aay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasiiḅe been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, ḅorni mo saaya mbodeeha.* ³ Be ḅattitii mo, iḅe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooḅe!

Iḅe peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankooḅe been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi heḅaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina ḅornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i ḅe:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooreḅe almaami'en e gollooḅe muḅḅen been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i ḅe:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi heḅaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankooḅe njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamḅo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum ḅeydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamḅo hokki ma baawḅe, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina ḅuri maa hakkeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankooḅe ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawḅo oon. Nedḅo fuu gadḅo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteḅo Kaaye Cehaḅe (e

ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooḅe:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooreḅe almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawḅo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki ḅe Iisaa faa ḅe tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal (Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiiḅe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina rondii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteḅo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon ḅe tontidi mo e wobḅe diḅo: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri ḅe mbinnda e alluwal, ḅe takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOḅE.

²⁰ Alhuudiyankooḅe heewḅe njanngi binndi diin sabo ḅo Iisaa tontaa doon wodḅaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooreḅe almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooḅe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooḅe».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiiḅe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pece nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol.

²⁴ Sordaasiiḅe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy heḅata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

* 19:2 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ḅornotoo. † 19:24 Jabuura 22.19.

«Be peccii kaddule am hakkunde maḅḅe,
ḅe ngadii saaya am cumnal.»†
Noon sordaasiibe ḅeen ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum
debbo, e Mariyama dee Kolopa, e
Mariyama mo Magdala ina ndarii ḅakkol
leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal.
²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo
muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i
inna mum:

—Inna, inan ḅiya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari
Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

*(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka
23.44-49)*

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko
heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i
duum, o wi'i:

—Mi domdii!‡

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam
ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam
lammudam daam, ḅe kaḅḅi e loosol lekki
hisop, ḅe ḅattini e hunnduko makko. ³⁰ Nde
Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki
makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segi-
lanteende iidi. Hooreḅe Alhuudiyankooḅe
nyaagii Pilaatu faa koyde tontaabe ḅeen
kelee, de ḅe adee, taa terde deen keddo e
lede deen nyalaande fowteteende. Sabo
nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle
sordaasiibe ḅeen ngari, keli korre worḅe
diido tontidanoobe e Iisaa ḅeen. ³³ Ammaa
nde ḅe njottinoo Iisaa ndeen, ḅe tawi o
maayii. Dum wadi de ḅe kelaay korre
makko. ³⁴ De gooto e sordaasiibe ḅeen yuwi
Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu,
yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵ Neddo ceediido
dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du
wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii
goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum
fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum
tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo ḅe njuwnoo oon.»*

*No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka
23.50-56)*

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke
nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa.
Pilaatu jabani mo dum. O hooyi ndu.
Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e
cuncukka, sabo imo hula hooreḅe Alhu-
udiyankooḅe. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to
Iisaa jemma oon du wari, waddi urdijji
jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Ted-
deefi majjum wo hono kilooji capande tati
e didi. ⁴⁰ Kamḅe diido ḅe kooyi banndu
Iisaa, ḅe piili ndu e kasanke gattaado urdijji
diin hono no Alhuudiyankooḅe mboowiri
uwirde maayḅe muḅḅen ni. ⁴¹ Do Iisaa ton-
tanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde.
Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre
do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti
banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo
nyannde ndeen wo nyannde nde Alhu-
udiyankooḅe cegilantoo nyannde fowte-
teende, de saabeere ndeen ina badii do
Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

*(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-
12)*

¹ Nyannde alan, go'aḅerde e jeddiire
ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi
to saabeere toon. O tawi hayre uddira-
noonde saabeere ndeen tallitaama. ² O
doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo
mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i ḅe:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi
anndaa fuu do ḅe ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to
saabeere toon. ⁴ Be diido fuu, iḅe ndogga.
Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e
saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke
oon wo ḅolo, de o naataay. ⁶ Simon Piy-
eer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi
kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoon-
gol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke
oon, ngol tawaama ingol sowii e feere mag-
gol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade
oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi

‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo ḅakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

6e paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e dido been kooti.

No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to 6e ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na firta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeenjaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraa6e am, mbi'aa 6e mi yeejan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaa6e been, wi'i 6e:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani 6e ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaa6e Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooree6e Alhuudiyankoo6e. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde ma66e, wi'i 6e:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo 6e ndeen, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaa6e been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i 6e katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow ma66e, o wi'i:

—Nja6ee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereero, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa bangunoo hakkunde ma66e ndeen. ²⁵ Taalibaa6e been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii 6e:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaa6e been kawriti katin. Tomaa ina wondi e ma66e. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa 6angi, darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii 6e nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaa6e muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, kebon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaaḅe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa ɓangani taalibaaḅe muudum ɓeen katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o ɓangiri: ² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e ɓiḅḅe Jebede worḅe ɓeen e taalibaaḅe woḅḅe diido, ɓe fuu iḅe tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i ɓe:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, ɓe naatowi laana ndiyam. Jemma oon, ɓe keḅaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaaḅe ɓeen annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i ɓe:

—Hey banndiraaḅe, yalla on keḅii ko nyaamete naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i ɓe:

—Paddee fiil oon gere nyaamo laana ka, on keḅan.

Ndelle ɓe padde fiil oon. Be keḅi liyyi faa ɓe kunngii suuwture o. ⁷ Taalibaaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, ɓornii saaya muudum, sabo o ɓortinooḅo ley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam daam. ⁸ Taalibaaḅe heddiibe ɓeen ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi ɓe mboddaa e hunnduko ndiyam daam ɓuraa hono piye keme diidi. ⁹ Nde ɓe njippinoo laana kaan ndeen, ɓe nji'i liyyi ina njowii dow yulḅe yiite, ɓe nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i ɓe:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i ɓe:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaaḅe ɓeen suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu ɓe annditii wo dum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa

wari, hooyi buuru e liyyi, hokki ɓe. ¹⁴ Ngol woni tatabol ko Iisaa ɓangani taalibaaḅe muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde ɓe tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon ɓii Yuhanna, ada ɓuri ɓee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tatabol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?»

Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin! ¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo ɓorne de, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaaajo muudum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinooḅo dakkol Iisaa nde ɓe kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyimi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondinbe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaajo ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o su6inoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mboddo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuujii e wakkatiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on keban baawde, de laatodon seedee'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule daneeje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e

yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kira-noowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii bernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wob6e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Binni diin tabita dow Yahuuda, kolludo nangu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda.

¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi.

¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiiyam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laato winnde,

taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagol Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yusuufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan anndudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaa6e sappo e ngo'o 6een.

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondinbe

¹ Nde iidi benndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinbe lisaa been fuu ina kawriti nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do be njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani be. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu be keewi Ruuhu Ceniido, be puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri be kaalda noon.

⁵ Tawi worbe Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuurube e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkillooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. ⁷ Be fuu be mbemmbaa, dum haaynii be, i6e mbi'undura:

—Haaloo6e be fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko be kaalata e demngal ngal muyni? ⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodii6e Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wob6e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wob6e katin yuurii Kereta, wob6e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii be be fuu, dum habbi be ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wob6e ina njalnoro goondinbe been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de be culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, banti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodii6e Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yim6e be nganaa sulii6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

E ley balde cakitotoode de mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe fuu.

Bi66e moodon worbe e rewbe kaaliran annabaaku. Jokol6e moodon nji'an holleede, naye6e moodon koydinte.

¹⁸ Woodi golloo6e am worbe e rewbe du, mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen, be kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayee6iiji dow kammu, mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi, di laatooyiiyam e yiite e cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude, naange ni66inte, lewru du wojjan hono no yiiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»‡

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'iilankoo6e, kettinee haalaaji di: Iisaa Nasaraatuujo oon wo neddo mo Laamdo laabinani on wo yuurodo e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayee6iiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. ²³ Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on ndujanake mo yim6e be andaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am, faa taa mi diwna kulol.

* **2:1** Innde iidi benndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkane Joomiraado. † **2:6** Maanaa demngal do wo sii haala. ‡ **2:21** Jowiila 3.1-5.

- 26 Saabe majjum 6ernde am seyake,
demngal am na mana,
faa 6anndu am du waaltoo dow jikke
celludo,
27 sabo a yoppataa yonki am hakkunde
maay6e,
a accataa Ceniido maa oon nyola.
28 A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo afa wondi
e am.»§

29 Piyeer 6eydi katin, wi'i:

—Sakiraa6e, mido haalana on laa6al
haala maami en Daawda: o maayii, o
uwaama, saabeere makko ndeen ina woni
do meeden do faa hannden. 30 Ammaa
wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hu-
nanake mo gooto e taaniraa6e makko
loomtan laamu makko. 31 O yi'ii ko warata,
o haali haala ummitagol Almasiihu. O
wi'i yonki muudum accataake hakkunde
maay6e, 6anndu muudum du nyolataa.
32 Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini,
min fuu miden ceedii. 33 Laamdo 6antii
mo, heedinii mo gere nyaamo muudum.
O hebi e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono
no aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin
odon nji'a dum, odon nana dum. 34 Sabo
Daawda meedaay yeentude dow kammu,
ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

35 faa mi wada njaabaa way6e ma.»*

36 Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo
tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo
wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasii-
ihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

37 Nde 6e nannoo haala kaan ndeen, ka
yuwi berde ma66e sanne, 6e mbi'i Piyeer e
nulaa6e heddiibe 6een:

—Sakiraa6e, dume min kaani wadude?

38 Piyeer jaabii 6e, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree
lootalgal batisima e innde Iisaa Almasiihu,
faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo
hokkan on Ruuhu Ceniido. 39 Sabo Laamdo
wadanii on aadi, onon e 6i66e moodon e
yimbe woddube fuu. Indi woodani neddo

mo Laamdo Joomiraado meeden noddi
fuu.

40 Caggal duum, Piyeer gongini 6e
haalaaji goddi keewdi, ina waajoo 6e, ina
wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yimbe jamaanu
oonyiido o.

41 Ja6u6e haala makko 6een lootaa loota-
gal batisima. Nyannde ndeen, yimbe hono
ujunaaje tato naati e kawrital goondinbe
ngaal.

42 I6e tinnoo e waaju nulaa6e 6een, i6e
nanngunduri e gondal goondinbe ngaal,
i6e keltoo buuru,† i6e ngadida du'aawuujii.

43 Kulol naati e mono fuu, sabo nulaa6e
6een ina ngada kaayefiiji e maandeeji
kaayniidi keewdi. 44 Goondinbe 6een fuu
na kawti. Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu.

45 I6e conna jawdi ma66e, i6e kokka mono
fuu ko haajaa. 46 Nyannde fuu 6e kawritan
ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii
6ernde wootere. I6e keltoo buuru, i6e
nyaamda ley cuudi ma66e e seyo e berde
laa6ude. 47 I6e njetta Laamdo, yimbe fuu
ina njidi 6e. Nyannde fuu Joomiraado ina
6eydana kawrital ngaal hisinaa6e.

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waa- jorii yimbe

1 Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu
dewal mawndu wakkati du'aare yamnde
tati. 2 Tawi gorko dimdaado e bonngaaku
ina yaaree to dammbugal suudu dewal
mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal.
Nyannde fuu yimbe makko ina njoyyina
mo doon faa o garbina naatoobe suudu
dewal mawndu 6een sadaka. 3 Nde o
yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen,
o garbini dum'en. 4 Be ndaari mo, de Piyeer
wi'i:

—Ndaaru min!

5 Gorko oon ndaari 6e faa woodi, sabo na
miilii hemrude 6e huunde. 6 De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardii, mi walaa kanje, am-
maa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow
innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon,
umma yahu!

§ 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1. † 2:42 Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande
seniinde.

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yim6e been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayee fi e wemmbere nanngi 6e sanne saabe ko o he6i duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e been fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suleymana no huunde nde foti haaynaade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e been:

—Israa'ilankoo6e, ko wadi de idum haaynii on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppanedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo ki66udo.

¹⁷ Woodi, sakiraabe, ko onon e hooree6e moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaa6e muudum fuu kaali duum: Almasiihu torroto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldun on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹ Ina tilsi o heddoow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaa6e seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldun on annabaa6e hono am, sakiike moodon. Njabon huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo jabanaay annabaa6e oon, yaltinte e yim6e Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaa6e war6e caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoobe annabaa6e been, onon ngonni ronoobe amaana mo Laamdo nanngani maamiraabe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu ke6irta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinnoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahii6e

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yim6e been ndeen, almaami'en e mawdo ndaaroo6e suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to ma66e. ² I6e mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yim6e ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maay6e sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nanngi been, 6e ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴ Ammaa yim6e heew6e e nan6e waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono wor6e ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooree6e ma66e e maw6e e jannginoobe Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooree6e almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso ma66e, 6e yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye 6e celliniri bonnguujo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yim6e e maw6e, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeji anndineede

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddoode 12.3.

dum do, onon e Israa'iilankoo6e fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi6oo6e calidon,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoan.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yim6e innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa kebiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahii6e yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haaynii 6e, sabo 6e paamii 6een wo laddee6e, nganaa jangu6e. Be annditi 6een ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde 6e njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso ma66e, walaa fuu ko 6e mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. I6e ndawrida, ¹⁶ i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e dido 6e? Si goonga, won6e Urusaliima fuu tabintinii 6e ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yim6e. Ndelle cappanen 6e, kaden 6e haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en katin, 6e cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii 6e, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min downtanoo on, naa min downtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de 6e njoofi dum'en. Be ke6aay fuu ko 6e njukkoroo dum'en, sabo yim6e 6een fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duu6i muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppanoo ndeen, njeccii to yim6e mu66en, kaalani 6e ko hooree6e almaami'en e maw6e mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e yepti daade ma66e to Laamdo e bernde wootere, 6e mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawni-taare?

Ko saabii de yim6e na miiloo miilooji 6oli?

²⁶ Kaanankoo6e adunaaru ndaranake wolde,

ardii6e kawriti faa ka6a

e Joomiraado e Almasiihu muudum.»†

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nann-gunduri e Israa'iilankoo6e e lenyi goddi faa ka6a e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii 6e ngol-liri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi† ma66e diin. Kokkaa golloo6e maa waajoraade haala maa e cuusal manngal.

³⁰ Bangin baawde maa, ndannaa nyaw6e, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

³¹ Nde 6e tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do 6e kawriti doon dimmbii. Be fuu 6e kebbinaa Ruuhu Ceniido, i6e mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondin6e been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondin6e oon fuu wo bernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko 6e njogii fuu 6e kawtu. Fay gooto ma66e wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. ³³ Nulaa6e 6een ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e ma66e 6e fuu. ³⁴⁻³⁵ Fay gooto ma66e waasaay, sabo jogii6e gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaa6e. Ndeen mono e ma66e fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yu-usufi, mo nulaa6e 6een coowirannoo Barnabas (dum na fiirta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,§ dimaado Kipirus. ³⁷ Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaa6e 6een.

* 4:11 Jabuura 118.22. † 4:26 Jabuura 2.1-2. ‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hul6inirde e haalaaji. § 4:36 Yim6e lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

5

No Ananiyas e Safira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safira, kam'en du conni ngesa mu6ben. ² O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddii duum, o hokki nulaa6e been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuudu6aa feccere coggu ngesa ngaan?

⁴ Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connu6aa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyi6aa wadude ni? Wanaa yim6e penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nan6e dum been fuu kulol manngol. ⁶ Jokol6e ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruui tati caggal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connu6on ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoy6e gora ina ngara, faa 6e njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokol6e been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, 6e njaltini yaasin, 6e uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondin6e e nan6e dum fuu.

No nulaa6e been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayeefiji

¹² Nulaa6e been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayeefiji keewdi hakkunde yim6e. Tawi goondin6e been fuu ina kawrita ley danki Suleymaana kiin, 6e fuu 6e bernde wootere. ¹³ Yim6e heddi6e been, fay gooto e mu6ben suusaa hawtude e ma66e. Ammaa yim6e doon na teddina 6e. ¹⁴ Goondin6e Joomiraado been ina beydoro yim6e heew6e, wor6e

e rew6e. ¹⁵ Faa dum hewtini yim6e wad-doyde nyaw6e, i6e mburtina dum'en dow laabi, i6e mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga ma66e. ¹⁶ Yim6e heew6e yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyaw6e e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaa6e been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaa6e been, 6e ommi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini 6e, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yim6e haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde 6e nannoo ko maleyka oon wi'i fu, 6e njehi, 6e naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, i6e njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddi waalde Saahi6e e maw6e Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaa6e been ittoowe to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomo6e been njottinoo ndeen, tawaay 6e e ley kasu toon. Be njecii, 6e kaaltani waalde Saahi6e been, 6e mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomo6e been ina keddi yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomo6e suudu dewal mawndu oon e hoore6e almaami'en been nannoo dum fu, 6e mbemmbaa, 6e kunnngii faamude fuu ko dum waawi laataade.

²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti 6e, wi'i:

—Inan, wor6e 6e ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yim6e!

²⁶ Ndeen, mawdo doomo6e oon yaadi e doomo6e been, ngartiri nulaa6e been. Ammaa 6e ngadiraay dum doole sabo i6e kula taa yim6e pad6a 6e kaaye.

²⁷ Nde 6e ngartirnoo nulaa6e been fu, 6e ndarni dum'en yeeso waalde Saahi6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami 6e, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaa6e been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yimbe. ³⁰ Laamdo maamiraabe meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de jyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'ilankoo6e no tuubira, faa ke6a yaafaneede lutti mu66en. ³² Minen ngoni seede6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtanii6e dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahi6e been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude 6e.

³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, teddu6e e yimbe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahi6e ndeen, yamiri nulaa6e been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Israa'ilankoo6e, ndeenee ko'e mon e yimbe 6e, e ko anniyidon wadude duum.

³⁶ Booyaay ko Tewdas 6angunoo. Imo jorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimbe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum.

³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo oon wariino wakkati limgal. Yimbe heew6e njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yimbe been, celon 6e. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahi6e ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaa6e been, 6e piyi dum'en, 6e cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, 6e njoofi dum'en.

⁴¹ Nulaa6e been ndilli yeeso waalde Saahi6e ndeen. Be ceyii sabo Laamdo

ndaardii 6e i6e poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu 6e njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No wor6e njeddo cuboraa faa mballa nulaa6e

¹ E balde deen, tawi taalibaa6e been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haaloo6e geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haaloo6e ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu66en 6e goriraabe mu66en maayi been njedataake ko njeyi he6ude e neema nyannde fuu. ² Nulaa6e sappo e dido been noddii jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yimbe nyaamdu.

³ Sakiraabe, cubee hakkunde moodon wor6e njeddo anndiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen 6e cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi su6aa6e been yeeso nulaa6e. Been njowi juude mu66en e dow ma66e, ndu'anii 6e.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaa6e ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayeeffiji e maandeji kaayniidi mawdi hakkunde yimbe.

⁹ Ammaa yimbe wo66e ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaabe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma66e ina woodi yuuru6e Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa 6e kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma66e hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen 6e nyoyyi yimbe mbi'a nanii imo mbonkoo

Muusaa e Laamdo. ¹² Nii 6e umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e jannginoobe Tawreeta been. Be ngari, 6e nanngi Etiyen, 6e njaari dum to waalde Saahiibe toon. ¹³ Be ngaddi seedee6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'adaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahiibe joodiibe doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko 6e mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e e baabiraa6e, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon banganii maami en Ibrahiima nde wonoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»* ⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodufon e muudum joonin ndi. ⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taa6annde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa bid6o tafon. ⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima he6i Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri 6i66e muudum sappo

e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunnngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6e muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du 6angani Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yimbe capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e 6i66e Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima 6adinooyottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppanoo ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. ²² Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa he6unoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6e muudum 6i66e Israa'ila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitanii neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6e makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina ka6a. O tefi rewrintinde 6e,

* 7:3 Fudfoode 12.1. † 7:7 Fudfoode 15.13-14.

o wi'i: «Yigiraabe am, onon, on sakiraabe! Dume wadi de odon kaba?»²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin?»²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»[†] ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon bi66e worbe dido.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wuumoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi.

³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraa6e maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin.

³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nanii uumaali ma66e. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»[§]

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e junngo maleyka 6angannoodo dum e ley wuumoore oon.

³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayefiiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6i66e Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.»

³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraa6e meeden. Wo kanko hebi haalaaji burnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraa6e meeden njabaay dwtanaade mo. Be calanii mo, hakkilooji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»^{*} ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono

ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottitii 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duubi capande nay di ngadudon ley ladde diin,

on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa, kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan, nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,

faa njaaredon caggal Baabiila.»[†]

⁴⁴ Etiyen beydi katin:

—Maamiraa6e meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum.

⁴⁵ Maamiraa6e meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riiwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyibi suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyibi, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,

leydi woni to koyde am njaa6ata.

Suudu nduye nyibanton kam?

E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»[‡]

⁵¹ Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattu6e, yoor6e berde, faadinkinii6e!

Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraa6e moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraa6e moodon torraay? Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du,

[†] 7:28 Wurtagol 2.11-14. [§] 7:34 Wurtagol 3.1-10. ^{*} 7:40 Wurtagol 32.1. [†] 7:43 Amos 5.25-27. [‡] 7:50 Esaaya 66.1-2.

on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On keBii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahiibe been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa iibe nyeryundura nyiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggittii kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina uditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e been bortii saayaaji mu66en dowuujii, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:
—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!
Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahu-udiya e Samariya, si wanaa nulaabe been. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitiibe been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e ket-tindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondube

e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e balli mu66en mbaati ndadi, kam'en e bonnguube. ⁸ Dum laatani ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-gadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayefiiji mawdi gadaadi diin, de dum haaynii mo.

¹⁴ Nulaabe won6e Urusaliima been nani Samariyankoo6e ngoondinii kongol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma66e tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu66en dow ma66e de 6e kebi Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu66en dow ma66e ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na he6iree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo 6ernde maa fonn-ditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagoda Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo 6ernde, hakke maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Nyaaganee kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, 6e njeccii Urusaliima. Dow laawol ngool du, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembaal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jangga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jangga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janngi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo lee6i muudum ni,

hono noon o mu66iri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki laawol ma66e ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e bernde laa6unde fu, walaa ko hadete batiseede. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.]‡

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus. § Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddi na haala haalaaji kul6iniidi dow taalibaa6e Joomiraado been, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ² O njaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankoobe baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yim6e jokku6e laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o ha66a, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o battitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu filii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsi ngadaa.

⁷ Wor6e wondube e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumdi.

⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite

† **8:33** Esaaya 53.7-8. ‡ **8:37** E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 37. § **8:40** E amaana kiiddo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narii yimbe heewbe haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa wonbe Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreebe almaami'en, faa o ha66a noddoo6e innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa 6angannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nuli kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii ho66itii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaabe wonbe Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondinbe Iisaa wonbe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondinbe o yaara dum'en to hooreebe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoro semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jiibi Alhuudiyankoo6e wonbe Damas been fuu. O laabinani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo6e ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare ma66e ndeen. Yimbe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e ke6a no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaabe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, ka66i 6oggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaabe wonbe Urusaliima kebiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaabe Iisaa been. Ammaa 6e fuu i6e kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaabe been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e ma66e, ina naata ina wurtoo ley galleeji ma66e Urusaliima, ina waajoro haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo6e haalannoobe geresankoo6e been, imo yeddundura e ma66e, de kambe kaa i6e piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraa6e makko goondinbe been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondinbe ngaal hebi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngal beydi semmbe, ngal yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngal beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimbe ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe wonbe Lidda been du.

³³ O tawi toon gorko nyawdo mo 6annu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e gere-sankoore. Imo golla golleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddfunduraa e Lidda, woodi du, taalibaabe been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e dido njaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddii senii6e been e rew6e talkaabe been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoobe». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoobe sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaabe diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddii golloobe makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladoopje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre.

¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laa6ini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal.

¹⁸ Be noddii, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Wor6e tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i wor6e been:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo,

mo lenyol Alhuudiyankooḅe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e maḅḅe. Sakiraaḅe woḅḅe jeyaabe Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedīnoo 6e, noddī sakiraaḅe muudum e yigiraaḅe muudum ḅadiiḅe. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jabḅii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yimḅe heewḅe ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jal-booje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yimḅe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi ḅiḅḅe Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na heḅiree saabe Iisaa Almasiihu, kam

woni Joomiraado yimḅe fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huuḅii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yimḅe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suḅorii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedeeḅe ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be ḅili o e leggal palaangal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataḅerde, de ḅangini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yimḅe fuu o ḅangani. O ḅanganii seedeeḅe 6e Laamdo artii suḅaade ḅeen, minen nyaamduḅe e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko ḅeen. ⁴² O yamirii min mbaajoo yimḅe, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotodo wuurḅe e maayḅe. ⁴³ Kanko du woni mo annabaaḅe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heḅan yaafaneede hakkeji muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindiḅe ḅeen fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankooḅe goondinḅe wardunooḅe e Piyeer ḅeen fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yimḅe 6e nganaa Alhuudiyankooḅe ni. ⁴⁶ Sabo iḅe nana yimḅe ḅeen ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yimḅe ḅeen ḅebii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e maḅḅe balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinḅe gonngal Urusaliima

¹ Nulaaḅe e sakiraaḅe wonḅe Yahuudiya ḅeen nani yimḅe 6e nganaa Alhuudiyankooḅe du ḅebii konngol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondinḅe tilsinḅe taadagol ḅeen peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yimbe 6e taadaaki, a nyaamdii e muβben!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde 6anganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cobbuli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e laddooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laafini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, worbe tato nulaabe to am yuurobe Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma66e taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puddumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e ma66e, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeyyinii, i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Laamdo tuubinii yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondinbe torraama faa cankitii. Wobbe njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondinbe wobbe yuuroobe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e ma66e. Yimbe heewbe ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondinbe wonbe Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e ma66e moyyere Laamdo fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinnoo, 6e tabita e Joomiraado e 6erde laafude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondinbe wonbe toon been hitaande hi66unde, 6e njanngini yimbe heewbe. Taalibaa6e wonbe Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaabe ley goondinbe yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e been anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e ma66e wonbe Yahuudiya been. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa mawbe kawrital Urusaliima.

12

No goondinbe torrira

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wobbe ley kawrital goondinbe ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi.

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yim6e fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondin6e ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo ha6biraa callali didi. Ndaaroo6e wob6e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka6bitii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha6ba ka6borgol maa, 6orna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede.

¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngali omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heew6e kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi,

o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddiin siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddiin ina gokkoo. Nde 6e udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. ¹⁷ O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e saki-raabe wob6e been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. I6e yamundura noy Piyeer wadi. ¹⁹ Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e been ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e kebata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wob6e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloo6e kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o 6ornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yim6e been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa6e e jannginoo6e ina ngonni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki

ngaal. Kambe ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yimbe dido been, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddii Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmemta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraa6e muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari

Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e njoodii. ¹⁵ Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemm-binooha yimbe do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'iilankoo6e e hul6e Laamdo wo66e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankoo6e oon subake maamiraa6e meeden, teddini lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimbe makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu bii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo 6orti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hebii Daawda bii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wur-tini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yimbe Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotay fay e habbitinde 6oggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wo66e, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima been e hooree6e mu66en fuu annditaay Iisaa. Katin du 6e paa-maay haalaaji annabaa6e janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaa6e been mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sardi wo wakkati podanoodo. ‡ **13:18** Won binndi bi'ufiO nyaamnii 6e.

duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede 6e ke6aay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njip-pini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o 6angani wondunoo6e e makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yim6e joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraa6e meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraa6e mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura diidi:

«Wo a 6iyam, hannden mi laatake Baaba maa.»§

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay 6anndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbon-ataa,

di podaninoomi Daawda diin.»*

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»†

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maami-
raa6e makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraa6e, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido. ⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaa6e cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo6e golle am, ndaaree, de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»‡

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waa-jordu nduun, jamaa oon nyaagii 6e 6e ngarta fowteteende waroore, faa 6e njaha yeeso e waaju ma66e. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoo6e

heew6e e naatu6e e diina mu66en njokki Pool e Barnabas. Been diido fuu ina kaalda e ma66e, ina tindina 6e 6e keddo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yim6e ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo6e been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati 6e. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani 6e tannyoral, mbi'i:

—Waaajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti he6ude nguurndam nduumiidam, min njahan to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatano6aa lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§

⁴⁸ Nde yim6e lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo6e been ummini hakkillooji rew6e rewo6e Laamdo saahiibe, kam e maw6e ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, 6e ndiwi dum'en leydi ma66e. ⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mu66en e ma66e, de njehi Ikoniya. ⁵² Taalibaa6e been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e ngoondini. ² Ammaa Alhuudiyankoo6e salii6e goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraa6e goondin6e been. ³ Ammaa dum fuu hadaay 6e 6ooyude toon, i6e mbaajoroo haala

§ 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3. † 13:35 Jabuura 16.10. ‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

Joomiraado cuusal, iŋe kolla hinney Joomiraado. Yimŋe been annditii ko ŋe mbaajotoo dūum wo goonga, sabo Laamdo hokki ŋe baawde wadude maandeeji kaayniidi e golleeji kaayniidi. ⁴ Yimŋe wuro ngoon peccii: wobbe keedani Alhuudiyankooŋe, wobbe du keedani nulaaŋe been.

⁵ Yimŋe lenyi goddi e Alhuudiyankooŋe e ardiibe muŋŋen anniyii torrude ŋe e wadude ŋe kaaye. ⁶ Nde ŋe maatunoo dūum ndeen, ŋe ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji muŋŋen ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du iŋe mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hetini waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yimŋe been njiinoo ko Pool wadi dūum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nandinkinii e yimŋe!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», ŋe inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru maŋŋe wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yimŋe been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dūum ndeen, dūum metti dūum'en faa ceeki kaddule muŋŋen, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Worŋe, dume ngadoton do? Minen du min yimŋe hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e muŋŋen fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi muŋŋen. ¹⁷ E dūum fuu, imo golla ko woodi faa dūum seedanoo mboodirka makko. Imo

tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dūum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal dūum, Alhuudiyankooŋe yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be keŋi hakkillooji yimŋe been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dūum, ŋe njoppowi dūum faa caggal wuro ngoon, sabo ŋe miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaaŋe been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde ŋe mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimŋe heewŋe laatii taalibaaŋe Iisaa. Caggal dūum, ŋe njecorii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki.

²² Iŋe beydana taalibaaŋe semmbe, iŋe tindina dūum'en keddoo e goondinal, iŋe mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondinŋe deen fuu, ŋe cuŋanii dūum'en mawŋe. Caggal dūum, ŋe cuumii, ŋe ndu'ii, ŋe kalfini dūum'en Joomiraado mo ŋe ngoondini oon.

²⁴ Nde ŋe ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, ŋe ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii kongol ngol ley wuro Perge. Caggal dūum, ŋe njippowii Ataliya. ²⁶ Toon ŋe naati laana maayo manngo, ŋe pornyii Antiyoki do ŋe kalfinanoo moyyere Laamdo faa ŋe ngolla gollal ngal ŋe tilii ngaal.

²⁷ Nde ŋe njottinoo ndeen, ŋe kawrunduri yimŋe kawrital goondinŋe ngaal, ŋe kaalani ngal no Laamdo nawtorii ŋe, no o omtirani yimŋe ŋe nganaa Alhuudiyankooŋe dammbugal goondinal.

²⁸ Be keddii doon faa booyti, iŋe ngondi e taalibaaŋe been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yimŋe wobbe yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraaŋe been, ina mbi'a:

* **14:12** E ley diina Geresankooŋe Jewus woni hooreejo tooruji, Hermes woni nelaado majji.

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodunduri e ma66e, ndukidi e ma66e faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yim6e wo66e faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaa6e e maw6e goondin6e been dow majjum. ³ Ndelle kawrital goondin6e ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, i6e kaalana goondin6e toon haala tuubugol yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Dum laatani sakiraa6e been fuu seyo manngo. ⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondin6e ngaal e nulaa6e e maw6e been nja66ii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa wo66e ley goondin6e jeyaa6e e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Wajjibi 6e taadee, 6e njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaa6e e maw6e been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraa6e, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa 6e nana, 6e ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e ma66e, e ley ko o laa6iniri berde ma66e e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa6e been donngal ngal enen e maamiraa6e meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kam6e du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wafude maandeji kaayniidi e kaayeeffiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde 6e kettinoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa6e, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, faa wada dum'en yim6e muudum. ¹⁵ Dum

hawrii e haalaaji annabaa6e diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,

mi nyi6too suudu Daawda saamundu nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,

mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yim6e heddi6e fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laatoo yim6e am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de andunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen 6e 6e ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam.

²¹ Gilla e jamaanuuji 6ooydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, i6e njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

²² Ndeen nulaa6e been e maw6e e kawrital goondin6e ngaal fuu paamiri faa cuboo wor6e e ley mu66en faa nela dum'en Antiyoki, 6e njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Didoo been fuu wo ardi6e ley sakiraa6e goondin6e. ²³ Inan bataaki ki 6e kokki dum'en:

Minen sakiraa6e moodon nulaa6e e maw6e, miden njowta on, onon sakiraa6e amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yim6e yuuru6e to amin mettinirii berde moodon haalaaji, nji6bii hakkillooji moodon. Minen le, min njamiraay 6e. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cuboo wor6e faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraa6e amin horsu6e Barnabas e Pool, ²⁶ farritin6e† yonkiiji mu66en saabe Joommen Iisaa Almasihu. ²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donle teddude si wanaa ko tilsii duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehe Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondin6e ngaal, 6e kokki ngal 6ataaki kiin. ³¹ Nde 6een jangunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cembinii berde mu66en. ³² Yahuuda e Silas wo annabaabe. Be mbaaltiniri berde sakiraabe e haalaaji keewdi, 6e cembini dum'en. ³³ Nde 6e 6ooytunoo toon seeda fu, 6e ceedi e sakiraabe 6een e dow jam, 6e njeccii to nelnoobe 6e toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddi toon.]†

³⁵ Pool e Barnabas keddi ley Antiyoki doon. Kam'en e wobbe heewe ina njangina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas: —Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraabe meeden 6een, ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seediino e ma66e Pamfiliya, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraabe 6een kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cembina kawrite goondin6e deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraabe won6e Listara e Ikoniya

6een ina ceedanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen 6een fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondin6e jamirooje de nulaabe e maw6e won6e Urusaliima 6een kolli 6e njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondin6e deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi 6e waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum 6e ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde 6e ngarnoo keerol Misiya ndeen, 6e pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay 6e naata. ⁸ Saabe duum, 6e paltii Misiya, 6e naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo 6e Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankoo6e ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoo6e na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rew6e ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii 6e. ¹⁴ Gooto ma66e wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji

† 15:34 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34. § 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

makko fuu 6e lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeraanon kam.

O tilsinani min faa min nja6i.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'owoo ko warata. Joomiraa6e makko kebii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yim6e 6e wo gollanoobe Laamdo Toowdo! I6e mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa 6ernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay.

¹⁹ Nde joomiraa6e kordo oon paamunoo laawol mu66en hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoobe wuro ngoon. ²⁰ Ndeen 6e njaari dum'en to hooree6e, 6e mbi'i:

—Wor6e dido 6e wo Alhuudiyankoo6e.

I6e ngadda baasi e wuro meeden ngo.

²¹ I6e mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en nja6en naa ngollen, sabo en Romankoo6e.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooree6e been njamiri 6e 6ortee kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooree6e been njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda.

²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkoo6e wob6e been du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkoo6e deen fuu ka66itii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo,

miilii kasunkoo6e been ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngoni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon naarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o hippii yeeso mu66en, heddi imo diwna.

³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraa6e, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemma oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e kebii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooree6e Romankoo6e neli yim6e laamu mbi'a kayboowo oon yoppa wor6e dido 6een. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooree6e 6een nulii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yim6e tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankoo6e. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kam6e e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yim6e laamu 6een kaaltani hooree6e Romankoo6e been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankoo6e ndeen. ³⁹ Be njehi, 6e curowi dum'en, 6e mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraa6e been, 6e cemm-bini berde mu66en. Caggal duum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankoo6e toon du. ² Pool wadi

no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewo6e Laamdo heew6e e rew6e saahi6e duudu6e du njokki 6e.

⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiituede dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e umminoo6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomni Yason e wondube e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja6borii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njotinoon ndeen, 6e njehi to waajordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina 6uri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude difi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahi6e e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkillooji mu66en. ¹⁴ Wakkati

oon fu, sakiraa6e been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddi doon. ¹⁵ Dowtu6e Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooru-uji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'eteede Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooru-uji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada tobba e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janand6e joodiibe toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidube diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiilmi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde,

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njegiti fuu mettina.

sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mubben. ²⁷Laamdo wadii dum faa be piloo dum, be memmemta faa be njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimoo6e moodon wobb6e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹Sabo en yuwdi makko, en kaanaa milaade imo nanndi e tooru moyyiranda kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyiranta nyeenyal e hakkillo. ³⁰Laamdo rewtdaaki yimbe nde ngonoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinoo neddo oon e maayde.

³²Nde be nannoo Pool ina waajoo haala ummital maay6e ndeen, wobb6e na njal-noroo mo, de wobb6e na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonde.

³³Nii Pool wurtorii ley ma66e. ³⁴Wobb6e njokki mo, ngoondini. Gooto ma66e ina wi'ee Diyoniisus, jeyaado e kawrital Arey-opagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobb6e katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ²O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude be. ³O wondi e ma66e doon, imo gollida e ma66e sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma66e ni. ⁴Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura

e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa be ngoondina.

⁵Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e been Iisaa woni Almasi-ihu. ⁶Ammaa saabe ko be calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i be:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to be nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindii6e been ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heew6e ley ngalluure nde.

¹¹Pool joodii hakkunde ma66e hitaande e lebbi jeegom, ina janngina be konngol Laamdo.

¹²Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³pele dum, mbi'i:

—Gorko o na nangga hakkillooji yimbe faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴Pool anniyii faa jaaboo be, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanan on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶Caggal duum, o wurtini be suudu sariya nduun. ¹⁷Joonin le, be fuu be nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, be piyi

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraafe been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o labi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waa-jordu ina liddundura e Alhuudiyankoofe been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondinbe ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tata6al

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaafe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, di-maado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngudo laawol Joomiraado. Imo teeni e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaba. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraafe been mballi mo. Be mbinndani taalibaafe wonbe toon been bataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondinbe been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoofe imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondinbe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaafe. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on ke6ii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min ke6a.

³ O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale ke6udon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷ I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, njaabaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaafe been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hi66i duu6i didi, faa joodiibe e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoofe faa e Geresankoofe.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayefiiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude banndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³ Wo66e ley Alhuudiyankoofe na njiiloo

faa ndiiwa ginnaaji. Be pilii riiwrude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on 6eye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu nduun 6alli 6oli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Gere-sankoo6e joodii6e Efeesu fuu. Kulol nangi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸ Heew6e e goondin6e 6een ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹ Dabarankoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidoo6e e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddi leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴ Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo he6a e majjum tino heewngo, kanko e golloo6e makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloo6e golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraabe, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. ²⁶ Odon nji'a, odon nana no Pool oon he6iri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri

juude mu66en deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, 6erde ma66e ku66i, heddi i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fiyo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraabe Pool 6een. ³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaabe 6een kadi mo. ³¹ Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraabe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e 6een ngadi kaaloowo mu66en. Alesandere muuyi jakkanaade yim6e muudum 6een, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mu66en. ³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddi i6e yeewnoo faa wadi leeruujii didi, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkoo6e, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yim6e fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle odon njeyi jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaaare. ³⁷ Wor6e 6e ngaddudon 6een, nganaa wujjoo6e kulle suudu dewal, nganaa yennoo6e deweteedo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafoo6e cardi 6een ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoo6e du na ngoodi. ³⁹ De si

* **19:19** Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

na woodi ko pilotodon ko ɓuri dum fu, wo to kawrital saahiibe dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaŋe been, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimbe toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooŋe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraaŋe makko: Sopater ɓii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaaŋe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaaŋe leydi Aasiya. ⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti ɓe Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimbe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus ɗonji, faa daanii doyngol teddungal. O saami yuude e feneetere sooro tataŋo ngoon. Nde ɓe kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i: —Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju

makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreeɓe goondinbe wonbe Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Faɓɓi-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de faɓɓiti-jaango mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa ɓooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi ɓenndal alkama si tawii na laato.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooreeɓe kawrital goondinbe Efeesu been. ¹⁸ Nde ɓe ngarnoo ndeen, o wi'i ɓe:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi gollirani Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankooŋe umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yimbe e ley galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankooŋe e Geresankooŋe fuu tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytooto kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi heɓii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on an-niyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay hu-unde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroobe kawrital goondinbe Laamdo, ngal soodiri yiyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yimbe bonbe cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan worbe ummiibe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaa6e been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi se-laay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniibe fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo 6uri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e muccii dum. ³⁸ Ko 6uri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min ke6i laana peyyitooaha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere

* **21:8** Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaa6e, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kam6e e rew6e e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundur-nunoo ndeen, minen kaa min naati laana, kam6e du 6e njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemays. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaa6e njeddo Urusali-ima been.* ⁹ Imo jogii bi66e rew6e nayo 6e 6anjaaka, haaldoobe annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi kab6orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhu-udiyankoo6e won6e Urusaliima been kab6irta jeydo kab6orgol ngol oon, ngatta dum e juude yimbe 6e nganaa Alhu-udiyen.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaabe doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon kec-cindina 6ernde am? Miin, mido segilanii ko wanaa ha66eede tan, mido segilanii fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima.

16 Taalibaabe Kaysariya wo66e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko 6ooyi.

17 Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraabe been nja6borii min seyo.

18 Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e been fuu ina tawaa toon.

19 Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. 20 Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa.

21 Be kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu66en katin, taa njokka al'aadaaji diin katin. 22 Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. 23 Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo wadan6e Laamdo hunayeere. 24 Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njoo6aa ko 6e kaani yoo6ude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haaletee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa.

25 Goondin6e yuuru6e e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyam e ko saadi, kam e jeenu. 26 Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu66en. Jaango majjum, o laamnidaa e mu66en laa6al diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu wadaneesadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

27 Nde balde jeddi deen badinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wo66e yuuru6e leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. 28 I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israa'ilankoo6e, mballee min! O woni gorko jannginoowo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

29 Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

30 Jirkitaango ngoon huu6i ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de 6e ommbi dammbude deen wakkati oon law. 31 Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jii6ake. 32 Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e maw6e mu66en, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. 33 Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngi, ha66iree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

34 Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. 35 Nde Pool warnoo faa yeeja kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanggere jamaa ndeen, 36 sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

37 Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu66en ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankoo6e naa?

38 Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko 6ooyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

39 Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyininoon ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

¹ —Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettinee joonin faa mi seedanoon on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maɓɓe fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraaɓe meeden oon faa laabi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokkuɓe Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiibe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e muɓɓen keɓumi derewol faa mi holla sakiraaɓe muɓɓen wonɓe Damas been. De njahumi faa mi haɓɓowa jokkuɓe laawol Iisaa wonɓe toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa ɓadiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wondube e am been nji'i annoora oon, ammaa be nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wondube e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankooɓe wonɓe toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraaɓe meeden oon suɓake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootedaa lootagal batisima, de njaaforeɗaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo be njaɓataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, iɓe anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyanoo goondinbe ma been. ²⁰ Nde yiyyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule warɓe mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yimbe be nganaa Alhuudiyankooɓe.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² Iɓe kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen be yepti daade maɓɓe, be mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ Iɓe peekoo, iɓe njiila saayaaji maɓɓe, iɓe mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro muɓɓen doon, lamndoree piide faa be paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde be kaɓɓannoo mo faa be piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo muɓɓen oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njobumi de ke6umi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo6e been mbullitii dum. O yamiri hooree6e almaami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahiibe been, wi'i:

—Sakiraa6e, wo bernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananiyas, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hunduko. ³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawni-naangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiye duum.

⁴ Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wo66e ley Saahiibe been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraa6e, miin mi Farisanke, 6ii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a

ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoo6e Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimbe been, njeccina dum to suudu sooro mu66en toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado bangi e Pool, wi'i dum:

—Sellin bernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool.

¹³ Batidin6e been ina buri wor6e capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahiibe been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko 6e an-niyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddi gooto e maw6e sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

* 23:5 Wurtagol 22.27.

—Alhuudiyankoo6e ndawridii. Be nandinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahii6e ndeen. ²¹ Taa nja6anaa 6e! Sabo ko 6uri wor6e capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, i6e ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddi maw6e sordaasii6e makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree wor6e keme dido e waddii6e pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi 6ataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer teddu6o.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankoo6e nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumii, miin e fedde sordaasii6e ndeen, ittumi mo.

²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahii6e ma66e, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya ma66e tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumii Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii feloo6e mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasii6e been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasii6e yaarannoo6e e koyde been njecii to suudu mu66en Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddii6e pucci been, njottinowa dum. ³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon 6ataaki kiin,

njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo 6ataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si feloo6e ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e maw6e wob6e, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke teddu6o, wo saabe maada de min kebi jam 6ooydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yim6e tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daa6oowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankoo6e won6e ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkoo6e. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasii6e oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri feloo6e mo been ngara yeeso maa.]* ⁸ Aan e hoore maa, lamndodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankoo6e tawaa6e toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadi duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyaroo jakkanaade hoore am. ¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa

* 24:7 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 7.

mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraabe meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feere-wol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaabe duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditii6e e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e 6ernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yim6e wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yim6e am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wo66e yuurube leydi Aasiya wonnoo6e doon, wo 6een kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yim6e 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu66en kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankoo6e Saahii6e ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maay6e wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraabe muudum 6een warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde ke6indiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e 6een.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaa-ree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardii6e Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngonon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko 6uri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuurube Urusaliima 6een piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaay laa6inde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkanii hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo6e 6een. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngononni, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoo6e 6een fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoobe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde 6e 6ooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo6e jabataa saraade neddo si hawritaay e feloo6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Feloo6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi he6a neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooree6e sordaasiibe e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaabe do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelii mo to am ley

Urusaliima e do fuu. I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko 6uri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi he6an ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa. Ndeen, Pool 6anti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'aadaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e njabii seedaade: mido jokki laawol diina amin 6urngol tiidude ngol, mido hisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraa6e meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooree6e almaami'en been kokkii kam baawde mi udda seniibe heew6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina 6e

njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon. Tikkere am dow maŕŕe ina mawnunoo sanne, faa mido tewna 6e ley gure janane, mido torra 6e.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaaŕe 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreeŕe almaami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondinŕe toon.

¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina filoo kam, miin e yaadiraaŕe am 6een fuu. Annoora oon ina 6uri fay naange jalbude.

¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, 6eydan nawnaade.»

¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ¹⁶ Umma dara, sabo mi 6anganii ma, mi suŕake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaŕa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi 6angii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankooŕe e yimŕe lenyi goddi 6e nulammaami e muŕŕen joonin 6een. ¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite maŕŕe, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e keŕa yaafeede hakkeji maŕŕe, 6e ndonida e seniibe saabe ko 6e goondini kam duum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum.

²⁰ Be artiimi waajaade wo yimŕe Damas e yimŕe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yimŕe lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla golleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe duum, Alhuudiyankooŕe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam. ²² Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yimŕe fuu, gilla lo'ube faa e tedduŕe. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaaŕe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. ²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo

maayŕe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimŕe meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada andal ngol haanjii ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduŕo, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi. ²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka.

²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaaŕe naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii waduŕe kam Almasiyan-keejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laato muuyde Laamdo faa aan e hettindaniiŕe kam joonin fuu laatoŕon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinooŕe e muŕŕen fuu ummii. ³¹ Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, iŕe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa haŕŕude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooŕe woŕŕe ngat-
taa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaaŕe kaananke Roma mawdo. ² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooŕa ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, duŕanii dum yaha to yigiraaŕe mum faa mballira dum

* **27:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min 6attitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasii6e oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min 6ooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabunde maayo ngoon ina hul6inii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasii6e oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika 6uri ja6ude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de 6ur6e heewude ley laana 6een mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sob6iire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha.

¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sob6iire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii.

¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya.

¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel

ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi 6oggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e sob6undu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddi na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde 6ooynoo yim6e 6een ke6aay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on nja6iino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hew-tataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee 6erde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadi-raa6e maa 6een fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee 6erde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati wor-rata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoo6e laana kaan 6een cikki 6adake leydi. ²⁸ Be paddii 6oggol ponndirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppi weetaay. ³⁰ Ndeen golloo6e laana kaan 6een njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wo66e 6e njippinowan jamde

† 27:28 Darande noogay wo meetereeki 37. Darande sappo e joy wo meetereeki 27.

to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka.

³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:
—Si yimbe been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde badinoo weetude ndeen, Pool nyaagii be fuu be nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddi on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso mabbe be fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen be fuu berde mabbe cuusinaa, kambe du be kooyi, be nyaami. ³⁷ Minen wonbe ley laana kaan been, min yimbe keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be padfi di ley maayo manngo faa dum huufintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. Ibe njidi jaarude toon laana kaan si be mbaawii.

⁴⁰ Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be kabbiti boggi kabbaadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, be yeentini wudere dow, be peerti nde faa henndu nduun dunyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoo6e been taa fay gooto e mu6ben yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi be wadude anniya mabbe oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja6borii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle be ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu6ben:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo warhoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde be kedinoo faa 6ooyi, be nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkilooji mabbe mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngonni sera nokkuure ndeen. O ja66ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min.

⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo.

⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e wonbe e ruunde ndeen been ina ngara, na ndanee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, be njoo6ini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordoore wifi. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

mu66en jeddfiire. Ndeen sakitii, min njot-towii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo 6e ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha6borii callali di saabe mo Israa'iilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min ke6aay 6ataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa.

²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngar-toyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe.

²⁴ Wo66e ma66e nja6i ko o haali duum, wo66e nja6aay. ²⁵ Nde 6e cankitotonoo ndeen tawi 6e ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol 6ernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan,

hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»†

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamdo nuldaama yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo6e been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde mu66en.]‡

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duu6i didi kibbudu. Imo ja66oo waroo6e ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laatoo nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadino gilla e annabaa6e muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min ke6iri moyyere laataade nulaabe faa yim6e yuuru6e e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e ma66e, onon 6e Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu 6een. ⁷ Mido jowta on fuu, onon won6e ley Roma 6e Laamdo horsini de noddi faa laatoo seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondin6e won6e Roma 6een

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e 6ernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuui am fuu. Mido njaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraa6e, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya 6e ke6umi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono

no ke6irmi yim6e hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yim6e fuu, yim6e ngallu e won6e ladde, to joomiraa6e anndal e majju6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yim6e Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina 6angina no Laamdo fonnditorii, ina 6angina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yim6e

¹⁸ Tikkere Laamdo ina 6anga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yim6e e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga 6angude saabe oonyaare ma66e ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi anndude e Laamdo duum ina laa6ani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina 6angina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laa6a, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yim6e 6een ngalaa ko 6e njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddiniraay dum no foti teddinireede noon, 6e njettaay mo du. Miilooji ma66e diin laatake 6oli, 6erde ma66e puuyde deen du ni66ii. ²² I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruui nanndudi e yim6e maayo6e e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji ma66e tuunde faa 6e kuyfini 6alli ma66e hakkunde ma66e. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cementiniide. Rew6e ma66e 6een mbattiti ko haani wadeede e 6alli mu66en

* 1:17 Habakuk 2.4.

e ko haanaa. ²⁷ Hono noon worŋe been du njoppi wondude e rewŋe faa naati na muuyundura. Worŋe ina ngadundura ko semtini, de Ƌe njomnitoree ley Ƌalli maŋŋe fodde majjere maŋŋe.

²⁸ Saabe ko Ƌe miilinoo anndude Laamŋo walaa ko nafata duum, Laamŋo yoppidi Ƌe e majjere maŋŋe, faa Ƌe ngadi ko nedŋo haanaa wadude. ²⁹ Iŋe keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. Iŋe keewi kiram e war-hoore e poodundural e jamba e anniya bonŋo. Wo Ƌe nyo'oobe yimŋe, ³⁰ wo Ƌe mbonkotoobe, wanyuŋe Laamŋo. Wo Ƌe huyfinoobe yimŋe, wo Ƌe mawninkiniibe, mantotoobe. Iŋe pi-loo laabi kesi faa Ƌe ngada ko boni. Iŋe calanoo saaraabe maŋŋe. ³¹ Be ngalaa hakkillo, Ƌe koolnaaki, Ƌe yoorŋe Ƌerde, Ƌe ngalaa yurmeende. ³² Iŋe anndi ko Laamŋo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan Ƌe ngadata, iŋe njardoo woŋŋe du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamŋo

¹ Ndelle, aan peloowo woŋŋe oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii godŋo, ada liŋa hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamŋo ina saroo wadoobe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadoobe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamŋo ngoon naa? ⁴ Naa a jawŋo moyyuki Laamŋo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joorŋo Ƌernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamŋo nyannde Laamŋo Ƌanginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamŋo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoobe ko woodi e ley munyal, filotoobe darja e teddeengal e ko duumotoo Ƌeen, Ƌeŋan nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoobe ko nafata ko'e muŋŋen, saliiŋe goonga de ina kaŋŋii e bonanda Ƌeen, jukkungo naawngo Ƌeŋata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu:

Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi godŋi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi godŋi njokka. ¹¹ Sabo Laamŋo burdintaa yimŋe.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yimŋe ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamŋo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadoobe ko Tawreeta wi'i Ƌeen ndaardetee wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankooŋe Ƌeen, e rafi muŋŋen anndude Tawreeta fuu, si Ƌe ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e maŋŋe, Ƌe kollii iŋe njogii Tawreeta e ley hakkillooji maŋŋe fay si Ƌe ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e Ƌerde maŋŋe. Ƌerde maŋŋe ina ceedanoo Ƌe, wakkati wakkati miilooji maŋŋe na pela Ƌe, wakkati gom du na laamna Ƌe. ¹⁶ Dum Ƌangowan nyannde Laamŋo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley Ƌerde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooŋe ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udŋo wo a Alhuudiyanke, ada tugii Tawreeta Muusaa, ada mantoroow kawtal maa e Laamŋo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamŋo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a doowoowo wumŋe, wo a annoora wonŋe e nimre Ƌeen. ²⁰ Ada waajoo Ƌe njanngaay Ƌeen, ada janngina sukaabe saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hiŋŋi e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina woŋŋe, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortooŋo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamŋo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimŋe Ƌe nganaa Alhuudiyankooŋe Ƌeen ina mbonkoo innde Laamŋo.»*

* 2:24 Esaaya 52.5.

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e banndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley bernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wobbe ma6be koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoobe, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a li6an.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wobbe kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jip-pinii tikkere muudum dow meeden naa?

⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo?

⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoobe ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu6ben ina foti e golle mu6ben.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonndiitiibe

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden 6uri yimbe heddiibe naa? En 6uraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeejj ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake 6ol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»†

¹³ «Kunndude ma6be ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,
demle ma6be ina kaala hiila.

Toni ma6be ina caawi tooke bolle.»‡

¹⁴ «Kunndude ma6be ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§

¹⁵ «Koyde ma6be ina njaawi rufude yiiyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

¹⁷ 6e anndaa laawol jam.»*

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e berde ma6be fey.»†

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo wonbe e ley muudum been haaldi, faa kunndude fuu ndeyyinoo, de yimbe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. ²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yimbe ko woni hakke.

No yimbe laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaa6e deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondin6e been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu6ben Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimbe: ²³ yimbe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. ²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa

* **3:4** Jabuura 51.6. † **3:12** Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ **3:13** Jabuura 5.10, 140.4. § **3:14** Jabuura 10.7. * **3:17** Esaaya 59.7-8. † **3:18** Jabuura 36.2.

Almasiihu dimdindo 6e oon. ²⁵ Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeeji†, faa ittiri hakkeeji goondinbe diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttube arande ²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! ²⁸ Sabo miden andi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe been fonnditiibe saabe goondinal mu6ben, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal mu6ben. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekitii dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nangingirde bonbe wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke

neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yimbe 6e lutti mu6ben njaafaa,

6e hakkeeji mu6ben mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeeji muudum.»†

⁹ Yalla taadiibe been tan njeji barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido.

¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki.

¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinbe 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima he6i saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinirbe no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko windaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»† Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maay6e nguurdam,

† 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoo6e ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. * 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2. † 4:17 Fuddoode 17.5.

jamiroowo ko walaa duum laato. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddii imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.» § ¹⁹ Ibrahiima duubi muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo banndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko beydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttube Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttube. ⁹ Joonin ko

ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyorol en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo be fuu be luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe be ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina buri dum fuu mannugu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamarii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto

wadiri yim6e heew6e luttu6e ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadifroyta heew6e ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi duum fu, hinney Laamdo 6uri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuur-dude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maay6e to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima ka66ungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maay6e saabe baawde Baabi-iwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomot-taaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde 6alli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maay6e duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yim6e nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maay6e 6e hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo 6alli moodon maayooji diin faa njokkon

muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde 6alli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laatoo kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yim6e laatortoo golloobe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccu6e mo dwtantodon oon. Ndelle, naa on laatake maccu6e hakke jaaroowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaaroowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laatake jokkir6e laawol ngol njannginadon ngool e berde laabude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yim6e paamirta ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloobe dwtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye ke6udon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cementirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccu6e Laamdo. Nafaa mo ke6udon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yim6e ka66itiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraaŋe, mido haalana on onon annuube Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo banjaado du, jamirooje kaŋŋiri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o haŋŋitaama e jamirooje kaŋŋunooŋe mo deen. ³ Si goddo banji mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o wi'ataake jeenoowo si o banjundurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraaŋe am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maaybe. On yuwii e ley muudum saabe banndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maaybe oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnoden ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimɗinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kaŋŋunooŋe en oon, en laatake maaybe, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunooŋe wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadi ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam. ²² E ley bernde am mido seyoro jamirooje Laamdo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bonde e ley banndu am, ina haŋŋa e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bonde oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaarooru kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtuube e Iisaa Almasiihu been, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimɗinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko

Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e 6i66e-Aadama jom'en hakkeeki been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laabal ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde been. ⁵ Jokku6e muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurdam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum dowaantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditii6e. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurdam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraa6e, won ko tilsani en, de dum wanaa jukkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdi odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo 6i66e Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccu6e faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on 6i66e Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en 6i66e Laamdo. ¹⁷ Si en 6i66e, wo en ronoo6e du. En ndonan ko Laamdo aadiino duum, en ndondan e Al-

masiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en kebidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo 6anginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo 6anginta 6i66e muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal 6i66e Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla natakere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen he6ir6e Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppi Laamdo wadaay en 6i66e muudum, de rimdina balli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke kebaado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko hebi. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en kebaay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidu6e dum ko woodi, 6e o noddi fodde anniya makko. ²⁹ Sabo 6e Laamdo anndi gilla tagaaka been, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laato afo ardiido dow sakiraa6e heew6e. ³⁰ Katin du 6e o fodanii been, o noddii dum'en, 6e o noddi been, o tiigorake dum'en fonnditii6e, 6e o tiigorii fonnditii6e been du, o hokkii dum'en ngedu mu66en e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy yaarata 6e Laamdo subii been sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko 6uri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, billaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa maayde nyannde fuu, miden ndaardee hono baali kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden 6uri fay jaalotoo6e. ³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamdo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamdo subii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtudo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyankoo6e been. Mi jabanno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraa6e am 6e kawtumi yuwdi been. ⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e 6i66e muudum, holli 6e teddeengal muudum. Kam6e njeyi aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kam6e Laamdo anndini no 6e ndewirta

dum, kam6e Laamdo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kam6e yuuri e maamiraabe Israa'iila arandee6e been. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii Laamdo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuurube e Israa'iila been fuu ngoni Israa'ilankoo6e, ⁷ wanaa yuurube e Ibrahima been fuu ngoni 6i66e muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahiima rimiraabe no yim6e fuu ndimirtee nii ngoni 6i66e Laamdo, ammaa wo rimiraabe saabe amaana been tiigora wo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu he6an biddo gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu 6i66e dido du. Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla 6i66e been ndimaaka sakko 6e ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiiwo oon.»‡ O wadirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle yim6e, wo e Laamdo noddoo6e oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade,

mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† ¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

* **8:36** Jabuura 44.23. * **9:7** Fuddoo6e 21.12. † **9:9** Fuddoo6e 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuddoo6e 25.23. § **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16.

19 Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?»
 20 Aan 6ii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?»
 21 Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu.
 22 Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi 6anginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii 6e o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been.
 23 O wadirii noon du faa o 6angina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo been, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko.
 24 Dum woni enen 6e o noddi been. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du.
 25 Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe 6e nganaa yimbe am,
 mi noddiran 6e yimbe am,
 yimbe 6e korsinaaka been,
 mi noddiran 6e yimbe am horsu6e.

26 Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e nganaa yimbe am,
 doon 6e inndiroytee 6i66e Laamdo buurdo.»†

27 Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si 6i66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee,
 28 sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»§
 29 Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,
 tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni,
 en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamdo ndaardata goondin6e Iisaa been fonnditiibe

30 Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6e pilaakino fonnditaare been, 6e ke6ii fonnditaare, dum woni

fonnditaare saabe goondinal. 31 Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de 6e kebaay fonnditaare ndeen. 32 Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen»
 33 hono no Binndi diin mbiiri ni: «Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yimbe pergotoo e muudum, tefaare li6oore dum'en. De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

1 Sakiraa6e, ko muuyumi ley 6ernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisinee. 2 Midu seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldaa e paamal. 3 Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. 4 Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

5 Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wurdata saabe majje.»* 6 Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e 6ernde maa «Moy yeenata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, 7 naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. 8 Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina 6adii ma, ingol woni e hunduko maa, ingol woni e 6ernde maa.»† Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. 9 Si a wi'ii e hunduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e 6ernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. 10 Sabo wo e 6ernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunduko neddo haaldata ko goondini, de

† 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23. * 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29. † 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkoo6e 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddoo6e dum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»†

¹⁴ Ammaa noy 6e kebirta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!»§ ¹⁶ De wanaa yim6e fuu njabani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'iilankoo6e nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii: «Daade ma66e nanaama e adunaaru fuu, konngi ma66e njottake faa hoore leydi.»†

¹⁹ Mido yama katin: Israa'iilankoo6e pamaay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i:

«Mi wadan faa kiron yim6e 6e nganaa yuwdi goongaari, mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.»†

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum:

«Yim6e 6e pilaakino kam been njiitii kam, yim6e 6e yamanaay kam been du,

mi banganii dum'en hoore am.»§

²¹ Ammaa to Israa'ila, Laamdo wi'ii:

«Fajiri faa futuro mido filoo ja66aade yim6e salii6e, sattube.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankoo6e

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yim6e muudum Israa'iilankoo6e been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi

Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay yim6e muudum 6e subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankoo6e been to Laamdo naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaabe maa, 6e kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddi, de i6e ndaara no 6e mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am wor6e ujunaaje njeddo 6e kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Hono noon, hakkunde yim6e hannden been, ina woodi yim6e seeda 6e Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶ De si o suborake 6e hinney fu, en anndan o suboraaki 6e saabe golle ma66e. Si wo saabe golle ma66e fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankoo6e been kebaay ko pilotonoo duum, wo 6e Laamdo subii been ni kebi dum. Heddi6e been, berde mu66en njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji ma66e, wumnii gite ma66e, faadonii noppi ma66e.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol ma66e bonngol ngool laatanoo 6e tuugol† faa 6e njana ley maggol, laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite ma66e ni66inee taa 6e nji'a, wo 6aawe ma66e turee faa abada!»†

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankoo6e been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti ma66e diin, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been keiri kisindam, faa Alhuudiyankoo6e been kira.

¹² Si lutti ma66e diin laatanake yim6e adunaaru barke, si mursey ma66e du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been barke, barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankoo6e been fuu tuubii.

† 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7. * 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. † 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal. † 11:10 Jabuura 69.23-24.

Haala hisineede yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹³ Joonin, wo onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantoroo gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi he6an waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wo66e ma66e. ¹⁵ Sabo si woddiineede Alhuudiyankoo6e wadi de yim6e adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si 6e nja66owaama? Dum laatorto hono wo 6e yaltu6e e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'iilankoo6e ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii ke6irdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada he6a barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wuurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddi e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamu6e 6een, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'iilankoo6e du, si 6e njoppii salaare ma66e de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yim6e fuu

²⁵ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankoo6e laatake yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiiji yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankoo6e 6een fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,

ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»§

²⁷ «Dum woni amaana am e ma66e wakkati nde mooytammi hakkeeji ma66e.»*

²⁸ Ko Alhuudiyankoo6e 6een nja6aay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa ke6on Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maamiraa6e ma66e. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on ke6ii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankoo6e. ³¹ Noon du, joonin wo 6een calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa 6een du ke6a yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yim6e fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeji Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa annude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo dum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoba dum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondin6e Iisaa kaani wuurdude

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34. † 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3.

¹ Ndelle sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni de wal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkilooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hi6bi.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaaron ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeydaa no terde fuu njeydiraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude wobbe, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yimbe, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande wobbe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoro tinnare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoro wobbe e seyo.

⁹ Njinngu moodon laato ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kabbee e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu saki-raagu, mono fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamdo e haajuuji mu6ben, laatee jab6otoobe weer6e. ¹⁴ Mbarkinee torroobe on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyii6e, mboydee e woyoo6e. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaa6e.

Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilanee wadude ko yimbe fuu ndaarata na njardi. ¹⁸ Si na laato, ngondiree e yimbe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraa6e horsu6e, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoboyta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

¹ Mono fuu dwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en. ² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooree6e 6een, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa 6olum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵ Ndelle, tilay dwtanodon laamiibe 6een, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe 6een wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiji mu6ben fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimbe njeysi yidundurde

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

⁸ Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyaamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen.

¹² Jemma badake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no wonbe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaannon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹ Nja66ee mo goondinal muudum lokkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley

hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuurbe e maaybe fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo.

¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njinngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaametee. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa wo66e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yimbe du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta bannidum ley goondinal.

* 14:11 Esaaya 45.23.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellube goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal mu6ben lokkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkii6e ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirinon Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraa6e ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi, mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin: «Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado been.»‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyijii yim6e fuu!»§

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«yuurudo e lenyol Yesa warowan,

oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴ Sakiraa6e am, mido tannyori odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum. ¹⁵ Ammaa ley bataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been laatoosadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade gollaeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been dwtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde maandeeji e kaayeeffijii, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyi6a dow nyimngo neddo goddo.

²¹ De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan,

6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. ²³ Joonin

* **15:3** Jabuura 69.10. † **15:9** 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ **15:10** Fillitagol Tawreeta 32.43. § **15:11** Jabuura 117.1. * **15:12** Esaaya 11.10. † **15:21** Esaaya 52.15.

kaa, gollal ngaal huu6ii leyde dee do. Katin du wadii duubi keewdi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndaarii on de ceyodiimi e moodon fu, o6on mbaawi walude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon. ²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde Makedoniya e Akaya deen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaabe jeyaa6e e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mballii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani walirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njingu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaa6oo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamdo saabe am. ³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya been, katin du seniibe won6e Urusaliima been nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e bernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e gonngal ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollido6e e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kam6e nesi mursude yonkijii ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e

6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawro6e ley suudu ma66e been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraa6e 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaa6e anndaabe sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollano6e Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wonda6e e ma66e been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wonda6e e ma66e been fuu. ¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidi. Kawrite goondin6e Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraa6e, mido naaroo on sanne, kakkilon e waddoo6e ceedaagu. I6e perga yim6e sabo 6e calake jannde nde ke6udon ndeen. Mboddee 6e! ¹⁸ Sabo yim6e wa'u6e hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko 6e ngollanta dey, wo deedi ma66e. Wo e haalaaji ma66e beldi e manooje ma66e jaayde 6e majjinirta hakkillooji yim6e 6e anndaa been. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yim6e fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon 6e ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom jam oon wadan niison

Seydaani ley teppe moodon ko 6ooyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndi-raa6e am been ina njowta on. ²² Miin, Ter-tiyu, binndando Pool 6ataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondin6e ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴ *]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo 6angugol sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o 6anginaama. Dewte annabaabe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di downtanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* **16:24** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laatoo nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonn-gal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yimbe muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haadi, yalla odon laatoo 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poodundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yimbe suudu Kolowe poodundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos

ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batiisino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkoo6e been, ammaa to meeden enen hisintee6e been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,

paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankoo6e ina piloo kaayeeffiji, Geresankoo6e du ina njidi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankoo6e wo dum haala cementiniika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe 6e Laamdo noddii

* **1:2** Golle Nulaa6e 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ **1:13** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

ley Alhuudiyankoo6e e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina buri hakkilantaaku 6i66e-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina buri semmbe 6i66e-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraa6e 6e Laamdo noddi: 6e yim6e njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuru6e e lenyi teddudi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo 6een. Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo 6olum duum, faa o wada ko tayketee duum laato 6olum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatani en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatani en fonnditaare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laato: «mantotoodo fuu mantoroo Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraa6e, miin du, nde ngarnoomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo teddudo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yim6e. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokiidi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yim6e, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnu6e e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halketee6e e ley

jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga teddudo cuudaado yim6e mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddineden. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru 6een faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamaniino dum fu, 6e tontataano Joomiraado teddudo oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa: «Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay, 6ernde fay gooto miilaaki,

ko Laamdo moyyinani yidube dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en kebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En kebii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku 6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin. ¹⁴ Ammaa mo he6aay Ruuhu Laamdo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo kebudo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraa6e, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokku6e muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo 6iraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on

* **1:31** Yeremiya 9.23. * **2:9** Esaaya 64.3. † **2:16** Esaaya 40.13.

mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokku6e adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, jaaroo6e on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e mu66en fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii jorryinirde hono no nyiboowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyiba e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude jorryinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyibude dow jorryinirde ndeen kanne naa cardii naa kaaye dime. Imo waawi nyibude ledde naa hudo naa yomme. ¹³ De mono fuu, golle muudum 6anginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite 6anginan golle mono fuu, hollan no golleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddii ina darii dow jorryinirde ndeen, heban mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yimbe adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuydo, faa heba hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu66en.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di 6oli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantoro yimbe, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampiriiji mu66en

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde 6i66e-Aadama wi'oobe mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudino e nimre, kam 6anginta anniyaaaji berde yimbe. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶ Sakiraabe, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantoro dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on ke6ii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaabe, Laamdo heedinii min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaa6e, de minen, min huyfinaa6e. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraabe kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wob6e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa booyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkinii6e 6een wo haalo6e tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondin6e

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantaroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si banndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa -⁵ sanaa neddo oon wattee e juude Seydaani wakkati oon, faa banndu muudum halkee, de yonki muudum he6a hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? ⁷ Laabinee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laa6al e goonga.

⁹ E 6ataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoo6e. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoo6e won6e ley adunaaru 6een kaalumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa rewo6e tooruuji. Sabo si wo haala 6een kaalannoomi fu, tilay mburto6on adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oo6o wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e 6een. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeyi saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraa6e goondin6e

¹ Si wob6e moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoo6e 6e ngoondinaay 6een de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo 6een caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en 6een naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki 6een? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraa6e moodon luuru6e naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo bannum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraa6e moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoo6e e rewoo6e tooruuji, jeenoo6e e wor6e woykuruu6e e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoo6e e mbonkotoo6e e yanoo6e, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wob6e moodon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri teddinirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wob6e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Bannu 6ii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa

Joomiraado. Joomiraado du wo joomi-iru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngonni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum bannu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu 6e laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e bannu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana bannu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa bannu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbin-dandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du hum-tana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa bannu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa bannu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo bannum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsii. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yim6e fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wob6e kokkiraa nii, wob6e du kokkiraa nii. ⁸ To 6e banjaay e 6e banjaaka 6een, kam e rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, mido wi'a si i6e keddorii

* 6:16 Fuddoode 2.24.

noon, hono no am ni, dum ɓuri woodde e maɓɓe. ⁹ Ammaa si tawii ɓe mbaawaa nanngitaade fu, ɓe ɓaɗa, ɓe ɓaɗee. Sabo dum ɓuri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Wonɓe e dewle ɓeen, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoroo noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo on ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum.

¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko on ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum.

Si wanaa noon, ɓiɓɓe moodon laatoto ɓe laaɓaa, tawee le ɓe seniibe.

¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondinbe fuu.

¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo.

²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado.

Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yimbe. ²⁴ Sakiraaɓe, mono fuu no worrunoo nde noddannoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yimbe ɓe ndewlaay ɓeen, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni ɓuri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a ɓaɗii du, a luttaay. Surbaajo du si ɓaɗaama, luttaay. Ammaa naatuɓe e ɓangal ɓeen billoto e nguurndam muɓɓen. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraaɓe, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na raɓɓidi. Joonin, ɓaɗube ɓeen ngada hono ɓaɗaay ni, ³⁰ woyooɓe ngada hono mboyaay, weltiibe ngada hono mbeltaaki, soodoobe ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtortooɓe adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e kaɓɓu-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo.

³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo ɓaɗaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa ɓe laato seniibe ley ɓalli maɓɓe e yonkiiji maɓɓe fuu. Ammaa ɓaɗaado, ina hilmii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo haɓɓani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum ɓaɗataa, tawii

wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake banjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, banjudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo banjaay mo ha66ani du wadii ko buri woodude.

³⁹ Debbo banjaado wo ka66aado sini gorum ina heddii na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi banjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jukkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o burata bernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miilo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondinbe. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yimbe na mbi'a reweteefe ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'eteefe «reweteefe» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurdan oon.

⁷ Ammaa wanaa yimbe fuu paami dum. Wobbe woownoo6e rewude tooruuji, faa hannden si be nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, be miiloto wo tooruuji jaati njeyi teewu nguun. Ndeen berde ma66e pelan be, mbona, sabo na lakkidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool li6a be

tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa?

¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraabe be tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa?

² Fay si to wobbe mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feloo6e kam been: ⁴ wanaa miden njeyi hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeyi yaadude e debbo goondindo hono no nulaabe wobbe been naa? Hono no minyiraa6e Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaabe jeyube gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yimbe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokko.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaa6ooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbin-danaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu mu66en. ¹¹ Min aawii e moodon

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

barkeeji Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wo66e na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen 6uri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e e ley suudu dewal mawndu been ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaabe golle hirsirde been ina ke6a ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo 6olum, tawee du mi filataako hebude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa been, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu

no mi wadaay hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Midu wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi he6a barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yim6e heew6e ndoggata, de gooto tan hebata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan 6alli mu66en eeltugol cattungol. Kam6e, i6e ngadira noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo 6olum. ²⁷ Ammaa mido ekintina 6anndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wo66e Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laato mo he6aay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraa6e meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngoon, 6e fuu 6e kebii lootagal batisima laati6e jokku6e Muusaa. ³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, 6alli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatani en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewoo6e tooruuji hono no wo66e ma66e ngadiri ni, hono no winndiraa: «Yim6e been njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wo66e ma66e naatiri. Ko dum wadi, yim6e ma66e ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wo66e ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wo66e

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuujii 6een. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko 6uri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraabe am horsube, mboddee dewal tooruujii. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii banndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en banndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'iila ngool: yim6e ma66e nyaamoo6e kirsamaaji 6een laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruujii nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruujii diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yim6e 6een cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtu6e e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden 6uri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndimaaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal wo66e. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata wo66e. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo

fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruujii naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»[†] ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruujii», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatane fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankoo6e, wanaa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, wanaa kawrital goondin6e Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yim6e fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yim6e heew6e pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaa hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaa hoore muudum, ina haani taya sukundu mum

[†] 10:26 Jabuura 24.1.

fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani suddaa hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa suddaa hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo suddaa hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewi Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o suddaa hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, lural ina woni hakkunde moodon. Mido mila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsii pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde be ngalaa faa'e

been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaabe ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotono ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraaabe am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu njabboo banndum.

³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddi duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

* **11:10** Wobbe ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoo6e, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraa6e, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «lisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «lisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum. ⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yim6e 6een fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal banginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala keb-binaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyaw6e. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayefiiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankoo6e naa en nganaa, yalla wo en rim6e naa en riimay6e. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e banndu

wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nandude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondin6e ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaa6e, o beydi katin haaldoo6e annabaaku, de o jokkintini jannginoo6e. Caggal duum, o joyyini wadoo6e kaayefiiji e dannoo6e nyaw6e e walloo6e e ardotoo6e e haalo6e demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yim6e fuu wo nulaa6e naa? Yalla 6e fuu wo 6e haaldoo6e annabaaku naa? Be fuu wo 6e jannginoo6e naa? Be fuu i6e ngada kaayefiiji naa? ³⁰ Yalla yim6e fuu kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay

huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaa6e naa mi hokkitirii 6anndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa 6ernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, andal du timminte. ⁹ Sabo andal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido milotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laa6aay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laa6a. Ko anddumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anddammi faa hi66a, hono no Laamdo anddiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko 6uri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko 6uri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anddaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yim6e. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yim6e haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina 6erde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anddaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaalidoowo annabaaku, wo kawrital goondin6e

nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anddaaka on fuu, de ko 6urani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaalidoowo annabaaku 6uri kaaliroowo demle de anddaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraabe, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anddaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo 6anginani kam duum, naa andal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laabi fu, noy anddirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laabi, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anddaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtefon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e he6ude dokke cembinooje kawrital goondin6e ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anddaaka fuu 6aaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anddaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anddaaka faa 6uri on on fuu.

* **14:11** Maanaa demngal do wo sii haala.

19 Ammaa e ley kawrital goondin6e, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yim6e, 6urani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

20 Sakiraa6e, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon 6e ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatodon maw6e. 21 Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yim6e am,
wo e kundude yim6e leyde godde,
wo e demle janan6e kaalirammi.

Dum fuu,

6e kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

22 Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do 6e ngoondinaay, de nganaa maande do yim6e goondin6e. Haaldude annabaaku du wo maande do goondin6e, wanaa do 6e ngoondinaay.

23 Ndelle, si goondin6e fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yim6e 6e mboowaa dum naa yim6e 6e ngoondinaay ngarii fu, 6e mbi'an wo on haanjaabe.

24 Ammaa si gooto e yim6e been warii, de tawi yim6e fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. 25 Ko suudii ley bernde makko 6angan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondin6e haani worrude

26 Ndelle sakiraa6e, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo 6anginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na firta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondin6e ngaal. 27 Si demle de anndaaka kaalirtee, taa 6ura yim6e dido naa tato. Been du, sanaa 6e kaalira gooto gooto, de gooto moodon firta. 28 Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. 29 Haaldoo6e annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala ma66e kaan. 30 De si won ko Laamdo 6anginani gooto e joodiibe been, kaaloowo

arandeejo oon deyyinoo. 31 Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu ke6a paamal e berde cellinaade. 32 Haaldoo6e annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mu66en. 33 Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, 34 sanaa rew6e ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. 35 Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. 36 Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan ke6i ngol naa?

37 Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinn-danammi on duum wo yamiroore Joomiraado. 38 Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. 39 Ndelle sakiraa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de anndaaka haaleede. 40 Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

1 Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On nja6ii dum, odon keddii odon ka66ii e majjum. 2 Wo saabe Kabaaru oon kisinirte6on, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

3 Mi yottinanii on kabaaru mo ke6umi, burdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. 4 O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. 5 O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaa6e sappo e dido been. 6 Caggal duum, o 6angani ko 6uri sakiraa6e keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wob6e ma66e paltake. 7 Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaabe been fuu. 8 Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono 6inngel dimaangel gilla

† 14:21 Esaaya 28.11-12.

wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin 6uri nulaabe been fuu famdude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondinbe Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay bolum. Si goonga, miin 6uri nulaabe been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kambe, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du goondindon.

Haala ummital maaybe

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wobbe moodon mbiirata maaybe ummitataako? ¹³ Sini ummital maaybe walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo bolum, goondinal moodon du wo bolal. ¹⁵ Woodi si maaybe ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maaybe ummitataako. ¹⁶ Si maaybe ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo bolal, odon ngoni ley hakkeji mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoobe e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurdan meeden do tan nafannoo, eden 6uri yimbe fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoobe. ²¹ Sabo no maayde yuuri e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maaybe yuuri e neddo gooto. ²² No yimbe fuu maayirta saabe kawtal mubben e Aadama, hono noon du yimbe fuu ummintinirtee saabe kawtal mubben e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, be o jeyi been du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu.

²⁵ Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaa6a waybe mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi ja6oobe lootireede lootagal batisima saabe maaybe. Si tawii maaybe ummitataakono, dume wadi de yimbe ina mbatisiree saabe ma6be? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraa6e, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi ha6aama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi kabumi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maaybe ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaa-men, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bonbe ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wobbe moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maaybe ummitortoo? Noy balli mubben ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mubben, daabaaji e terde mubben, pooli e terde mubben, liyyi du e terde mubben. ⁴⁰ Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e

* 15:27 Jabuura 8.7.

darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mburki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurdam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo didabo oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuurube e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yim6e jeyaa6e e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirden e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido 6anginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maay6e been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen kongol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, laatee joottiibe 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa 6olum.

16

Haala wallugol seniibe won6e ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrun-durgol ceede faa walla seniibe won6e Urusaliima been. Ngadon ko njamirmi kawrite goondin6e gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan 6e cubidon been bataakiiji kollooji on cubake 6e, 6e njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶ Hasii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e ja-haangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi 6ooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi 6ooyan ley Efeesu ga faa iidi 6enndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafaowal. Woodi, way6e du na keewi.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraa6e been.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraa6e

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o hebii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusu6e, beydorodon semmbe. ¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. I6e tinnii e gollande seniibe been. Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶ njarranee yim6e wa'u6e hono noon, kam'en e gollidoo6e e mu6ben, tinniibe e gollal ngaal fuu. ¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yim6e hono ma66e.

¹⁹ Kawrite goondin6e gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Pisisilla e kawrital goondin6e kawroowal galle ma66e ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraa6e been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndi-rammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasi-ihu.

Bataaki Pool dīdabi to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e saki-ike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraa6e, min njidaa ndulon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraa6e sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maay6e oon. ¹⁰ Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji yimbe heew6e, wadata faa heew6e njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko ha6i Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laa6al berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraay dum hakkillooji 6ib6e-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laa6a ¹⁴ ko puddudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahu-udiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yimbe adunaaru anniyortoo, wi'oo6e «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon kongol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu.

²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon

katin. ² Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon be mettinanmi been? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam been mettina bernde am. Mido tanyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njingu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko bur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko buri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido njaaroo on sanne tabintinon njingu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jambo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi wajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraa6e been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisintee6e e halketee6e fuu. ¹⁶ To halketee6e been, wo min luumngol maayde jaarool dum'en to maayde, ammaa to hisintee6e been, wo min uurngol

nguurndam jaarool dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoo6e konngol Laamdo hono no heew6e ngadata. Ammaa miden kaalda berde laa6ude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaa6e muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoo6e amaana keso

¹ Yalla min pudditii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wo66e kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yim6e fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laabi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluje kaaye, wo e berde yim6e ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotu6e laataade gollanoo6e amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankoo6e kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu buri darja oon, haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum burata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda

cuusal yeeso yim6e. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'ilankoo6e ked-doo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji 6erde ma66e ina njoori. Sabo faa hannden nde 6e njannkata amaana kiid6o oon fu, suddaare ndeen ina heddi e geese ma66e. Nde huncaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaare ndeen ina heddi ina suddi 6erde ma66e. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e 6ernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen 6e geese mu66en cudditaa 6een fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cemi-nooje. Min kiilataa yim6e, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden 6angina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e 6ernde mum fuu wo min goongalaa6e. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkoo6e tan o suudantee. ⁴ Been le, 6e ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji ma66e taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccube moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley 6erde amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

* 4:13 Jabuura 116.10.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wembere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e 6alli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yim6e heew6e. Hono noon yim6e heew6e njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torree diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, 6urngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wondu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppi naatude e

ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilani en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddi en balli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heba mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimbe e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldete fuu, min piloto hebude hakkilooji yimbe. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa kebon ko njaabodon mantortoobe ko yi'ete tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yimbe fuu, ndelle yimbe fuu laatii maaybe. ¹⁵ O maayanii yimbe fuu, faa wuurbe been cela wuurande ko'e mubben, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no biibe-Aadama ndaardata wobbe. Fay si miden ndaardunoo

Almasiihu hono no biibe-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yimbe e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji mubben katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kundude amin faa nodda yimbe to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeji meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoo6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde kebon ndeen laatanoo on bolum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindanimaami,

nyalaande kisindam mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam.

³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yimbe, faa taa feloore tawee e golle amin.

⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaa6e, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyingol, ley rafo.

⁶ Miden kolla min golloobe goongalaa6e ley laabal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii kabitirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimbe mbuykata min

* 6:2 Esaaya 49.8.

e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaabe.

⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaa6e, ley ko min ndaardetee min maayoo6e, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardee min jukkaabe tawee min mbaraaka.

¹⁰ Miden ndaardee min suniibe tawee min seyiibe wakkati fuu. Miden ndaardee min talkaabe tawee miden ngada heew6e joomiraabe jawdi. Miden ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkoo6e, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngafirani on - njaajinane min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa kabunduron e 6e ngoondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasi-ihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e ma66e,

mi yaada e ma66e,

mi laato Laamdo ma66e,

kam6e du, 6e laato yim6e am.»†

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'i:

«Yuwee hakkunde ma66e!

Ceedee e ma66e!

Taa meeme ko tuuni!

Ndeen, mi ja66oto on.‡

¹⁸ Mi laatanto on baaba,

onon du, on laatanto kam 6i66e wor6e e rew6e.

Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'i.»§

7

¹ Ndelle sakiraabe horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta balli men e

yonkiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantaroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde.

⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu.

⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkilooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si bataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii bataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa

† 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ 6:17 Esaaya 52.11. § 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

saabe toonyaado du. Ammaa wo faa bangananedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min kebii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cemtinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no nja6boridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe won6e Urusaliima

¹ Sakiraabe, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wo66e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min njaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no pudfirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraabe jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wo66e faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon

faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe been, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kib6inee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wo66e been, de yim6e fuu laatoo fotu6e ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude won6e ley baasal mu66en. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kam6e e keewal ma66e, i6e mbaawi wallude on. Hono noon yim6e potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa, kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondin6e fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondin6e deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min ke6a feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yim6e du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e ma66e mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiiji keewdi e kulle keewde. Joonin o 6uri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o

* 8:15 Wurtagol 16.18.

joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtuɗo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraa6e meeden yaadiraa6e makko 6een wo nulaa6e kawrite goonɗin6e ɗeen, Almasiihu na teddiniree saabe ma66e. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goonɗin6e fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamɗo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe won6e Urusaliima 6een. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankoo6e, mbiimi 6e onon yim6e Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko 6uri heewude e ma66e du. ³ De mido neta to moodon sakiraa6e 6een taa ko min mantorii on duum laatoo 6olum, ammaa tawee oon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yim6e Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraa6e 6een artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadiɗon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye 6ernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawuɗo seeda, seeda tayata. Aawuɗo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e 6ernde muuɗum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamɗo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamɗo ina waawi hebbinande on siyii moyyere fuu. Hono noon ke6iron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en, gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamɗo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yim6e nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi

faa duuda. Ndeen moyyere moodon rima faa heewa. ¹¹ Noon du ke6al mon 6eydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heew6e njettan Laamɗo saabe ballal mon ngal min njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju seniibe 6een tan, ammaa ingal waddana heew6e yettude Laamɗo du. ¹³ Si 6e ndarii ballal moodon ngaal, 6e teddinan Laamɗo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccirɗon barkeeji mon e yardaamuye faa kokkon 6e, kam6e e yim6e fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa ma66e to moodon e du'aawuuji di 6e ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamɗo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamɗo saabe dokkal muuɗum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii felube dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddii on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wob6e semmbe am, wi'oobe miden ngollana muuyde tomtaaku 6een. ³ Goonga, min 6i66e-Aadama tan, ammaa no min kabirtee ni wanaa no 6i66e-Aadama kabirtee. ⁴ Sabo kabitirde de min kabirtee ɗeen nganaa de 6ii-Aadama. Baawde majje wo to Laamɗo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmɗinɗe. Wo nii min kalkirta miilooji bonɗi, ⁵ miden ke6a jaalorgal dow mawnitaare fuu hadoore yim6e anndude Laamɗo. Woodi du, miden nanga miilooji mu6ben fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hi66ii fu, miden cegilanii jukkaade nedɗo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle ɗeen no ngorri ni – si godɗo moodon hiisake hoorem wo nedɗo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa

* 9:9 Jabuura 112.9.

hokkii min baawde de faa min cemm-bindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hulbinde on e ɓataakiiji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee ɓataakiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'oowo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e muɓɓen been. Min nanndaa e maɓɓe du. Kambe, iɓe ponnda ko'e maɓɓe e ponndirgal maɓɓe. Ko ɓe nanndinta ko'e maɓɓe e maɓɓe tan duum, ina holla ɓe ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njototoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle woɓɓe de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min keɓa no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade gollleeji di woɓɓe ngadi ley gese muɓɓen. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreebe

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi haɓɓii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi yaarude on to makko hono surbaajo laaɓudo. ³ Ammaa

mido hula taa hakkillooji moodon mbonne, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jukkude Almasiihu e laaɓal e ɓernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, oon njaɓana dum law. Si on keɓii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo keɓunodon e amin oon, oon njaɓana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliibe been, walaa fuu ko ɓurdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo ɓolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuuruɓe Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude iɓe ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewreebe, wo golloobe jambotoobe, iɓe nanndina ko'e maɓɓe hono wo ɓe nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo malleka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e muɓɓen hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo maɓɓe fotan e golle maɓɓe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si oon tiigorii kam puuydo du, njaɓon

* **10:17** Yeremiya 9.23.

kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nandi hono puuyndam ni, de na yaada e tanyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heew6e ina mantoroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuy6e been hono i6e mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewree6e been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'ilankoo6e, miin du mi Israa'ilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollano6e Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin 6uri 6e golleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo mango. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yano6e, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakraabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddi duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje

ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fennaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nanga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley handeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko bangani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko bangani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla banndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii banndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido naaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku kibbirta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e 6illaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e ka66iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi

kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa bibbe kaani filanaade saaraabe mubben jawdi, wo saaraabe kaani filanaade bibbe mubben jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaaabe am be nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laabinoobe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Saki-raabe horsube, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heewbe luttunoo6e be tuubaay e golleeji mubben tuundi e fijirde mubben e rafi semto mubben.

* **13:1** Fillitagol Tawreeta 19.15.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunoo6e nde ngonnoomi to moodon didaberde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi be katin kambe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuuri baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden naaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum.

⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon hibbu6e. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude saki-raabe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njingu e jam wondan

e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Senii6e fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yimḅe nuli kam, baawḁe nedḁo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamḁo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraaḅe wonḁuḅe e am ḅeen fuu, miden mbinnda ḅataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondinḅe Iisaa gonḁe leydi Galaatiya ḁeen. ³ Wo on keḅu moyyere e jam to Laamḁo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bonḁo o. Nii o wadiri muuyḁe Laamḁo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamḁo faa abada abadin! Aamina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haaynii kam sanne! Booyaay faa'e de on puḁḁii yoppude Laamḁo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru godḁo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo godḁo fuu walaa, de wobḅe ina mbemmba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si nedḁo waa-jake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on ḁum, joonin du mido haaltana on: si nedḁo waa-jake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo keḅdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yimḅe pilotoomi naa yardaamuye Laamḁo? Yalla ko welata yimḅe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yimḅe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraaḅe, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e nedḁo yuuri. ¹² Sabo nedḁo fuu hokkaay kam ḁum, jannginaay kam ḁum, wo Iisaa Almasiihu ḅanginani kam ḁum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande

e ley diina Alhuudiyankooḅe. Mi toririi kawrital goondinḅe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido ḅurnoo heewḅe e waaldeeḅe am jokkuḅe diina Alhuudiyankooḅe, sabo mido jinnganannoo al'aadaaji maami-raaḅe amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamḁo suḅake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O ḅanginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankooḅe. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiiḅe kam laataade nulaaḅe ḅeen, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duuḅi tati caggal ḁuum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado godḁo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on ḁuum ḁo wo goonga, Laamḁo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal ḁuum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite kaḅḅiiḁe e Almasiihu gonḁe leydi Yahuudiya ḁeen njiiraay kam gite muḅḅen abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Nedḁo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen ḅe teddini Laamḁo saabe am.

2

No nulaaḅe njabirani Pool

¹ Duuḅi sappo e nay caggal ḁuum, njeccimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamḁo ḅanginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoyimi toon e mawḅe kawrital goondinḅe, miin tan e maḅḅe. Mi anndinii ḅe Kabaaru Lobbo mo mbaajiiimi yimḅe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoḁo ḅolum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraaḅe fewreeḅe coorake e kawrital goondinḅe ngaal. Ko ḅe pilii dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu keḅden e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa ḅe ngartira en e

maccungaaku. ⁵ Min njaɓanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e been, ko 6e laatinoo ɗuum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamɗo burdintaa yim6e. Maw6e been tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamɗo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e been ni. ⁸ Sabo no Laamɗo wadiri Piyeer faa laatii nulaaɗo to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaaɗo to lenyi ɗi nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimmbeeje kawrite goondin6e teddinaade been, nji'i moyyere nde Laamɗo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi ɗi nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaabe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii ɗum yeeso yim6e sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaa6e Yaakuuba been e warude, imo nyaam-dannoo e goondin6e Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o woddii 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been, o seli nyaam-dude e mu66en, saabe hulude jokku6e sariya taadagol been. ¹³ Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa wo66e du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu66en. ¹⁴ Nde njiinoo mi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yim6e fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankoo6e ngorri ni, no lenyi goddi ɗi ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been sanaa laatoo hono Alhuudiyankoo6e?»

No Laamɗo hisinirta yim6e saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankoo6e, min njeyaaka e lenyi goddi bosiidi. ¹⁶ Tawile, miden anndi neddo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditiibe saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du, yalla ɗum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyiɓtoto Tawreeta Muusaa mo libunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi ɗum, faa mi wuura e gollande Laamɗo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamɗo mbuurammi ɗam, kanko jidɗo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamɗo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii 6olum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankoo6e, odon pamɗi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam ɗum do tan: wo saabe ko njokkuɗon Tawreeta Muusaa kebirɗon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamɗiri ni hakkillo? On puɗɗirii semmbe Ruuhu Laamɗo oon,

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku.

de joonin kaa oɗon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake ɓolum naa? Dum waawaa laataade ɓolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»† ⁷ Ndelle anndee: goondinirbe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been fonnditiibe saabe goondinal muɓɓen. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu keɓiran barke saabe maada.»‡ ⁹ Ndelle, goondinbe fuu keɓan barke no Ibrahiima goondindo oon heɓiri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowube jikke muɓɓen e jokkude Tawreeta Muusaa been kuddi ina woni dow muɓɓen. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hiɓi.»§ ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»† ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been du keɓa barke mo Ibrahiima heɓi oon saabe Iisaa Almasiihu, keɓiren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto

mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuurube e muudum» hono wo heewbe di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo habbi oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon habbitataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o ɓangina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de been kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto.§

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal muɓɓen.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal ɓanginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardeden fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on ɓiɓɓe Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaa6e batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal ɓornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e

† **3:6** Fudfoode 15.6. ‡ **3:8** Fudfoode 12.3. § **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12** Lewinkoo6e 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23. § **3:20** Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e di-
imaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo
on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Al-
masiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo
on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamḑo
aadinoo ḑuum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo
wo cukalel, walaa fuu ko senndata ḑum e
maccuḑo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin
fuu. ² O hedoto ley hawju ndaarooḑe mo
e dawranooḑe jawdi makko been faa sardi*
mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen
du, nde en sukaaḑe ndeen, wo en maccuḑe
tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde
sardi oon yottinoo ndeen, Laamḑo nuli Ba-
jjo muudum mo debbo rimi, dōwtaniidō
Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccuḑe
Tawreeta been, faa keben laataade biḑḑe
Laamḑo.

⁶ Saabe wo on biḑḑe Laamḑo du, o nuli
Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden.
Ruuhu oon wadāta de noddiren Laamḑo
«Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccuḑe katin,
wo en biḑḑe! Saabe wo en biḑḑe, Laamḑo du
wadii en ronooḑe ḑum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooḑe

⁸ Nde on anndaano Laamḑo ndeen,
odon ngonnoo e maral alla'en ḑe nganaa
Laamḑo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon
Laamḑo ḑuum, naa mido haannoo wi-
ide joonin ko Laamḑo anndi on ḑuum:
noy mbaawirton yeccaade e tindinooje
adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen?
Ko wadi de odon njidi laataade maccuḑe
majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde
e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale
godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on
ḑuum fuu laatoḑo ḑolum.

¹² Sakiraaḑe, mido nyaagoo on, nga'ee
hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno
hono moodon. On ngadaay kam fuu ko
boni. ¹³ Odon anndi rafi cellal waddani
kam haalande on aranel fuu Kabaaru
Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun tor-
rii on, de ḑum fuu e laataade on kuyfi-
naay kam, on njawaay kam saabe nyawu
nguun. Ko ngadudon dey, on njaḑḑorake
kam hono no maleyka Laamḑo ni, naa

hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati
oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido
waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo,
on doofanno gite moodon kokkon kam.
Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii
joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe
mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yimḑe
ḑeen na njoganii on anniyaaji, ammaa
di nganaa lobbi. Ko ḑe njidi dey, sen-
ndude on e am yalla odon ndaranoo ḑe.
¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi
si wo faa wooda. Katin du tilay ḑum
wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan.
¹⁹ Sukaaḑe am, mido naawee sanne katin
saabe moodon hono no ḡatawere ni, faa
tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey
mido yidi tawdeede e moodon joonin faa
mi heḑa haaldude e moodon ko wanaa no
kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina
wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiidḑo e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta
Muusaa, mido yama on: on nanaay ko
Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa:
Ibrahiima ina woodunoo biḑḑe worḑe dido,
gooto o heḑdi e kordo, gooto du o heḑdi
e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no
yimḑe fuu ndimirtee ni, de bii dimo oon
kaa rimiraama saabe amaana Laamḑo.
²⁴ Dum wo banndol rewḑe dido sapporaabe
aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo
amaana waamnde wi'eteende Sinayi.
Amaana oon, wo maccungaaku rimata.
²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi
wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa
ngalluure Urusaliima hannden ndeen.
Sabo Urusaliima e wonḑe e muudum
been fuu e dawraneede ngoni. ²⁶ Ammaa
Urusaliima gondo dow kammu oon wo
dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo
ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!

Aan mo anndaa naawalla ḡatawere,
ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado heḑan sukaaḑe

faa ḑura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraaḑe, wo on biḑḑe
heḑaaḑe dow amaana Laamḑo oon hono
no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo. † 4:27 Esaaya 54.1.

no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e biyum, sabo 6ii kordo oon rondataa e 6ii dimo oon abada.»[†] ³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa 6i66e kordo oon, wo en 6i66e dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laa6a. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoo6e ndaardeede fonnditii6e saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mbodfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditii6e oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo ka66iido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jokkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow legal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yidu6e taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana banndum e njinngu.

¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon njatundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantundurion.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina kaba e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde ceminiide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow legal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden ngurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondin6e kaaniri wallundurde

¹ Sakiraa6e, si gooto moodon luttii fu, onon jogii6e Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronnaade donle moodon teddude, hono noon

† 4:30 Fuddoode 21.10. * 5:14 Lewinkoo6e 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

kiḃḃinirton yamiroore Almasiihu. ³ Si nedḃo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muuḃum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muuḃum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muuḃum jaati, hewtaay ko nanndina ḃum e golle godḃo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muuḃum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamḃo ngool ina haani ko heḃi ko woodi ḃuum fuu, fecida e jannginoowo ḃum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamḃo jalnortaake. Ko nedḃo aawi fuu, wo ḃuum tayata. ⁸ Aawḃo ko weli terḃe muuḃum, tayan maayde. Ammaa aawḃo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati keḃden laawol fuu, ngadanen yimḃe fuu moyyere, ḃurḃe fuu haandude wo sakiraaḃe men goondinḃe Iisaa Almasiihu ḃeen.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi ḃutti ḃi mbinndirammi on e junngo am ḃiin. ¹² Tilsinanḃe on taadeede ḃeen wo filotooḃe faa manee. Walaa ko ḃe ngadiri noon si wanaa taa ḃe torrree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kamḃe taadaaḃe ḃeen, ḃe njokkataa Tawreeta. Ko ḃe njidiri taadodon dey, wo faa ḃe mantoroo ḃum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokkuḃe laawol ngol fuu, wo keḃu jam e hinney, hono no Israa'iilankooḃe Laamḃo goongalaaḃe ḃeen.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terḃe am ngadii batitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraaḃe, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal muŋben e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadanii en barkeeki di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joiyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe be ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njingu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden biibe makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wafude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yetteree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdaama saabe yiyam muudum, en njaafanaama luttii meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku kiibungu e anndal kiibungu, ⁹ o anndini en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hiibii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtuŋe e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keban moyyereji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaaŋe muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido njaaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido njaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, banganana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido njaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondinbe. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joiyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde indeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondinbe, hokki mo burde huunde fuu. ²³ Kawrital goondinbe ngaal wo banndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko kiibindo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoobe saabe luttii moodon e hakkeeki moodon, ² on jokkunooŋe laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dwtaninoobe

* 2:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe saliiŋe Laamdo been. ³ En fuu e maŋŋe njejanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrundoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono maŋŋe ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooŋe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, jooyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ŋanginirta no hinney makko burdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujii garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon haŋŋii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto heŋa mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen gollleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccilee ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiyankooŋe. Mantortooŋe wo «taadiibe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe ŋe taadaaki» fay si taadagol maŋŋe ngool wo ko junngo ŋii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccilee, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on jananbe woddiibe lenyol Israa'iila ngol Laamdo suŋii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon woddunooŋe e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o

libi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal maŋŋe e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii ŋanndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon woddunooŋe e Laamdo been, o warii waajaade ŋadinooŋe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadi duum, en fuu kebirten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa jananbe katin, on nganaa weerbe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniiŋe, wo on jeyaaŋe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaaŋe e annabaabe nyiŋi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laadidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe ŋe nganaa Alhuudiyankooŋe

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimbe ŋe nganaa Alhuudiyankooŋe. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o ŋanginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no rabbidiri. ⁴ Si on njanngidum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka ŋiŋŋe-Aadama ley jamaanuujii paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo ŋanginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaaŋe muudum e annabaabe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe ŋe nganaa Alhuudiyankooŋe been keŋii ngedu e moyyereji desaadi diin no

Alhuudiyankoo6e been ke6iri ni. Katin du 6e kawtii e mu66en 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu66en amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal ma66e e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum.

⁸ Miin 6urdo seniibe 6een fuu famdude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waa-joo yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeeji gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuui 6ooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal.

¹¹ Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi 6adoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido njaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabi-iwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido njaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido njaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido njaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe 6een fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirido ley meeden baawde mawde oon, baawdo

gollude ko 6uri du'aawuui men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuui diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii 6anndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido njaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadooam e noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddoon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam ka66undurdo on. ⁴ Wo on 6anndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow ma66e fuu, golloowo ley ma66e fuu, gondo e ma66e fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa: «O yeenii dow, o hooyi honaabe heewe6e, o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wob6e nulaabe, wob6e annabaabe, wob6e waajotoobe, wob6e duroobe yimbe, kam e jannginoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe 6een faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal 6anndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoden hi66ube du, faa njottoden darnde Almasiihu hi66unde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaabe hooyaabe hono no bempeyye e keni

* 4:8 Jabuura 68.19.

kooyirta laana ni. Jannde yim6e yidu6e jaarude wo66e ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haalo6e goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani 6anndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen 6anndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jukkata duum mbi'ammi on: mido njaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yim6e 6e anndaa Laamdo, sabo miilooji ma66e diin wo boli. ¹⁸ Hakkilooji ma66e ni66ii, 6e njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere ma66e e yoorugol ma66e berde. ¹⁹ Caggal 6e cemtataa, 6e ngadii ko'e ma66e jaahili'en, 6e celataa gollude kulle nyidiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njann-girdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njannngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiidfi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandeam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkiji mon e hakkilooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njejdaraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wal-lira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafaaji baawdi semmbinde berde yim6e fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoo6e on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo

wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaa-funduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitoo6e Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidfundurde, no Almasiihu yidiri en de hokitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow saliibe dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njeyanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeyadon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yim6e been ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,

Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko

naŋata, sabo jamaanu hannden o wo bonŋo. ¹⁷ Saabe ɗuum, taa laatee ɓe ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyɗe Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo ɗum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamɗo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo ɓerde laabude. ²⁰ Njetton Laamɗo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rewɓe e goriraabe muɓɓen

²¹ Mono e moodon fuu dowtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rewɓe, dowtanodon goriraabe moodon hono no dowtoranodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goonɗinɓe ngaal. Kam woni kisinoowo goonɗinɓe laatiibe ɓannɗu muuɗum ɓeen. ²⁴ No kawrital goonɗinɓe ngaal dowtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dowtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon worɓe, njidiree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goonɗinɓe ngaal de hokkitiri hoore muuɗum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi ɗum faa o darna kawrital goonɗinɓe ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofi-nyoofi naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsii e worɓe njida deekiraabe muɓɓen hono no njidiri balli muɓɓen ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muuɗum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa ɓannɗu muuɗum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goonɗinɓe ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terɗe ɓannɗu makko nduun. ³¹ Binndi ɗiin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muuɗum e bammum, de nanngundura e deekum, ɓe ɗido fuu ɓe laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goonɗinɓe ngondiri. ³³ No waawi

laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muuɗum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala ɓiɓɓe e saaraabe

¹ Onon ɓiɓɓe, dowtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo ɗum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana haɓɓii e muuɗum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa ɓerninee ɓiɓɓe mon, ammaa ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccuɓe e joomiraabe

⁵ Onon maccuɓe, dowtanodon joomiraabe moodon dow kulul e diwngol tawee e ɓerde laabude no dowtoranodon Almasiihu ni. ⁶ Dowtanee ɓe tawee wanaa yeeso maɓɓe tan, hono no filotoobe welude ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey, dowtanee ɓe no maccuɓe Almasiihu ngadirta muuyɗe Laamɗo e ɓerde laabude ni. ⁷ Ngollirane ɓe anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimɓe. ⁸ Sabo oɗon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban ɗum haddi golle muuɗum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccuɓe moodon. Taa kulɓinee ɓe. Anndon Joomii on, onon e maɓɓe fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa ɓurdintaa yimɓe.

Haala kaɓitirɗe de Laamɗo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddi si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawɗe makko mawɗe deen. ¹¹ Kooyee kaɓitirɗe de Laamɗo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yimɓe kaɓeten, ko kaɓeten dey, wo laamuuji e baawɗe e hoorewaaku ley adunaaru niɓɓundu ndu, kam e seydaani'en bonɓe wonɓe hakkunde kammu e leydi ɓeen. ¹³ Saabe majjum, kooyee kaɓitirɗe de Laamɗo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde

* **5:31** Fudɗoode 2.24. * **6:3** Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal ha6o moodon ngoon on keddoto on dartii6e.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on ka66orgol, 6ornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu.

¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade.

¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure ku66ooje de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi.

Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo.

¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido.

Kakkilee taa on celu wadande seniibe 6een fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du

Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo mu66itinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajaroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gol-lanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi.

²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraa6e, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal.

²⁴ Yidu6e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa 6een fuu, wo hinney Laamdo wonda e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani bataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo pudfudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani milanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njinngu moodon beydorooyeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko buri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e golleeji ponditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko buri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydaniidum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de i6e mbaajoroo konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi.

¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo i6e anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mboodaa. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko keddiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddiidum mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cu6otoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko burumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum buri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddo mido wuuri buri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndaarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddi e anniya gooto, odon ndarodii gootum e ha66aade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa way6e kulbina on e dow fay huunde. Ko tinnotodon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadani on moyyere saabe

Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadīraa, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido ha6ee, e ngo nanoton mido ha6ee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njingu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on kebii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njingu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on ki66inan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum bannidum ina buri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wo66e du. ⁵ Ngorron hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddo fotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono bii-Aadama.

O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde burnde inde fuu,

¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi,
nde wo ley leydi,

¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondinbe njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisin-dam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol.

Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa bura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa njururton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laabu6e 6e ngalaa feloore, laatodon bi66e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e been. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawee odon tiigii kongol nguurdam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu boldu, mi tampaay bolum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolniibe

¹⁹ Si Joomiraado meeden Iisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko booyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto.

²⁰ Sabo kanko tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddiibe been fuu wo hakkilan6e haajuuji mu66en tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²² De Timote kaa, odon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e wajaade Kabaaru Lobbo hono no biddo wal-lirta bammum ni. ²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴ Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko booyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am.

²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti bernde makko

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi heba kaŋŋu-ko'u dow kaŋŋu-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du kaŋŋu-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, njaŋŋoree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yimbe wa'ube noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddi fu, sakiraaŋe am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi – dum woni gollooŋe ko boni, dooldooŋe taadagol ngol nafataa been! ³ Sabo wo enen ngoni taadiiŋe jaati been, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow golleeji ŋannu. ⁴ Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow golleeji ŋannu. Si goddo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow golleeji ŋannu fu, miin ŋuri haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde kiŋŋinnoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benjamin. Wo mi Alhuudiyanke ŋii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Mido jinnganannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondinŋe Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu ŋuri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi heba Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi hebude e jokkugol

am Tawreeta oon. Mi hebi fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondinŋe mo been. ¹⁰ Mido muuyi anndude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laato hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi heban ummintineede hakkunde maayŋe nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebi dum gilla joonin naa mi kiŋŋudo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraaŋe, mi wi'aay mi hebi dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeg-gita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndete, faa mi heba mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen ŋennduŋe ley goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo ŋanginanan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraaŋe, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worruŋe no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heewŋe laatake wayŋe leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kamŋe, cakitte maŋŋe wo halkere. Deedi maŋŋe ngoni alla'en maŋŋe. Iŋe mantaroo ko ŋe njeji semtirde. Adunaaru tan ŋe kaŋanta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njejaden, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata ŋalli meeden lokkaaji diin faa di keba teddeengal hono ŋannu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu downtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraaŋe am horsuŋe, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

² Midó waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laato daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, midó njaare mballaa rew6e dido 6een, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoo6e am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Midó wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii. ⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa 6ura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenana 6erde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilane ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mu66en

¹⁰ Midó seyorii Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Midó waawi wuurdude e ko famdi, midó waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, midó waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarannde e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Midó waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam sembe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki

ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yot-take faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi hebii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtane kam seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondufe e am 6een ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo 6een.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe wonbe Koloosi, saki-raabe hoolniibe hawtuŋe e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankooŋe

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu dum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi biibe muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde kebdon hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamodon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden naaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, kebon wuurude nguurndam mbelloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon anndude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon

seyo, sabo o wadii on fotuŋe hebude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko, ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yi'etee e ko yi'ataake, bimmbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde. Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondinbe mo, laatiingal banndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode, kanko woni arandeejo e iirtiibe hakkunde maaybe, faa o laato ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,

wadi jam saabe yiyyam makko ndu-faadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu

rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoobe Laamdo, on laatakeno waybe dum e ley miilooji moodon e gollleeji moodon bondi.

²² Joonin kaa, o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido bii-Aadama oon maayi ndeen. O wadii dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore.

²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laaton dartiibe 6e ndimmbataako. Taa

* **1:22** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

mbosee jikke mo keɓudon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondin6e Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondin6e laatiingal ɓanndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyorii torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondin6e ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hi66a. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninooɗo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo ɓanginanii seniibe muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde 6e sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tanyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yim6e fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo ki66udo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o naawngo ngo kabeteemi saabe moodon, onon e yim6e won6e Lawdikiya e wob6e 6e njiiraay kam gite mu66en 6een fuu. ² Dum wo faa semmbina berde mon, laatodon gooto saabe njingu. Noon kebirton baraaji hakkilantaaku ki66ungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroogondal mon lobbal ngaal, mido seyoro du

no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jukkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko njaɓudon Iisaa Almasiihu laatoo Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila 6oli. Haalaaji diin yuurii e al'aadaaji 6i66e-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hi66i, e ley ɓanndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hi66ii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiibe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yim6e ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomtaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoobe saabe lutti moodon e saabe on laataakino yim6e Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu,

yaafanake en lutti meeden fuu,

¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen, itti ngol,

tonti ngol dow leggal palaangal,

¹⁵ 6ortii laamuujii e baawde.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen,

o hersinii dum'en yeeso yim6e fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaade godde e darde lewru e nyalaade powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoobe maleyka'en wattinkintoo6e wo leeyinkiniibe pela on. Yim6e 6een ina ka66ii e ko nji'i ley koydi, katin i6e mawninkinii e dow 6olum saabe miilooji ma66e adunankooji. ¹⁹ Be celii ha66aade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata ɓanndu

nduun fuu ko haajaa, seŋira ndu jokkule e daadi. Katin du saabe makko banndu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dum wadi de odon mbuurda no jeyaabe e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon njaba tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow bolum, wo dum waaju yuurudo e yimbe tan. ²³ Si goonga, yimbe ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yimbe ndewa diina haddu baawde muβben, sanaa yimbe leeyinkinoo, sanaa yimbe torra terde muβben. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yimbe jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon. ² Ngattee hakkilooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam keβdon joonin daam ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon bangii fu, onon du on bangidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeji diin tikkere Laamdo jippoto e dow saliiβe goondinde mo βeen. ⁷ Onon du, hono noon ngorrundon arande, hono noon mbuurdunodon e hakkeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanggere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana banndum, sabo on ittii tomottaaku

moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e maβbe βe fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamdo subake on, wadi on seniibe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira bandum, njaafunduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, berde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam haβbunduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngondon e jam laatodon banndu wooturu. Njetton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuba Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rewbe, dowtanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon worbe, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon βe.

²⁰ Onon sukaaβe, dowtanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaaβe moodon de berde muβben metta.

²² Onon maccuβe, dowtanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo βe nji'ata on tan hono filotoobe weldude e βiβbe-Aadama. Ko haani dey, dowtoranee βe e berde laabude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngoloton, ngolliron dum berde laabude, sabo

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimbe. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaadi yimbe muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heban mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yimbe.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccu6e moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, andon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min ke6a saakude goonga teddu6o kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Naaree Laamdo mi waajoroo goonga teddu6o oon laabal no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yimbe 6e ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado.

⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O warden e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kambe dido, 6e kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabbodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kambe tan ngoni Alhuudiyankoo6e gollidoobe e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hi6bu6e, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo

tampani on, onon e won6e Lawdikiya e won6e Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraabe meeden won6e Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondin6e kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondin6e Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondin6e won6e ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njegitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyanakoobe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondinbe gonngal Tesaloniiki kabbiingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wonda e moodon.

Goondinal Tesaloniyanakoobe

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccitoo gollleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden miccitoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccitoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraaabe amin be Laamdo yidi, miden anndi Laamdo subake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala bola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrunoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torraddon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondinbe wonbe ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondinbe been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngolanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu.

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maaybe, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiki

¹ Sakiraaabe, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki bolum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimbe min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶ Min pilaaki faa bi66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo bi66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laataake sakiraaabe amin horsu6e.

⁹ Sakiraaabe, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondinbe. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta bi66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake

on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu; nde nannodon konngol Laamdo ngool e kunndude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol bii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gonde Yahu-udiya kabbiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii bone e yim6e lenyol moodon hono no kam6e du 6e njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaa6e. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yim6e fuu. ¹⁶ I6e tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeji ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesaloniiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewe, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nulii sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo faa o darna on e semmbe, o selina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon

anndi en fodanaa6e di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laato 6olum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min ki66ina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yim6e fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore, laatodon won6e ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e senii6e muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraa6e, min njannginii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mbododon jeenu. ⁴ Imo

muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laabal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heefer6e 6e anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraa6e won6e ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yim6e 6e ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maay6e, min njidaa cunorodon hono no yim6e 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maay6e goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuur6e tawaa6e e gartol Joomiraado been, en artataako maay6e been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buututal Joomiraado fuufete. Ndeen maay6e goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuur6e heddinnoobe been, en fuu en yeentindinte e ma66e, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley

mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yim6e miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu66en, hono no n̄atawere juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraa6e, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on bi66e annoora, wo on yim6e nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁷ Daanotoobe been, wo jemma daanotoo, sulotoobe been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kebiren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondin6e haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, ann-danon golloobe hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laabal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e 6alli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koynon waaju annabaa6e. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbododon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hi6bunde. O reena berde mon e yonkiji mon e balli mon fuu, faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden jaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e 6een fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannanon sakiraa6e 6een fuu 6ataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool didabi yaade to Tesaloniyanookoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiki, kabbiingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraa6e, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydorooye yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantorooye on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantorooye on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiibe baawde muudum been. ⁸ O 6angan ley yiite nyannunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e nja6aay jukkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddiinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde seniibe muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden njaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaaroo

Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiibooye law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e 6ataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heew6e muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon 6angan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa 6anga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon 6angan. Ndeen Joomiraado men Iisaa warden mo henndu hunduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon warden e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaay-eefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo 6e nja6aay yidude goonga de 6e kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldun 6e majjere mawnde, faa 6e ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe 6e ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenube njeyi worrude

¹³ Sakiraa6e 6e Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddii on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa kebon ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu6ben. ¹⁷ Be cellina berde moodon, 6e kokka on semmbe faa ngollon gollleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddini-
raa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe oonyiibe, bonbe. Sabo wanaa yimbe fuu ngonni goondinbe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraa6e, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mboddodon sakiraa6e jaay6e 6e njokkaay waaju mo narrunodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njeydon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaay6e. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum 6olum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden

mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wo66e moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, 6e ngollira deyyinaare, 6e mbuura e semmbe balli ma66e.

¹³ De onon kaa sakiraa6e, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngat-tanee joomum hakkillo, mboddodon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon, on fuu.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe jannginde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa 6e cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndaardeede hono jannginoobe Tawreeta Laamdo, de 6e paamataa ko 6e kaalata, 6e paamataa ko 6e tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeyi gol-lireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mubben dey, wo bonbe e saliiibe, yeddoobe e luttube. De ngadiraa saabe yawube ko senii e yimbe 6e kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mubben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luufunkoobe e soodoobe yimbe de cootta dum'en e fenoobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, 6angindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimbe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley maabe. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kibbungal, de dum laatoo maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurdan nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuuji fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa kabaa hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mubben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e maabe. Mi wattii 6e e junngo Seydaani faa 6e paama 6e kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: 6e naaroo Laamdo, 6e ngadana yimbe fuu du'aawuuji e nyaagundeeji e jettooje. ² Ndu'anodon kaanankooobe e dawroobe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴ jiddo yimbe fuu kisa, keba anndude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo

oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do worbe kawriti faa ngada du'aare fuu, bantira juude mu66en berde laabude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewbe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rewbe nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa be codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa be nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa be nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewbe wi'ooobe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nann-gita hunnduko muudum, tawree dowtaare hi66unde wakkati nde janngintee ndeen. ¹² Mi jabanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muudum dey, hed-doo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddi e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hooreebe kawrital goondinbe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinbe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerbe, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo bi66e makko faa be dowtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay

hawjaade koreeji muudum, noy hinnor-too kawrital goondinbe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonbe yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoobe kawrital goondinbe kaani worrude

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteebe, ngalaa berde didi, nganaa haajaabe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani be kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e berde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, be taykee yalla be ngalaa feloore. Si tawii be ngalaa feloore fu, ndeen i6e mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewbe du tawree teddeengal. Taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, de be laatoo nanngitiibe, hoolniibe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko buri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido bi66e muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanbe kawrital goondinbe faa woodi been keban teddeengal, katin du keban hoolaare mawnde ley goondinal mu66en Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko booyataa.

¹⁵ Ndeen si mi hebaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O bangii ley banndu bii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e baawde Ru-
uhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

* **3:6** Wo66e ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa li6a dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laabi, wi'i ley cakitte jamaanuujji wo66e njoppa goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta. ² Wo fenoo6e cankitirta jannde nde e naafikaaku mu66en. Berde mu66en njoornaama, de mbaylitataako, de maataata pelooje. ³ I6e karmina dewle. I6e kada yim6e nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondin6e annu6e goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraa6e men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mboddo6aa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rew6e nayee6e wo66e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude banndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolniika ka yim6e kaani yardaade e berde mu66en fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yim6e fuu sakko goondin6e dum. ¹¹ Njamiraa yim6e haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondin6e alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde amwarude, tinnodaa e jannngande yim6e Bindi ceniidi, mbaajodaa 6e, paaminaa 6e. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebirdaa haalaaji annabaaku, nde maw6e njownoo juude mu66en dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yim6e

fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantoo6e ma been du.

5

Wajuuji Poolyaade to goondin6e Iisaa

¹ Taa pelaa gorke mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokol6e du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraa6e maa. ² Mbaajorodaa rew6e maw6e hono wo inniraa6e maa. Surbaa6e du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraa6e maa rew6e, tawee e bernde laabunde tal.

³ Teddinaa rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, 6e ngalaa tiigotoo6e. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii 6i66e naa taaniraa6e, ko 6uri fuu tilsude e 6i66e been, 6e paaminee no Laamdo huldete faa 6e mbarjitoo saaraa6e ma66e mbarjaari lob-biri ndi mbarjinoo 6e. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo jaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa 6e, 6e njokka tindinooje de taa 6e ke6a feloo6e. ⁸ Mo hinnaaki jeydaa6e muudum, sakko koreeji muudum, yeddi ko goondini. Imo 6uri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi haanu6e walleede, sanaa tawa joomum ina 6uri duu6i capande jeegom, tawee du gorke gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaa6e, jippinde weer6e, lootude koyde seniibe, wallude billiibe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuu6e 6e goriraa6e mu66en maayi been, taa winndu inde mu66en. Sabo si muuyooji ma66e ngartii e banjeede fu, ndeen kaa 6e accan ha66agol ma66e e Almasiihu. ¹² Sariya

Laamdo doggan dow ma66e, sabo 6e mbonnii aadi ma66e arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du, i6e mboowtina ko'e ma66e jaayre. I6e naata suudu ndu do, 6e mburtoo 6e naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa 6e laatoto heew6e haala du, haalto6e ko iid-inta noppi. I6e kaala haalaaji di ngalanaa 6e. ¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuu6e rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi been 6anee, ndima, kayba cuudi mu66en, taa ganyo oon he6a laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin wo66e ma66e mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi ngoni ley yim6e muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondin6e. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi 6e ngalaa tiigoto6e been.

¹⁷ Maw6e kawrital goondin6e dawroo6e faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinni6e e wajaade e jannginde been. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa njabaa mawdo kawrital goondin6e felee si wanaa dow seedaaku yim6e dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoo6e hakke yeeso yim6e fuu, faa laatanoo heddi6e been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en 6e o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yim6e. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeji wo66e. Njogorodaa hoore maa laabal.

²³ Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummootodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeji wo66e ina nji'ee faa laabi gilla caraaka. De hakkeji wo66e kaa, nji'ataake si wanaa faa ne6a. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laa6a

tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondin6e won6e e maccungaaku fuu, ndaara joomiraa6e mu66en wo fotube e teddeengal ki66ungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogii6e joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa 6e beyda ngol-lande mo e tinnaare, sabo ke6oowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haalajannde fewreere e muuyugoljawdi

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasi-daaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yim6e 6e hakkilooji bondi. Yim6e been ngalada e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum heyen en. ⁹ Ammaa yidu6e jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yim6e e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wo66e poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu66en torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mboddodaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njinngu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa nguurdam nduumiidam dam noddiraadaa. Wo saabe majjam

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, 6anjataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7. * **6:4** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu bangata. ¹⁵ O bangowan ley wakkati mo Laamdo darni. Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankooɓe, Joomiraado joomiraaɓe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraaɓe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkino, taa njowa jikke muɓɓen e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke maɓɓe e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey ɓe ngolla ko woodi, ɓe keewa golleeji lobbi no jawdi maɓɓe heewiri noon. Be laato moyyuɓe, yardiiɓe wallirde woɓɓe e jawdi maɓɓe. ¹⁹ Noon ɓe ndesiranta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta, faa ɓe keɓa nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mboddoɗaa haalaaji ɓoli luttuɗi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹ Woɓɓe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool dɪdabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabi-iwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraaɓe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laaɓungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njingu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cemtiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laatoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddiri en, ammaa wo saabe aniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujii puɗɗaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen ɓanginiraama e garol kisi-noowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yayanii en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e janginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree

du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njingu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooɓe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e maɓɓe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoor, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraa kam du ko kaɓɓaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedeeɓe heewɓe duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waawɓe janginde woɓɓe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuuji wuro kaɓɓataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kaɓɓaami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haɓɓaaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe suɓaabe Laamdo been, faa kambe du

* **1:12** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

6e keba kisindam ngonɗam e Iisaa Almasiihu, 6e kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:

Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji,
en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe,
kanko kaa o heddoto wo o koolniido,
sabo o waawaa yeddude hoore
makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondinbe. Cappanaa 6e yeeso Laamdo taa 6e poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanooɓe.

¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga.

¹⁶ Mboddodaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinooɓe yimbe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e maɓɓe. ¹⁸ Be mbosake goonga. Ibe mbi'a ummital faltake. Noon 6e mbonnirta goondinal woɓɓe. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji teddudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu.

²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafaowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njingu e jam, aan e noddirooɓe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mboddodaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo

jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dar-tinira yeddooɓe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan 6e no 6e tuubira, de 6e paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa 6e keɓtan hakkillo, 6e kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo 6e, ina gollina 6e muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakito-toode wakkatiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe laatoto yidube ko'e muɓɓen, yidube jawdi, mantotooɓe, mawninkiniibe, mbonkotooɓe Laamdo. Be calanto saaraaɓe maɓɓe, 6e mbonnan moyyere, 6e teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorɓe berde. Be njaafataako, 6e mbonkoto yimbe, 6e nyakorete nanngitaare. Be laatoto ɓawluɓe yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotooɓe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina ɓurani 6e Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e huluɓe Laamdo, ammaa iɓe njedda baawde muudum. Mboddodaa 6e. ⁶ Woɓɓe maɓɓe ina naata cuudi faa keba hakkillooji rewɓe hoyɓe oonyude, 6e hakkeeki njaalii dum'en. Muuyde terde muɓɓen na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu iɓe njangga, de abada 6e njottataako anndude goonga. ⁸ Worɓe naatoɓe cuudi been njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni. Hakkillooji maɓɓe mbonii, goondinal maɓɓe du wanaa goonga. ⁹ Ammaa 6e njahataa yeeso e golle maɓɓe, sabo yimbe fuu nji'an majjere maɓɓe hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njingu am e tinnitaare am.

¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu.

¹² Goonga ni, jidudo wurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bonɓe e hiilooɓe yimbe been beydorto ko boni. Ibe majjina woɓɓe, iɓe majjina ko'e maɓɓe du. ¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko njanngudaa de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi jannginbe ma been.

¹⁵ Woodi du, gilla a suka afa anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo janginde, e banginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilane gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuurbe e maaybe oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa be boofi ma66e, pelaa be. Celliniraa berde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yimbe munyataa jangineede jannde dartiinde, be njokkan muuyooji ma66e faa be kawrundurana ko'e ma66e janginoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de be kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am badake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokkete, de wo miin e heppube gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si afa wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo

oon, kam e dewte deen. De ko burumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wafii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu be njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo be dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado danna kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraa6e been fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaaɓe Laamdo been ngoondina dum, ɓe annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden heɓude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii pudɗaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o ɓangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A ɓiyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawɓe kawrital goondinɓe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee ɓiɓɓe muudum du wo goondinɓe ɓe yimɓe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinɓe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo ɓernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerɓe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina haɓɓodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimɓe e waaju celludo oon, katin du waawa liɓude yeddooɓe dum been.

¹⁰ Sabo heewɓe calake jokkude goonga, laatake haaloobe haalaaji ɓoli, hiilooɓe

yimɓe. Ko ɓuri heewude wo hakkunde Alhuudiyankoobe goondinɓe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kunnude maɓɓe muɓɓee, sabo iɓe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa ɓe keɓira dum ceede no harmiri.

¹² E leykeretankoobe, gooto maɓɓe mo ɓe njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankoobe wo fenooɓe wakkati fuu, wo ɓe daabaaji bondi, ɓe guugaabe jaayɓe.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin ɓe e semmbe, faa ɓe keɓa goondinal cellungal, ¹⁴ ɓe ɗoota jokkude taali Alhuudiyankoobe, kam e jamirooje yimɓe yoppuɓe goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laaɓani laaɓuɓe. Ammaa tuunɓe ɓerde e ɓe nganaa goondinɓe been, fay huunde laaɓanaay dum'en, sabo hakkilooji maɓɓe e miilooji ɓerde maɓɓe fuu ina tuuni. ¹⁶ Iɓe mbi'a iɓe anndi Laamdo, ammaa golleeji maɓɓe ina kolla ɓe anndaa mo. Wo ɓe nyiddiniibe, saliiɓe, fay gollal lobbal gootal ɓe mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Worɓe nayeeɓe, mbi'aa ɓe laatoo reentiibe, ne'iibe, nanngitiibe, ɓe laatoo du selluɓe e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rewɓe nayeeɓe du mbuurda e senaare, taa ɓe laatoo mbonkotoobe yimɓe, taa ɓe acca doro jaaloo ɓe. Be laatoo faaminooɓe ko woodi, ⁴ faa ɓe mbaajoo sukaaɓe rewɓe been yidude goriraabe muɓɓen e sukaaɓe muɓɓen. ⁵ Be mbaajoo been laatoo nanngitiibe, laaɓuɓe, hilniibe cuudi muɓɓen, lobbuɓe, downtaatoobe goriraabe muɓɓen, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaabe worɓe du, mbaajorodaa dum'en noon faa ɓe laatoo hakkilɓe e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa ɓe alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa ɓernde laaɓunde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla wayɓe en ina cemta, kunn-goo heɓude e meeden feloore. ⁹ Maccuɓe du, mbaajodaa dum'en downtanoo joomiraaɓe muɓɓen e huunde fuu, ɓe mbelna ɓerde muɓɓen, taa ɓe njedda dum'en. ¹⁰ Taa

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

6e mbujja dum'en, ammaa 6e laatoo hoolniibe hi66u6e, faa 6e njardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondin6e Iisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondin6e dwtanoo kaanankoo6e e dawroo6e, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laatoo jom'en heese, newiibe, 6e kolla yim6e fuu leeyinkinaare hi66unde. ³ Sabo arande enen du en famdunoobe hakkillo, salinoobe, majjunoobe. En laatakeno maccu6e muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandijji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon 6anginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondin6e Laamdo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yim6e. ⁹ Ammaa mbodododaa kalalaa6e boli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yim6e fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbodododaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dab-bude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mu66en ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaa6e walleede been taa nguurndam ma66e laatoo 6olum.

¹⁵ Wondu6e e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidu6e min goondin6e Iisaa been fuu.

Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam haabanaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido naaroo Laamdo faa gonal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do kaabaami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keftaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jabbara mo no kaandaa jabbaraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay ngurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido naare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalaniino maamiraa6e meeden wakkatiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaa6e. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo he6indorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laa6inde hakkeeki yim6e duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde ma66e faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,

kanko du o laatanoo kam Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o 6adinoon nulu6e afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana dum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:

«O wadi maleyka'en makko keni,

o wadi maccube makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Ada yidi fonnditaare,

ada wanyi onyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado maa subii ma joori nebbam kaanankaaku dow maada,

hokki ma seyo 6urngo ngo banndi-raa6e maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode a joyyini adunaaru,

e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a heddoto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

¹² A sowiran di hono saaya,

di mbattitorto no neddo wattitirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,

nguurndam maa du walaa timmoode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamdo wi'aay gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»§

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu wo 6e ruuhuuji gollanooji Laamdo di o nulata faa ngollana he6oo6e kisindam 6een.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude hakkillooji meeden sanne e ko nanden duum, taa mbosoden goonga. ² Nulal Laamdo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttube ngal naa yeddu6e ngal fuu, kebii jukkungo ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy ndadirten enen si en njeebake kisindam mawdam hono dam? Kisindam dam, Joomiraado artii haalude haala majjam, de hettindantoo6e mo been laamni haala makko. ⁴ Laamdo 6eydi e dow seedaaku ma66e oon katin maandeeji e kaayeeffiji e golleeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yim6e to kisindam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun.

⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?

Dume 6ii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

* **1:2** Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.

† **1:5** Jabuura 2.7. ‡ **1:5** 2 Samuwiila 7.14. § **1:6** Fillitagol Tawreeta 32.43. * **1:7** Jabuura 104.4. † **1:9**

Jabuura 45.7-8. ‡ **1:12** Jabuura 102.26-28. § **1:13** Jabuura 110.1. * **2:8** Jabuura 8.5-7.

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*
Ko Laamdo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo filaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimbe fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimbe heewbe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibbufo, potudo omtande yimbe been laawol kisingdam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yimbe oon e senii6e been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddirde 6e sakiraa6e muudum. ¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi annidan sakiraa6e am been innde maa,
mi manete hakkunde kawrital ma66e.»†

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e 6e Laamdo hokki kam been.»‡

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaa6e been wo teewu e yiyam, Iisaa du hawti e ma66e tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina yimbe 6e kulol maayde ha66unoo been haddi nguurndam mu66en fuu. ¹⁶ Ina laabi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraa6e makko been e huunde fuu, faa o laatanoo 6e Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta 6e e jukkungo ngo 6e kaandi saabe hakkeji ma66e. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindete6e been.

† 2:12 Jabuura 22.23. ‡ 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yimbe Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. † 3:11 Jabuura 95.7-11.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa teddude

¹ Sakiraa6e senii6e, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceadantoden. ² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyiboowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu. ⁴ Suudu fuu na woodi nyiboowo dum, de nyiboowo huunde fuu oon wo Laamdo. ⁵ Muusaa wonoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata caggal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo bidde koolniido. Kam woni hoorejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷ Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande makko,

⁸ taa njoornee berde moodon hono no maamiraa6e mon ngadirnoo de muurti ni,*

nyannde 6e ndaartindinoo Laamdo ley ladde ndeen.

⁹ Be ndaartindake kam toon faa 6e ndaara munyal am,

fay ko 6e nji'i golleeji am haddi duu6i capande nay.

¹⁰ Saabe duum tikkiranmi yimbe jamaanu oon,

mbiimi: wakkati fuu berde ma66e ina ndunya 6e e majjere,

6e anndaa laabi am fey!

¹¹ Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada.»†

¹² Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo.

¹³ Ammaa cemmbunduron berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna berde mon.

¹⁴ Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde

kebuden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. ¹⁵ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon hono no maami-raa6e moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtu6e fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yim6e 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttu6e de maayi kantii ley ladde 6een. ¹⁸ Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko 6een? Wo salii6e mo 6een ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, 6e ke6aay naatude e fowtere makko sabo 6e ngoondinaay.

4

¹ Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yim6e ley ladde 6een naniri ni. De kam6e kaa, ko 6e nannoo duum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondin6e 6een, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen. ⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedda6erde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedda6erde ndeen.»†

⁵ O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶ Wo66e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon 6een naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. ⁷ Ndelle Laamdo wadi sardi† goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunduko Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon.»§

⁸ Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yim6e to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. ⁹ Dum na holla yim6e Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jedda6erde ndeen. ¹⁰ Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamdo 6een caamiri noon.

¹² Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kundude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴ Ndelle ka66oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en ke6ii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. ¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no he6iraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo battaade joodorgal Jom moyyere, faa ke6en yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kib6udo

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yim6e de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji. ² Joomum ina waawi yurmaade yim6e 6e anndaa laawol Laamdo de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yim6e tan.

⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum

* 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo subanii mo dum. Kam wi'i mo: «Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuuji e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamdo jabanii mo saabe ko o downtanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake downtanaade Laamdo e ley torraaji di o yari.

⁹ Saabe ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude downtanii6e mo been fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰ Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹ Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹² Odon kaannoo laataade jannginoobe gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon.

¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴ Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeyi. Been kaa marii hakkillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoden ki66al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. ² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo. ³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo ja6ii.

⁴ Si goonga, wurtiibe e laawol Laamdo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be kebiino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e kebii ngedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶ Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kam6e e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cementina dum. ⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e been, ndi heban barke yuurudo to Laamdo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi hudee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraabe am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njjingu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe been ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaay6e. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamdo aadiinoo hokkude dum duum. ¹⁶ Yim6e ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gondi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadiinoo dum ndeen, na yidi he6oo6e amaana oon paama faa laaba anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbyalitataako

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10 * 6:14 Fuddoode 22.16-17.

abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggirbe to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartanoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappo6erde e huunde fuu ko he6oynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabi-iko naa inniiko naa maamiraa6e makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappo6erde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuru6e e Lewi† 6een njamiraa e ley sariya nanngude sappo6erde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuru6e e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jabii sappo6erde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuru6e e Lewi, jaboo6e sappo6erde 6een, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappo6erde duum, Lewi mo yuwdi muudum jabata sappo6erde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka

tafon, e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyini dum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gongol o jeyaa, ngol fay gooto mu66en gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laa6ude du si almaami goddo 6angudo oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa sembe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki kib6udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko 6uri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon kebirten battaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e 6een le, Laamdo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii, waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»‡

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en 6een ina keewnoo sabo maayde na hada 6e

† 6:19 lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade. * 7:1 Ndaaree Fuddoode 14.17-20. † 7:5 Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna. ‡ 7:21 Jabuura 110.4. § 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare.

heddodaade e golle ma66e. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde battoriife Laamdo saabe makko been kisindam kibbudam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wo66e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeji ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeji yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laattoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeji yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujii fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laattoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo kibbinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina suboraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du he6a huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddoo6e dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku ma66e oon wo sifa tan. Nde Muusaa badinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamdo sapani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow

waamnde oon.»* ⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal burngal ngal ma66e ngaal woodde, sabo wo curanoowo yim6e ley amaana burdo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana burdi woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno kibbudu fu, walaa fuu ko dida6o nafata. ⁸ Ammaa Laamdo wo felu yim6e muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara
de ngadammi amaana keso e yim6e Israa'iila e yim6e Yahuudiya.
⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamiraabe ma66e
nde dowunoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen.
Ko kam6e e ko'e ma66e 6e mbonni amaana am duum,
miin du mi tottitake 6e.
Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:
«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankoo6e caggal balde deen:
Mi wattan jamirooje am e hakkillooji ma66e,
mi winnda de e berde ma66e,
mi laattoo Laamdo ma66e,
6e laattoo yim6e am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neddo tindina gondo muudum,
maa sakiike mum faa wi'a dum: «Hey, anndu Joomiraado»,
sabo yim6e fuu anndan kam,
gilla lo'u6e faa e teddu6e.

¹² Sabo mi yaafoto lutti ma66e,
mi ittan hakkeji ma66e e hakkillo am fey.»†

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso oon duum, o hiiddini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyoofoo duum badake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiddo oon

¹ Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiide dewal Laamdo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku oon wo hukum mo

* **7:26** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. * **8:5** Wurtagol 25.40. † **8:12** Yeremiya 31.31-34.

cuudi didi: arandeeru nduun wo suudu seniindu inndirtee. Doon joyyinirde fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaado ngonnoo. ³ Yeesooru nduun woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure burnde fuu senaade. ⁴ Ley mayru urirde wadiraande kanje e keesuwal amaana mooytiraangal kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kanje goodungel nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoonu nduun e alluuje de amaana oon winndaa e mu66en deen. ⁵ To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en dido wi'eteebe keruba'en, wo 6e maande teddeengal Laamdo. Bippeelee ma66e ina kuuri nokku do yiyam daam rufetee faa hakkeji njaafee doon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle deen faa laaba e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en been ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle mu66en. ⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawdo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiyam kirsamaaji faa o itta hakkeji makko, e hakkeji yimbe di anndaano diin. ⁸ Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle deen: si suudu arandeeru na heddi fu, nokku burdo fuu senaare oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laabinde gadoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina ha66aa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na ka66aa e banndu tan wanaa e bernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hi66ude, mo junngo 6ii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi.

Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji berde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon, faa yimbe 6e Laamdo noddi been ke6a ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofu6e e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yimbe been jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon lee6i baali bodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe been fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinooram amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko buri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngoni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyi6i, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso

* 9:20 Wurtagol 24.8.

Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeeji yimbe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeeji yimbe heewbe. O 6angan dida6erde, de wanaa faa o ronndoo hakkeeji, ammaa wo faa o waddana yimbe doomu6e garol makko been kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi6binde battoriibe Laamdo kirsamaaji been. ² Si imo waawnoo hi6binde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoobe been laa6inaama nde wootere fu, 6erde ma66e pelataa 6e saabe hakkeeji katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yimbe hakkeeji mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeeji fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadanii kam 6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsaadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeeji. Di mbelataa ma.» O wi'ii dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6inii en e hakkeeji. Sabo dey, o hokkii 6anndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeeji. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeeji nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaaba waybe mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi6binii yimbe 6e hakkeeji mu66en laa6intee been faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e ma66e e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e 6erde ma66e, mi winnda de e hakkillooji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillu am e hakkeeji ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeeji njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeeji walaa katin.

No Laamdo badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraabe, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e 6erde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun. ²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. ²² Ndelle, battitoroden Laamdo 6erde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo 6erde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laa6udam. ²³ Tiigoden jikke

* **10:7** Jabuura 40.7-9. † **10:17** Yeremiya 31.33-34.

mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poodundurten njingu e golleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobbé ngadata ni. Ammaa sanaa cemmbunduren berde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeji caggal ko annduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeji heddaaki katin. ²⁷ Ko heddii dey, doomugol kulbiniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yeddube Laamdo ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimbe dido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaabirii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamdo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimbe muudum.» †

³¹ Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hulbinii!

³² Miccitere nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. ³³ Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon nja6a wondude e wobbé wadaabe noon. ³⁴ Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on nja6irii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko 6uri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. ³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,

kaando warude oon waran, o hann-dataako.»

Laamdo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal, § ammaa si yeccitake,

bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoobe de kalkee been. Be njeyaden e mu6ben dey, goondin6e faa yonkiiji mu6ben ndannee been.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde he6an ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamdo jabiri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddii waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentirii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoobe mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dwtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum he6an. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaaku-uba du njoododake e makko e ley huku-muuji. Kam'en du ngoni he6idoobe e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hedinoon ngalluure

† 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36. § 10:38 Habakuk 2.3-4.

yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyifi ndeen.

11 Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa hebude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimarano. O hebii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. 12 Ndelle neddo gooto nayejo faa badii maayde hebii yuwdi potundi e kooode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

13 Yimbe been fuu maaydii e goondinal mu66en tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa be kaynake dum to woddi, de be kuyani dum. Be cemaay wi'ude wo be hobbe du, wo be weerbe e adunaaru ndu. 14 Ko be kaaldi noon duum, hollii faa laabi i6e pilanoo ko'e ma66e leydi ndi be njeyi. 15 Katin du si hakkillooji ma66e ina ngonnoo e leydi ndi be njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. 16 Kaa si goonga, i6e poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo ma66e, moyyinanii be ngalluure.

17 Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laato kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude biyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. 18 O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* 19 Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummitiido e maayde.

20 Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini be duum tabitan jaango.

21 Saabe goondinal, nde Yaakuuba badinoo maayde ndeen, barkiniri bi66e Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

22 Saabe goondinal, nde Yuusufi badinoo maayde du, sapporii wurtagol bi66e Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii be be kooya yi'e makko.

23 Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuudiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbil, de be cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

24 Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna bii biyum debbo. 25 O subake wondude e yimbe Laamdo been e ley torraaji mu66en diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. 26 Imo hiisorii huyfineede saabe Almasihu buri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

27 Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. 28 Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema bi66e Israa'ilankoo6e artiibe rimeede been.

29 Saabe goondinal, Israa'ilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

30 Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'ilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

31 Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttube Laamdo been, sabo o ja66ake Israa'ilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

32 Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaa6e heddiibe.

33 Yimbe been fuu, wo goondinal wadi be njaalii kaanankoo6e, be laamorii fonnditaare, be kebi ko Laamdo aadii duum. Kanggal wadi de be mu66i kundude dawaadi ladde, 34 be nyifi giiteeli ul'ultooji, be ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de be kebi semmbe. Be laatii suusube ley wolde, be ndiwi konuuji gardi to ma66e diin. 35 Saabe goondinal, rewbe wo66e kefiri maaybe mu66en ummintinaa. De

* 11:18 Fuddoode 21.12. † 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

yimbe wobbe le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be njaabaay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol burngol woodde. ³⁶Wobbe katin njalnora, piyaa dorri. Wobbe ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷Wobbe ma6be paddaa kaaye faa maayi. Wobbe tayiraa garjaaje. Wobbe mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e bornii guri be'i e baali, 6e talkaa6e, 6e torraa6e, 6e wadaa6e ko boni. ³⁸Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yimbe 6een le, adunaaru ndu haandaano e mu6ben.

³⁹Yimbe 6een fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu6ben. Dum fuu e taweede, 6e kebaay ko Laamdo aadinoo duum. ⁴⁰Be kebaay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko 6uri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njingu muudum

¹Ndelle enen, sini seede6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddude en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ²Ngatten hakkillooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu6ben. ⁴Odon caloo hakke odon ka6a e muudum, ammaa on ka6aaka faa yiyam doggi tafon. ⁵Yalla on njeggitii haala cemmbinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon 6i66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri 6iyum fuu.»*

⁷Munye dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on 6i66e muudum. Biddo moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸Si on ngalaa ley dartaare nde 6i66e 6een fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa 6i66e goongalaa6e, on nganaa 6i66e halal. ⁹Woodi du, ko Baabiraa6e meeden adunaaru 6een ndartinannoo en duum, en teddinii 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa 6ura noon de mbuuren naa? ¹⁰Baabiraa6e meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa 6ooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede 6een fonnditaare e jam.

¹²Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon di ngalaa semmbe diin. ¹³Moyyinanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴Tinnee, pilodon wondude e yimbe fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. ¹⁵Kilnee taa fay gooto yeccoo ga6a de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raa6ira yimbe heew6e tooke muudum. ¹⁶Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa he6a ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷Odon andi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o ja6aaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e boji.

¹⁸Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimbe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹Be nanii fuufaango buututal

* 12:6 Banndi 3.11-12.

e daande yuurunde dow kammu. Nanu6e daande ndeen been nyaagii taa beydane fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo dey, 6e kunnake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko 6e nji'ata duum ina hul6inii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital 6i66e arandee6e 6e inde mu66en mbinndaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotoodo yim6e fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditii6e laatii6e hi66u6e been. ²⁴ On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddudam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaal-doowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako ke6eten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidii

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on saki-raa6e. ² Taa njeebee jippinde weer6e, sabo wo66e ngadii noon mbeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee udda6e hono wo on uddida e mu66en.

Miccitee torraa6e du hono wo on torrinda e mu66en.

⁴ Yim6e fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laa6al. Sabo Laamdo saroto fijoobe won6e e dewgal e 6e ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yee-bataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare:

«Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

⁷ Miccitee ardiie on, haalan6e on konngol Laamdo been. Miilodon dow no 6e njoodorii e nguurndam ma66e faa 6e ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa nja6ee waajuuji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkilooji mon. Ko 6uri woodde, semmbe berde mon yuura e moyyere Laamdo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokku6e dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinirteende Laamdo. Almaami'en golloobe ley hukum ceniido been ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawdo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure burnde fuu senaade faa dam laato sadaka saabe hakkeeji. Ammaa teewuuji majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yim6e ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamdo duum, manen Laamdo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo toni di cementirtaa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanodon ardiibe on, njabanon dum'en, sabo i6e kaybi yonkiiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e ngollira golleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si 6e ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tanyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni yaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon.

²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraa6e, mido nyaagoo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe been fuu. Sakiraa6e yuuru6e Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraaɓe am, nde tiidallaaji di kaw-
taa sii ngari ndaartindaade on fu, tiig-
oree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo
odon anndi si goondinal moodon ndaartin-
daama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa,
sanaa munyal mon yottoo faa laatodon
hiɓɓuɓe, selluɓe e goondinal ɓe huunde fuu
nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo
muudum nyakii fu, ɗaaro Laamdo, heban.
Sabo Laamdo wo kokkoowo yimɓe fuu
faa wooda, tawa feldaay joomum ko ɗaarii
duum. ⁶ Ammaa sey joomum ɗaaroro
goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikki-
tiido ina nanndi e bempeyye de henndu
hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo
ga'udo hono nii miiloo heban fay huunde
to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi.
O anndaa ko o jukkata: hannden to, jaango
ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talka-
ajo fu, mantaroo ko Laamdo toowni dum.
¹⁰ Jom jawdi du, mantaroo ko Laamdo
leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto
hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fufii,
wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi
ndiin saaman, ɗari mayri fuu yuwa. Hono
noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di
jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo
ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo
nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o
teddinirte kufune mo Laamdo aadii
hokkude yidube dum, dum woni nguurn-
dam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama,
taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo

fay gooto waawaa jarribaade Laamdo,
woodi kam du, jarribataako fay gooto.
¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si
muuyde muudum bonde poodii dum, eytii
dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde
aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke
mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraaɓe am horsuɓe, taa accee mbo-
sinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal
kiɓɓungal fuu, to dow kammu yuurata, to
Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo
waylitataako. O nanndaa e dowkiiji bayli-
totoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri
en ɓiɓɓe makko, o rimtiniri en konggol
makko goongawol faa laatoden artiiɓe e ko
o tagi.

Haala nanude konggol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraaɓe am horsuɓe, paamon: neddo
fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa
haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo
tikkere ɓii-Aadama gollataa ko fonnditii
yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde
fuu ko tuuni e ko boni, njaɓɓorodon kon-
ngol ngol Laamdo aawi e berde moodon
ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde
yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade
konggol ngool tan, ammaa ngadon ko
ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e
moodon. ²³ Sabo kettintoodo konggol
de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono
yeewoowo hoore muudum e daandorgal de
yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa
hoore makko, de si o dillii fu, wakkati
gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa
neddo fuu taykotoodo yamiroore hiɓɓunde
rimdinoore ndeen, si heddake e mayre
fu, laatoto hono golliroowo konggol ngool,
wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo
oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum
wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa
demngal muudum fu, hiilii hoore mum.
Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e
diina muudum. ²⁷ Diina laabuka ceni-
ika yeeso Laamdo Baaba meeden kam
woni: wallude rewɓe talkaaɓe ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi e atiime'en ley billaare
muɓɓen, e haybude hoore muudum e tu-
undi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraaɓe am, onon goondinɓe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee ɓiɓɓe-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanɗe e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo ɓorniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddinii ɓorniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotooɓe ɓe miilooji bondi. ⁵ Sakiraaɓe am horsuɓe, kettindee! Talkaaɓe adunaaru ndu ɓeen, wanaa Laamdo suɓake ɓe faa ɓe laato danyuɓe goondinal, ɓe naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaaɓe ɓeen. Wanaa joomiraaɓe jawdi ɓeen torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon inde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii ɓiɓɓe-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu warhoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii warhoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimɓe sardeteɓe yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay woɓɓe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraaɓe am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal

ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasi! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A micc-itaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo ɓiyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hiɓɓini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe ɓeen, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo odon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin ɓuran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley

* 2:8 Lewinkooɓe 19.18. † 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

haala muudum, oon laatii neddo kibbudo, baawdo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaaale e kunndude pucci faa di downtanoo en fu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyangudi ina kooya di fu, wo oon-cirgel pamarel tan oonyata di, dorbotoodo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantoroo kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famdude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal hubbiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Bi66e-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimbe tagaabe dow alhaali Laamdo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraa6e am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraa6e: yalla yibbi ina waawi rimude bi66e jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e golleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadudam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jii6aare e siyiiji bonanda fuu tawetee.

¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoo6e jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo 6e tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kabooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on ke6aay, dum saabii odon ngada war-hoore. Odon kaasidoo de on ke6ataa muuyde moodon, dum saabii odon ndukida odon ka6a. On ke6aay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³ Odon 6aaroo de mbaason hebude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Odon piloo hebude muuyde yonki moodon tan. ⁴ Onon jeeno6e! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gid6o adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo 6olum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina beydana en moyyere 6urnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a: «Laamdo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njabanee Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du 6adoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon wadube berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraa6e, taa fay gooto moodon mbuyka banndum. Neddo fuu mbuykudo banndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a downtantaako de, a wadii hoore maa

* 4:6 Banndi 3.34.

carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'oo6e: «Handen naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden luumoo, min keba tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum cuurki 6anguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bon6e golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yobude gollo6e gese moodon njobdi mu66en. Inan, kettindee bullaali ma66e! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayoo6e gese mon 6een. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii 6alli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbardon dum'en. Fay si kam6e kaa, 6e nganaa yeddo6e on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraabe, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o he6a yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cembindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado 6adake. ⁹ Sakiraabe, taa

pelunduree, faa ndadon sariya. Miccitee, Carotoodo oon ina 6adii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraabe, miccitee annabaabe haaldunoo6e e innde Joomiraado 6een. Munyal ma66e ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinnii6e 6een. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraabe am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala njaraade Laamdo dow goondinal

¹³ Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won nyawdo e moodon naa? O nodda maw6e kawrital goondin6e, de 6e ndu'anoo mo, 6e ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal dannaan nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu to6a. De yuwoonde to6aay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde to6a. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraabe am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirido mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataan ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa dwtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake bangannde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsi berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu banga. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkijii moodon.

¹⁰ Annabaaabe pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu

Almasiihu gondo e maabe oon anndinii be torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaaabe been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata.

¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo duum wanaa ko'e maabe be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurodo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangooni ndeen. ¹⁴ Laatodon biibe dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon seniorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kabbitaama e nguurndam mon bolam dam tawrudon baabiraaabe moodon. Coottitaari ndimdindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kibbungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuuji diin Laamdo banganii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon heba njidon sakiraaabe mon goondinbe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e

* 1:16 Lewinkooabe 11.44-45, 19.2.

moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmooi, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo, «Bii-Aadama wo hudo, dawla muudum du wo pinndi. Hudo yooran, pinndi du solan, ²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyooore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraafe muβben ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo subake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyibirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, wadanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona, hayre subaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu semtintaake abada.»‡

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa be ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyibooobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe, na saabanoo dum'en boβaade.»*

Ibe pergoo e mayre sabo be calake rewude konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe be Laamdo subanii hoore muudum. O subake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On kebaayno yurmeende makko, joonin kaa on keβii.

Haala dwtanaade hooreebe

¹¹ Sakiraafe am horsube, wo on hoβbe, yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mboddodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si be peldi on ko boni, be nji'an golleeji moodon lobbi, de be teddina Laamdo nyannde βangani be.

¹³ Njaβanee kaanankooobe been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burdo toowde, ¹⁴ faa e hooreebe nelaabe muudum. Sabo kaananke nelii be faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, muβbiron kunndude fuuybe majjuβe e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimdinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorron no maccube Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraafe goondinbe been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccube, dwtanee joomiraabe moodon, teddinon dum'en, wanaa joomiraabe moodon lobbuβe newiibe been tan, ammaa fay oonyiibe been du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heβa. † 2:3 Jabuura 34.9. ‡ 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22. * 2:8 Esaaya 8.14.

hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde 6e njennunoo mo ndeen, o yennitaaki 6e. Nde 6e torrurunoo mo ndeen, o yomnitaaki 6e e haala. O hedorake 6e Laamdo carortoodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeeki meeden e banndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeeki, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriyo e deekiyo

¹ Hono noon onon rewbe du, dwtanee goriraa6e moodon. Ndeen si wobbe ma6be nganaa jokku6e konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde 6e, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laato nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e 6ornaade kaddule nardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rewbe seniibe nyaayirannoo, yowu6e jikke mu6ben e Laamdo been. Be njabanii goriraa6e ma6be, ⁶ hono no Saaratu dwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hul6ina on fu, on laatake 6i6be makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon wor6e du, ko ngondoton e deeki-raa6e mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee 6e sabo onon e ma6be fuu on kawtu moyyere, dum woni ngurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuujii mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni,

taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam e nyalaade belde fuu,

nanngita demngal muudum e ko boni, nannga hunnduko muudum e pene,

¹¹ woddo ko boni, wada ko moyyi, filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditii6e, ina hettindoo du'aawuujii mu6ben,

de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yim6e been, taa hakkillooji moodon mbemboo.

¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon 6e heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yim6e buykoo6e golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, 6uri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeeki yim6e jamaanuujii fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii 6e ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yim6e seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laa6unde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

laamii maleyka'en e kaanankooፎ e jogiiፎ baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley ፅannu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley ፅannu fu, seedii e hakkeejii. ² Ndeen selan jukkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiidam daam heyii on, on ngadiino ko yimbe ፆe anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruujii nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e maፆፆe e ley golleeji cementiniidi cattudi duum haaynake ፆe sanne, duum wadi de iፆe mbonkoo on. ⁵ Ammaa ፆe ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuurፆe e maayፆe fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maayፆe been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si ፆe caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, ፆe mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuurdi ni.

⁷ Timmoode huunde fuu ፆadake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njingu na sudda hakkeejii keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on ፆormaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wፆፆe, hono no kawjotoodo lobbo, kal-finaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraaፆe am horsuፆe, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde

nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko ፆangi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu tedduፆo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyan-keejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoፆe mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow ፆe njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditiiፆe tiidii,

dume hewtotoo yedduፆe Laamdo e luttuፆe?»†

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to mawፆe

¹ Mido waajoo mawፆe wonduፆe e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal ፆanginoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa keፆon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe ፆerde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon ፆangowii, on keፆan kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokolፆe, njabee yamiroore mawፆe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

* 4:16 Almasiyankeejo ina fiirta jukkudo Almasiihu. † 4:18 Banndi 11.31. * 5:5 Banndi 3.34.

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinanee Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake. ⁷ Paddee kaabbu-ko'uuji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraaɓe moodon sankitiiɓe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa ɓooyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumi-ingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiɓɓinta on. Kam darnata on, sellina ɓerde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on ɓataaki ndaɓɓi ki, faa mi sellina ɓerde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondinɓe gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku ɓiyam oon du ina jowta on. ¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtuɓe e Iisaa Almasiihu been fuu.

Bataaki Piyeer didaabi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebube goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinbe kaaniri wurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddido en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadanii on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraaabe, e dow yidugol sakiraaabe ngool, njinngu kuuungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde be nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamduo jiidde, sabo yeggitii Laamdo laabinii dum e hakkeji muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraaabe, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabboroo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado

men Iisaa Almasiihu kisinoowo en ndu-umiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu.

¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddi mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi booyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni.

¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaabe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.»

¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji maabe ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e mubben. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaabe yuuraay e muuyde bii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe been kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

2

Haala annabaabe fewreebe e halkere mubben

(Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewreebe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotoobe fewreebe ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinbe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e poodiranta ko'e ma66e halkere yaawunde. ² Heew6e njokkan e rafi semto ma66e ngoon. Saabe ma66e laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* ma66e waddanan 6e haalde pene faa 6e luumtoroo on. Ammaa jukkungo ma66e saraama 6ooyii, halkere ma66e ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoo6e 6een. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yim6e njeddo wob6e, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoobe mo waroobe fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bon6e 6een cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bon6e 6een, o ponnditiido. Bernde makko laabunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji ma66e bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtanii6e dum 6een e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyi6e 6een jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde, huyfin6e hoorewaaku Joomiraado 6een.

Waajotoobe fewree6e 6een cemtataa, ina mawnitoo, 6e kulataa mbonkaade teddu6e won6e dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina 6uri 6e semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddu6e 6een faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yim6e 6een kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji mu66en, dimiraadi faa nanngge, mbaree. I6e mbonkoo ko 6e anndaa. Laamdo halkiran 6e hono no daabaaji ladde diin

kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wob6e, woodi kam6e du 6e ke6an torra faa laatoo njobdi ma66e. I6e ceyoroo muuyde terde ma66e bonde fay ley nyalooma. Si 6e njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma66e. I6e laatanii on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rew6e wob6e, 6e celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, 6e nanngiran dum e eytooje. Berde ma66e wo boowde eelgal. Wo 6e 6ib6e hudaabe. ¹⁵ Be celii laawol ponnditingol ngool, 6e majjii saabe ko 6e njokki laawol Balaama‡ 6ii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewree6e 6een wo bulli di ngalaa ndiyam, wo 6e duule de henndu soggata, nimre 6urnde fuu ni66ude 6e ndesanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yim6e e dow haalaaji mawdi boli. I6e nawtoroo muuyde terde cementiniide faa 6e eyta yaltu6e ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kam6e e ko'e ma66e, wo 6e maccu6e bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede 6e ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fu, cakitte ma66e 6uran arane ma66e bonde. ²¹ Si 6e anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum 6uri ko 6e anndi ngol faa woodi de 6e tottiti yamiroore seniinde nde 6e ke6unoo. ²² Ko hewti 6e duum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e am horsu6e, 6ataaki ki woni didabi ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa naaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'ilankoo6e faa 6e naata ley jeenu e dewal tooruuji.

ko laa6i. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaa6e seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaa6e mon njanngini on. ³ Artee anndude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoo6e yimbe jokku6e muuyde terde mu66en ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraabe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ I6e anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wafunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddu6e Laamdo been kalkete.

⁸ Sakiraa6e am horsu6e, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duu6i ujunere ni, de duu6i ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimbe wobbe miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimbe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceningol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsi laatodon hedii6e nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotoo6e nde wara law! Nyannde ndeen, kammu hu66an halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraa6e am horsu6e, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa

tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley bataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa mu66en tiidi faamude, di yimbe famdu6e jannde e 6e ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du 6e ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bon6e been njaara on e majjere mu66en de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe ngu-urndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*
² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabi-iwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laa6ina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaladaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laa6ina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiwo,

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankooore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † **2:7** Yamiroore ndeen wo yidundurde.

oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wurdunoo ni.

⁷ Sakiraa6e am horsu6e, ko ngon-umi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore 6ooynde nde ke6don gilla arande. Yamiroore 6ooynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore 6ooynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina 6anga e Almasiihu, ina 6anga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Suka6e, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraa6e, mido winndana on sabo o6on anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokol6e, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

¹⁴ Suka6e, ko mbinndanammi on dey, sabo o6on anndi Baabiwo. Baabiraa6e, ko mbinndanammi on dey, sabo o6on anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokol6e, ko mbinndanammi on dey, sabo o6on njogii semmbe,

konngol Laamdo ngool ina woni e moodon,
katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njingu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu badake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo, be keddodotono e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.† Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on,

wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden biibe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en biibe muudum. Wo en biibe muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaabe am horsuabe, joonin wo en biibe Laamdo. Ko laatoytoden duum, banginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu bangowi fu, en nandan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laabiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu bangirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata biibe Laamdo e biibe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraaabe muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo,

† 2:22 Si neddo yeddiis Iisaa wo Almasiihu, yeddiis wo kaananke, yeddiis wo kisinoowo du.

barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe gollleeji makko wo bondi, de gollleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraaɓe, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraaɓe meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam ndu-umiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokitirde yonkiji meeden saabe sakiraaɓe men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaaɓe am, taa njinngu meeden laato haala ɓola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, waajotooɓe wi'ooɓe Ruuhu Laamdo ina woni e muɓben, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron ɓe yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e maɓɓe naa wanaa. Sabo annabaaɓe fewreeɓe heewe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jedduɗo Iisaa fuu, Ruuhu

Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaaɓe am, onon le, wo on yimɓe Laamdo, on njaalake annabaaɓe fewreeɓe ɓeen. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaaɓe fewreeɓe ɓeen wo adunankooɓe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru ɓe kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo ɓe. ⁶ Enen le, wo en yimɓe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanta en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraaɓe am horsuɓe, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo bii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo ɓangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa keɓiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nuli Biyiiko faa hokitira yonki muudum faa hakkeeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeji yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hiɓɓii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten.

¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hiɓɓiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal.

¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kiɓɓungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamdo hiɓɓaay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake bii Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi biɓɓe Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa dongal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaba seedaaku yimbe, ammaa seedaaku Laamdo buri sembe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, hebii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondinbe Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on kebii

nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiido sakiike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamdo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimbe Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e dowlanteebe wobbe.

Bataaki Yuhanna didabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamdo subii.* Mido jowte, aan e biibe maa fuu, onon be njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga been fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamdo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi biibe maa wobbe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduo, mido naare, njidunduren. Mi winndanta ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde kebuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamdo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewe caakake e adunaaru ndu. Be njaabaay Iisaa Almasiihu warii laatake bii-Aadama. Gaado no maabe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa kebon mbarjaari kiibeundi. ⁹ Sabo mo heddo-daaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamdo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko golleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiiba.

¹³ Biibe sakiike maa debbo mo Laamdo subii oon ina njowte.

* **1:1** Debbo tedduo oon e biibe muudum wo kawrital goondinbe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsuɗo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsuɗo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wofɓe ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsuɗo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a waliriii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawrirta e muuyɗe Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidoobe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jabɓataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yiduɓe jabɓaade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsuɗo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njaɓi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

* **1:5** Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow janninoobe fenoobe (2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraa6e am horsu6e, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisin-dam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'i ina tilsi mi winnda faa mi susina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wob6e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu6ben winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde balli cementiide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e been. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wob6e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu6ben. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriibe e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu.

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Kooraa muurtini yim6e Israa'ila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadinnoo jeddi dow moobeede banndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e been kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Kooraa§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nanndi hono tefaaje gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e boretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon nguugo golleeji ma66e cementiidi. Wo 6e kooode jiilotoode. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniibe ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu6ben fuu no foti bonde, o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di luttoobe yeddoobe Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

¹⁶ Yim6e been wo njurjurtoobe. I6e nji'a boofi wob6e e huunde fuu. I6e njokka muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawnitoroo yukkinaare. I6e mana wob6e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, miccitee haalaaji di nulaabe Joomiraado

men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin.
¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortooɓe yimɓe, jokkuɓe muuyde terde muɓɓen bonde ngarowan.» ¹⁹ Kamɓe ngonni senndooɓe yimɓe. Wo adunaaru tan ɓe miilotoo. Ruuhu Laamɗo walaa e maɓɓe. ²⁰ De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyiɓee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e ɲaaraade Laamɗo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njinngu Laamɗo tawa oɗon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. ²² Njurmee yimɓe wonɓe e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee wobbe e yiite, ndannon dum'en. Wobbe du, njurmee dum'en tawee oɗon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde ɓalli maɓɓe tuunde deen ndaaba on.

²⁴ Laamɗo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiibe. ²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamɗo gooto kisinirɗo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccuɗo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonɗe e leydi Aasiya. Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Laamɗo gonɗo, gonnooɗo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuuji jeddi gonɗi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirti-neede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓbiti en e hakkeeki meeden saabe yiyam muudum ndu-faadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Teddeengal e baawɗe ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo ɓeen.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamɗo Joomiraado, gonɗo, gonnooɗo, gonoowo, Jom baawɗe fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotooɗo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina ted-diniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, mun-yidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buututal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonɗe Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi godɗo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii saaya njuutuka, ina haɓɓi kabborgol kanje e becce muudum.

¹⁴ Leeɓi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite.

¹⁵ Koyɗe makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyeele keewɗe. ¹⁶ Imo jorgorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kundude muudum diɗi fuu mbeli ina wurtoo e hunduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawɗe muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maayɗo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotooɗo, ¹⁸ miin woni buurɗo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawɗe dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi:

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

1—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

2 Mido anndi golle maa e no tin-noridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooobe. 3 A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jukkude goonga. 4 Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. 5 Ndelle miccita no ngor-runodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

6 Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokku be Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. 7 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude biibe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

8—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoodo de iirtii oon:

9 Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo be kawrital rewoobe Seydaani. 10 Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude woobe maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A

torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiidam laatane kufune jaalorgal. 11 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde dida berde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

12 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

13 Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii.

14 Ammaa ina woodi pelooje seeda de njoganimaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankooobe, be nyaama teewuuji cakkanaadi tooruuji, be njeena du. 15 Woobe maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde maabe fuu wo fotu bonde. 16 Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e maabe kaafaahi ngonki e hunduko am ki. 17 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

18 —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciwaandi ni:

19 Mido anndi golleeji maa e njinngu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa woobe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude. 20 Ammaa mido

* 2:6 Ayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimbe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewu-uji cakkanaadi tooruuji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan biibe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkilooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe 6e njokkaay laawol ngol been, 6e ngolliraay ko woobe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan 6e hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuui Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi maabude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe 6e tuuninaay kaddule muuben. Be bornoto

kaddule daneeje 6e njaada e am, sabo ibe poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornotoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ombataa. Si o ombii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ombude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaabe e kawrital rewoobe Seydaani wiitotoobe wo Alhuudiyankoobe tawee 6e fenooobe, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimbe fuu. ¹¹ Mi badake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimbbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo!
¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawile, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa kebaa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeje bornodaa, faa cuuraa banndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa!
²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeenju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina filii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e maabe.

⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi ku6booje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaerde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataerde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso bii-Aadama. Nayaerde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,

wo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde be ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. Ibe njoyyina kufuneeje maabe yeeso joodorgal ngaal, ibe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,

ada foti hebude darja e teddeengal e baawde,

sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa dum laatorii, wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gerejeji mayre didi fuu ina mbinnadaa. Inde ommbiraa takkande maandinaade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom sembe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuui Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuui seniiibe been. ⁹ Heddi iibe njima jimol kesol, iibe mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen de takkita takkande uddiraade nde, sabo a hirsanooma.
E yiyam maa coottirfaa yuurube e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu e laamorde fuu faa be njeйдаa e Laamdo.

¹⁰ A wadii be jeyaabe e laamu e almaami'en gollanoobe Laamdo meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Ibe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Ibe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been, ¹² iibe njimira daade toowde, iibe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel ina foti e hebude baawde e jawdi e hakkilantaaku e semmbe e teddeengal e darja e manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni mubben fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde ngoodanii joodido dow joodorgal ngaal oon e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkittii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Baddido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaberde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkittinnoo takkande didaberde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaberde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mbodeewu yalti. Baddido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataberde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkittinnoo takkande tataberde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataberde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Baddido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum.

⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaaberde: maayde

⁷Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaberde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaberde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Badfiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaberde adunaaru faa 6e mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaBerde: wardaabe saabe seedaaku mu6ben

⁹Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaBerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu 6e ceedii nguun.

¹⁰Be yeewnii faa toowi, 6e mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe won6e e adunaaru ndu 6een? Ndeye njomnitotodaa 6e rufugol yiyyam amin?

¹¹Mono e ma66e fuu hokkaa saaya nda-neehe. Be mbi'aa 6e powta seeda tafon, faa limgal gollidii6e ma66e, sakiraa6e ma66e fodanaabe wareede hono ma66e 6een, ki66a.

Haala takkitingol takkande jeegaBerde: nyalooma mawdo

¹²Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaBerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange 6awliri faa nanndi hono kaasa 6aleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiyyam.

¹³Koode kammu 6een caami e leydi hono no 6i66e yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴Kammu oon du dilli, taggira hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje mu6ben.

¹⁵Ndeen kaanankoo6e adunaaru e yimbe teddu6e e hooree6e sordaasiibe e joomiraa6e jawdi e jom'en semmbe e rim6e e riimay6e fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaa6e baamle. ¹⁶Heddi i6e mbi'a baamle e tefaa6e 6een:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodfiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷Sabo nyannde tikkere ma66e mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. I6e paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ²Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaabe baawde torrude leydi e maayo 6een. ³O wi'i 6e:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccu6e Laamdo meeden 6een.

⁴Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide mu6ben 6een: i6e ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo 6e maandinaabe yuurube e lenyi Israa'iilankoo6e diin fuu:

⁵yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido, ⁷yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

⁹Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu. I6e ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. I6e 6ornii saayaaji daneeki, licce tamarooje ina ngoni e juude ma66e. ¹⁰I6e ilina, i6e mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodfiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹Maleyka'en 6een fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e maw6e 6een e kulle

nay buurde deen. Be fuu 6e kippi geese ma66e e leydi, i6e kujidana Laamdo. ¹² I6e mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore e teddeengal e baawde e semmbe, fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada! Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e maw6e been yami kam: —Beye ngoni yim6e 6ornii6e saayaaji da-neeji 6e? Faa toy 6e yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kam6e ngoni yuurube e torra mawdo. Be lonnii saayaaji ma66e, 6e ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de 6e keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, 6e ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran 6e hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, 6e domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa 6e katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran 6e, yaara 6e to ildude ndiyam kokkooram nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkingol takkande jedda6erde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jedda6erde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo darii6e yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali

e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Fec-cere tata6erde leydi ndiin wulaama, fec-cere tata6erde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal dida6al

⁸ Maleyka dida6o oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu66oore faddaa e ley maayo. Tata6erde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tata6erde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tata6erde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tata6al

¹⁰ Maleyka tata6o oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66i-roore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tata6erde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tata6erde diyeele deen. Yim6e heew6e maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal naya6al

¹² Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tata6erde naange e feccere tata6erde lewru e fec-cere tata6erde koode piyaa, faa gootel fuu tata6erde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tata6erde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fi-ira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yim6e adunaaru nde maleyka'en tato hed-diibe been puufii buutute mu66en!

9

Haala buututal joya6al

* **7:14** Maanaa 6e ndawninirii saayaaji ma66e yiyam, woni hakkeji ma66e fuu njaafaama.

1 Maleyka njoyaɓo oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. 2 Nde sokiti ɓunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin niɓɓini naange e mbeeyu* fuu. 3 Baɓɓatti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. 4 Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe ɓe maande Laamdo walaa e tiide muɓɓen been tan. 5 Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude ɓe. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. 6 Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de keɓataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan ɓe.

7 Baɓɓatti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. 8 Idi njogii cukuli hono cukuli rewbe. Nyiye majji ina nga'i hono nyiye dawaadi ladde. 9 Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. 10 Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. 11 Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apolijon (ɗum na firta «Kalkoowo»).

12 Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji diidi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaɓal

13 Maleyka njeegaɓo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e coɓɓuli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. 14 Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaɓo jogiido buututal oon:

—Haɓɓitin maleyka'en nayo haɓɓaaɓe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

15 Ndeen maleyka'en nayo been kaɓɓitaa faa mbara tataɓerde yimbe adunaaru. Laamdo na segilaninoo ɓe saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. 16 Mi nanii lingal konunkooɓe waddiiɓe pucci: wo ɓe ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. 17 Inan no njiirumi pucci diin e waddiiɓe been e ley holleede am: iɓe ɓornii kaddule jamde bodeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kundude majji.† 18 Masiibaaji tati diin, ɗum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kundude pucci diin de mbari tataɓerde yimbe adunaaru. 19 Baawde pucci diin ina ngoni e kundude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimbe.

20 Yimbe heddiibe ɓe masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude muɓɓen. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. Iɓe kujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. 21 Be tuubaay e wadude bar-ko'e, ɓe tuubaay e ndaggadaaku maɓɓe e fijirde maɓɓe e nguyka maɓɓe.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina fili ɗum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. 2 Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. 3 O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaaborii mo e hoolo muɓɓen, kam'en du. 4 Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

* 9:2 Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. † 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeddao ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan an-niya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitingel, gonn-gel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njabumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiji yimbe heewbe e laamorde e demle keewde e kaanankoohe heewbe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe wonbe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedebe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ibe bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedebe dido been ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kundude maabe, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon. ⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde annabaaku maabe deen. Ibe njogii baawde waylitinde diyeele laatoo yiyam. Nde be muuyi fuu, ibe mbaawi jippinde e adunaaru sii masi-iba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku muuben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e maabe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli maabe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado maabe tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira. ⁹ Siyiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli maabe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde maabe ndeen. Be mbeltoto, be kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurdam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaaran-noobe dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a be:

—Yeejee ga!

Be yeenji dow kammu e ley ruulde. Waybe be fuu keddii ina ndaara be. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoerde ngalluure ndeen saami. Yimbe ujunaaje njeddo kalkii. Heddiibe been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didaabo oon faltake. Ndaar, bone tatabo oon ina wara law.

Haala buututal jeddabal

¹⁵ Maleyka njeddaabo oon fuufi buututal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

* **11:3** Maanaa be bornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese muβben e leydi, kujidani Laamdo. ¹⁷ Ibe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
gondo, gonnodo oon miden njette,
sabo a gollirii baawde maa mawde deen,
a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaaβe maccube maa,
seniibe hulbe innde maa been,
teddube e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooβe adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wondu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal βangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ηatawere

¹ Maande haayniinde βangi dow kammu. Debbo ina βornii naange. Lewru ina woni ley njaaβirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ηatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde βangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tataβerde koode kammu, faddi de e leydi. Ngali darii yeeso debbo jom ηatawere oon faa si rimii fu, ngali modα βiyum oon.

⁵ Ndeen o rimi βiddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Biddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kabi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kabi e maβbe. ⁸ Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngali, kangal e maleyka'en maggal, de be mursi nokku maβbe gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake! Sembe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!

Sabo peloowo sakiraaβe meeden,
peloowo be to Laamdo jemma e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraaβe meeden been njaalorake mo yiyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu be ngadi dow maggal.
Be pilaaki reenude yonkiiji maβbe e maayde.

¹² Ndelle, kammu e wonbe dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,

sabo ina anndi wakkati seeda tan heddaniidum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngali tewni debbo dimdo βiddo gorko oon.

¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reeno e mboddi ndiin.

¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin walli debbo oon, ndi aari hunduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haβoyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni dwtaniibe jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu

Iisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunduko magga ina wa'i hono no hundukoladdeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dan-naama. Dum haayni yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, i6e mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi ha6ude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga ha6a e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaama baawde laamaade lenyi fuu e siyiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde mubben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e mac-cungaaku, habbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe sii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de dannaa ngaan. Nga gollu dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa dida6a ngaan wadii kaayeeffiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayeeffiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu ke6a maande e juude mubben nyaame naa e tiide mubben, teddu6e e lo'u6e, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e rimay6e fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leebi e pedeeli juuddi beldi.

ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide ma66e. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano eki-taade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mu66en rewbe, sabo be laabu6e. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artii6e fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude ma66e, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuuru6e e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo dida6o jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tata6o, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de he6i maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbay-laadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma66e ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoo6e ndaabaawa ngaan

e tooru magga e he6u6e maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayo6e hawtu6e e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri ma66e, sabo barke golle ma66e jokkan be.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e 6ii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa 6i66e cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri 6i66e cabiije deen, de faddi de ley 6oosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi66e cabiije deen 6oosaa caggal ngalluure toon. Yiiyam yalti e 6oosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. Ibe njogii kolli di Laamdo hokki be diin. ³ Ibe njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, ike mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!
Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji,
aan laamiido laamorde fuu!
⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado,
mo mawnintaa innde maa?
Sabo aan tan woni gooto Ceniido.
Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa,
sabo be nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina bornii kaddule laabude tal jalbooje, ina ka66i ka66ordi kanje e becce mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye

bonde naawde ngadi dow yimbe tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka dida6o oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele deen fuu mbaylitii yiyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga.
⁶ Saabe ko be ndufi yiyam seniibe e yiyam annabaabe duum, aan du, kokkudaa be yiyam be njara! Ibe kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde rewreteende Laamdo toon, ina wi'a:
—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka naya6o oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi magge. ⁹ Yimbe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen be mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, be mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoya6o oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon nibbinaa tiki, de yimbe ina njata demle mu66en saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma66e e naawalla ma66e. Ammaa duum fuu, be tuubaay e golleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeega6o oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo bee6i faa yoori, faa kaanankoo6e yuuroobe lettugal been ke6a laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paa6i. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadoobe kaayee6iiji. Ibe njaha to kaanankoo6e adunaaru fuu faa be

* **15:5** Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha banndu boldu de semta yeeso yimbe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankooɓe been e nokku bi'eteedo e ibraninkooɓe Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njeddaɓo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimbe tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorɗe adunaaru fuu caami. Laamdo miccitii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluuje butte yuuri kammu, caami dow yimbe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimbe been mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodido dow diyeele keewde oon. ² Kaanankooɓe adunaaru been pijidii e muudum. Yimbe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbofeewa keewnga inde mbonkorɗe Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon

ina bornii kaddule ciide e bofeeye, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,

inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantooɓe Iisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru ɓe inde muɓɓen mbinndaaka e dewtere nguurn-dam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayeeffii nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga bangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muɓɓen deen. Ide cappoo katin kaanankooɓe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njeddaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe keɓowan baawde laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngaan. ¹³ Be fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e baawde maɓɓe. ¹⁴ Be kaɓan e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijooowo jobeteedo ceede.

jaaloto 6e sabo kangel woni Joomiraado joomiraaɓe e Kaananke kaanankooɓe. Wondube e maggel been wo noddaaɓe, suɓaaɓe, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow muɓben deen, kanje ngoni siyiiji yimbe e jama'aaje e laamorɗe e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, ɓoldina dum faa laaɓa de heddo ɓannu ɓoldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamɗo wattii e berde maɓɓe wadude anniya muudum, 6e laa-too daande wootere, 6e kokka ndaabaawa ngaan laamu maɓɓe, faa nde haalaaji Laamɗo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooɓe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka godɗo keewɗo baawɗe ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonnde ginnaaji,

suudorde ruhuuji tuunudi fuu

e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyɗe deen fuu culirii cabijam, caamii

saabe fijirde mayre nyaadunde.

Kaanankooɓe adunaaru been njeenii e mayre.

Luumotooɓe e adunaaru been fuu keɓii jawdi

saabe danyal mayre keewngal faa witiingaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimbe am, njaltee e mayre!

Faa taa on kawtu e mayre hakkeeki,

faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵ Sabo hakkeeki mayre duudi,

ɗi njowundurii faa ɗi njottake kammu,

Laamɗo du yeggitaay golleeji mayre bonɗi diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde wafiri on ni!

Njooɗon nde kile didi e ko nde wadi on! Ko nde siiwani on ley horde mayre duum, ciiwane nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal mayre faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuuri mbelirka.

Sabo inde wi'a e bernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke debbo,

mi wanaa debbo mo gorum maayi,

abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon,

masiibaaji mayre caaman dow mayre:

maayde e mettorgal e rafo.

Nde wuldete yiite,

sabo Laamɗo Joomiraado carotooɗo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankooɓe adunaaru wondube e mayre jeenu de kawtu e mayre danyal been nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, 6e mboyan, 6e piiran berde maɓɓe mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti, sabo iɓe kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotooɓe e adunaaru been mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maɓɓe katin. ¹² Gineeji maɓɓe wo kanje e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule hariiri tiidude e kaddule bodeeje e ledde uurooje godde e gineeji moyyiniraadi nyiye nyiibi e gineeji moyyiniraadi ledde tiidude coggu e jamde bodeeje e jamde ɓaleeje e hayre wi'eteende marba. ¹³ Gineeji maɓɓe katin wo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe e nebbam uurdam e uurdi miira e uurdi cuurtinteendi e cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e maccube e yonkiiji yimbe.

¹⁴ Luumotooɓe been mbi'i ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaa hebude fuu wofɗake ma: keewal mbelirka maa e dawla maa fuu halkii, a hewtataa dum abada katin.

15 Luumotooŋe hebuŋe jawdi e mayre been ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. Be mboyan, 6e cunoto, 16 6e mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule boŋeeje, sodortoonde kanŋe e kaaye dime e kaaye luulu! 17 E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooŋe laanaaji ndiyam e yahoŋe ley majji e dogginooŋe been, kam e heŋooŋe neema muŋŋen e luumagol dow maayo been, 6e fuu 6e toowtan 6e ndaroo. 18 Wakkati mo 6e nji'ata cuurki ngulu mayre, 6e mbullan, 6e mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

19 Be ndufan leydi dow ko'e maŋŋe no 6e poti metteede. Be mboyan, 6e cunoo, 6e mbulla, 6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muudum hokki jogiibe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii! 20 Kammu, welta e halkeede mayre! Seniiŋe e nulaaŋe e annabaaŋe, onon du mbeltee! Sabo Laamdo sarake nde ko nde wadi on duum!

21 Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin!

22 Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoŋe gaaci naa yimoŋe naa fuufoŋe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. 23 Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banaadŋo nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotooŋe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndaggadaaku mayre. 24 Katin du, yiyam annabaaŋe e seniiŋe e waraaŋe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

* 18:22 Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

1 Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoroŋo daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»

Kisindam e manngu e baawde ngoodanii Laamdo meeden!

2 Sabo sariyaaji makko wo goongaaji, wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado sanne, bonnirdo adunaaru fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccube makko dam rufi.»

3 Be toowni daade katin, 6e mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen ina yeeŋa faa abada!»

4 Mawŋe noogayo e nayo been e kulle nay buurde deen, kippii e leydi cujidani Laamdo joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

5 Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon maccube muudum fuu, onon huloŋe dum, tedduŋe e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

6 Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii laamu muudum.

7 Mbeltoden, ceyoden, mawninen mo, sabo bangal Jawgel ngeel yottake, baneteedo oon du segilake.

8 O hokkaama kaddule o burnoo, leppi daatudi, jalbooji, laaŋudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji seniiŋe moyyudi diin.

9 Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii noddaaŋe e nyaamduuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

* 19:1 Haleluuya wo

—Haalaaji diin ngoni haalaaji Laamdo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo hono maada, aan e sakiraaɓe maa tiigiibe seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu ɓangi. Baddiido ngu oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare du o honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono demle yiite ni. Kufuneeje laamu keewde ina ngoni e hoore makko. Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³ Imo ɓornii saaya cuuwaaka e yiyam. Innde makko wo: «Konngol Laamdo.» ¹⁴ Konuuji kammu ina njokki mo ina ɓornii kaddule daatude, daneje, laaɓude, ina mbaddii pucci daneje. ¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunduko makko. E kanki o soppirta laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e ɓoosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde mawnde. ¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooɓe e Joomiraado joomiraaɓe».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankooɓe e teewu hooreɓe sordaasiibe e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuujii yimɓe fuu – rimɓe e riimayɓe, tedduɓe e lo'uɓe!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankooɓe adunaaru ɓeen e konunkooɓe muɓɓen ina kawriti faa kaɓa e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa,

kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayeeffiji yeeso magga oon. E kaayeeffiji diin o hiildunoo heɓuɓe maande ndaabaawa ngaan ɓeen, sujidannoobe tooru nanndundu e magga ɓeen. Be dido fuu, ɓe paddaa iɓe mbuuri e weendu yiite huɓɓirteendu sitti nduun.‡ ²¹ Heddiibe ɓeen kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuujii maɓɓe faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jororii junngo muudum cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O haɓɓi dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin kiɓɓi. Caggal duum, ina tilsi ndi haɓɓitee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiibe e majje ɓeen kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji ɓe ko'e muɓɓen tayanoo saabe ko ɓe mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, ɓe keɓaay maande magga e tiide naa e juude maɓɓe. ɓeen iirtii, laamodii e Almasiihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maayɓe heddiibe ɓeen iirtaaki faa nde duubi ujunere diin kiɓɓi.

⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaabe e ummital arandeyal ɓeen! Maayde didaɓerde ndeen walaa ko waawani ɓe. Be laatanto Laamdo e Almasiihu almaami'en, ɓe laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin kiɓɓii, Seydaani haɓɓitete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e cobɓuli

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimbe lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereiji fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo be oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde dargal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maaybe, teddube e lo'ube, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa gollleeji mubben binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe mubben, mono e mubben fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaaberde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no banjeteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maabe, be laatoo lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e maabe, laatoo

Laamdo maabe. ⁴ O mooytan gondi gite maabe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddadataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

—Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

—Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuuradam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laatoo biyam. ⁸ Ammaa waatube berde e be ngalaa goondinal e golloobe ko nyiddini e waroobe yimbe e fijoobe e dabarankooobe e rewoobe tooruuji e fenooobe been fuu, weendu yiite e sitti huubooru nduun woni ngedu mubben. Dum woni maayde didaaberde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle banjaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laabunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina filii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi biibe Israa'iila sappo e didi diin, inde mubben ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e

* **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeeffi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeeffi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaberde ndeen safiir, tataberde ndeen agate, nayaaberde ndeen emerooda, ²⁰ joyaaberde ndeen onikis, jeegaaberde ndeen sarduwaan, jeddaaberde ndeen kirisoliita, jeetataberde ndeen beril, jeenaaberde ndeen topaas, sappoaberde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aaberde ndeen yasente, sappo e didaberde ndeen ameeitis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeye sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooobe adunaaru been ngaddanan nde darja mu66en. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru wad-dete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa golloobe ko nyiddini, naa fenooobe. Ammaa naatoobe e mayre been

ngoni be inde mu66en mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereeeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide ma66e. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranan be annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo kongol muudum ley annabaabe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraabe maa annabaabe been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon 6adake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo

* **21:16** Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

golle heddo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa. Midó wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji mu66en faa mbaawa nyaamude 6i66e lekki nguurndam kiin, 6e ndewa dammbude, 6e naata ngalluure ndeen.

¹⁵ Ammaa won6e caggal mayre been wo dawaadi e dabarankoo6e e fijoobe e waroo6e yim6e e rewoobe tooruuji e yidu6e fewre e wadoobe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondin6e deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e baneteedo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domdufo wara, jidufufo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaba yara dam bolum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko booyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.